

Inventarisatierapport 2011

Vogels in en om Den Haag

Telgegevens van:

Vogelrustgebieden, overige groengebieden, stadsvogelplots, nestkasten, MUS-project.

Activiteiten van anderen:

Solleveld, Weidevogelwerkgroep Nootdorp-Leidschendam, Vogelringstation Meijndel, VWG-Meijndel, Papewegse- en Zuidwijkse polder.

Haagse Vogelbescherming

Website:

www.haagsevogels.nl

Informatie:

Voor alle vragen over (wilde) vogels en vogelbescherming kunt u terecht op info@haagsevogels.nl

of bij onze telefonische informatiepost:

T: 0174 - 21 38 25 (mevr. R. Langenhuizen)

Correspondentieadres:

Altingstraat 12, 2593 SX Den Haag

Contributie 2012:

leden: € 12,50 per jaar

jeugdleden tot 16 jaar gratis

lidmaatschap voor het leven: eenmalig € 250,00

Ledenadministratie:

Ingrid Megens

Riouwstraat 206, 2585 HZ Den Haag

Email: hvbleden@planet.nl

Tel: 070 - 350 53 88

Banknummer: 275 200

Coördinator Veldwerk:

Boudewijn Schreiner

Email: birdeye@planet.nl

Contactpersoon inventarisatierapport:

Ruud van der Waard

Email: famvanderwaard@hetnet.nl

Alarmnummer milieuzaken:

Frederik Hoogerhoud, M: 06 - 41 27 15 31

Email: frederik@hoogerhoud.nl

Ruud van der Waard M: 06 - 47 46 01 59

Email: famvanderwaard@hetnet.nl

Vogelasiel De Wulp:

Heliotrooplaan 15, 2555 MA Den Haag

Tel: 070 - 323 15 68

b.g.g. 0174 - 21 38 25

Banknummer: 509 26 75

Email: vogelasieldewulp@gmail.com

Werving Nieuwbouw Vogelasiel:

Banknummer: 160.280.826

Het inventarisatierapport is **GRATIS VOOR LEDEN** van de Haagse Vogelbescherming. Niet-leden kunnen "Vogels in en om Den Haag" bestellen door overmaking van € 4,50 op giro 358 61 85 t.n.v. Haagse Vogelbescherming te Den Haag, onder vermelding van "Inventarisatierapport 2011". Instellingen en organisaties worden uitdrukkelijk verzocht volledige naam en adres te vermelden van degene aan wie het rapport moet worden toegezonden.

Inhoudsopgave

Voorwoord	5	De Heimanshof*	27
Methode van onderzoek en toelichting op de cijfers	6	ATV "Zonnegaarde"	28
		Landgoederenzone Rijswijk	28
		Landgoed Overvoorde	29
Vogelrustgebieden*:	9	Wilhelminapark	30
Dr. Abraham Schierbeektuin	9	Hoekpolder	31
Eilandjes Meer en Bos	9	Eikelenburg	32
Marlot	10	Park Vreugd en Rust en Park 't Loo	32
Ockenburgh	11	Voorlinden*	33
Gravin van Bylandtreservaat	11	Park Groot Haesebroek	34
Henk van Dongenreservaat	12	Backershagen / Wiltzanck / Hartenkamp	35
Vredenoord	12	De Paauw en Bos Ruys	35
Overvoorde	12	Park Rozenrust	36
André van der Laantuin	13	Duivenvoordse en Veenzijdse Polder	37
Eendenkooi Zuiderpark	14	Meeslouwerpolder	37
Paroussia	14		
De Witte Vlek Madestein	15	Teloverzicht andere telgebieden	38
Eiland den Burgh	15		
		Stadsvogelplots	44
Teloverzicht vogelrustgebieden	17	Binnenhof e.o.	44
		Benoordenhout Zuidoost	44
Andere telgebieden:	19	Teloverzicht stadsvogelplots	46
Haagse Bos	19		
Clingendael / Oosterbeek	20	Nestkastenonderzoek	48
Arendsdorp / Oostduin	20		
St. Hubertuspark	21	MUS-project	50
Nieuwe Scheveningse Bosjes	22		
Park Sorghvliet*	22	Diverse activiteiten van anderen	66
Haagse Beek (middenloop)	23	Vogelwerkgroep Solleveld	66
Wapendal*	24	Weidevogelwerkgroep Nootdorp-L'dam	68
Landgoed Meer en Bos	24	Vogelringstation Meijendel	70
Westduinpark (noordelijk deel)	24	Vogelwerkgroep Meijendel	70
Westduinpark (middendeel)	25	Papewegse en Hoekwijksepolder	71
Westduinpark (zuidelijk deel)	26		
Crematorium Ockenburgh	26	Overzichtskaart	72
Hyacintenbos	26		
Heempark H.J. Bos	26		
ATV "Nut en Genoegen"	27		

*Alleen toegang met vergunning of toegangskaart

Illustraties en tekening omslag :

uit Teixeira (1979), Atlas van de Nederlandse Broedvogels. SOVON (met toestemming)

Coördinator telgegevens:	Ruud van der Waard
Eindredactie:	Frank Kooper
Lay-out:	Aletta de Ruiter
Statistiek:	André Saanen
Coördinator redactie:	Idde Lammers
Final check:	Tom Loorij

Barmsijs

Voorwoord

Dynamisch, dat is het eerste woord dat me te binnen schiet als ik denk aan het inventarisatierapport.

Gedurende de afgelopen drie jaar dat ik dit rapport in elkaar flans, valt het me op dat er telkens van die verrassingen tevoorschijn schieten.

Die dynamiek is op velerlei fronten van toepassing. De groep tellers, waar er telkens weer een bijkomt of afvalt; de wisseling in gegevens, die afhankelijk van de omstandigheden altijd fluctueren; het landschap, waar op sommige plekken grootschalige ingrepen voor de deur staan; en de inspanningen van de vrijwilligers, die afhankelijk van de persoonlijke omstandigheden, toch altijd de meest optimale gegevens willen aanleveren.

Je leest nou nooit eens, "ik had er geen zin in dit jaar". Nee, het zijn stuk voor stuk hele enthousiaste verhalen. Vogels kijken, luisteren en beleven is een activiteit waar je energie van krijgt en dat is dynamiek in optima forma.

Een extra dik rapport dik jaar, want IR-peetvader Tom Loorij kon het niet laten om zijn kennis van de statistiek om te zetten in tabellen voor het MUS-project. Hij is debet aan 16 extra pagina's. Mocht u in uw buurt een postcodegebied hebben geteld, dan is iedere zucht die daarbij gelaten is terug te vinden in de tabellen. Figuurlijk gesproken natuurlijk en zeer ten positieve.

Herintreder Danny Eijsackers staat op een goede tweede plaats. Hij nam 9 kolommen tekst en 400 ha Rijswijkse landgoederen voor zijn rekening. Dat is elke ochtend vroeg opstaan om alles te kunnen inventariseren. En daarna naar de baas in Rotterdam. Voor zoveel toewijding neem ik mijn petje af. Enigszins vergelijkbaar zijn de mannen van het Vogelringstation Meijndel, die gedurende het gehele

jaar 490 vrijwillige veldwerkuren op de klok zetten. Minder dan vorig jaar, toen het er bijna 700 waren.

Als ik dat lees voel ik me bescheiden, met mijn enkele postcodegebied voor MUS en een klein kavel in Meijndel waar ik als aspirant BMP-teller verwoede pogingen doe om de zang van de Gekraagde Roodstaart te ontdekken.

Toch tellen ook die gegevens mee. Sinds afgelopen jaar worden de tellers geholpen door een computerprogramma van SOVON. De autoclustering zorgt ervoor dat er aan het eind van het seizoen niet meer moeizaam handmatig gerekend hoeft te worden met BMP-gegevens en soortkaarten. Gewoon na elke inventarisatieronde de gegevens invoeren en aan het eind van het seizoen geeft een druk op de knop precies aan hoeveel broedgevallen per soort er in je inventarisatiegebied aanwezig waren. Reuze handig, zeer betrouwbaar, maar misschien wel een gemis van een stukje romantiek. De interpretatie wordt de tellers uit handen genomen. Voor de liefhebbers hoeft dat geen beletsel te zijn. Zelf de administratie bijhouden en dan later vergelijken met de resultaten van SOVON geeft een second opinion, waar nog lang over gediscussieerd kan worden.

We blijven er mee bezig. Inmiddels al 28 jaar lang en dit zal zeker niet het laatste rapport zijn dat het daglicht ziet.

Rest mij een ieder dank te zeggen voor zijn of haar onvolprezen inzet. Het nieuwe seizoen staat alweer voor de deur en morgen is het dus vroeg dag als ik voor zonsopkomst in mijn kavel moet zijn om de pimpelmezen wakker te zien worden. Wist u dat die soms gewoon een ochtendhumeur hebben?

Aletta de Ruiter
namens de werkgroep Inventarisatie Rapport
28 maart 2012

Methodie van onderzoek en toelichting op de cijfers

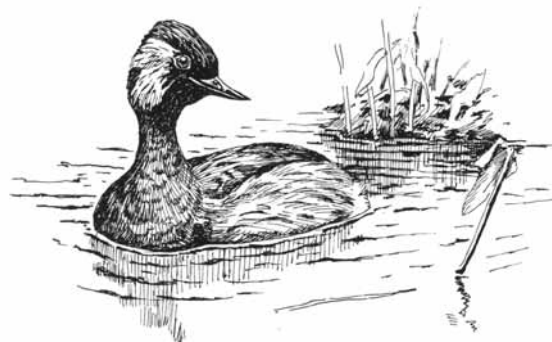
Cie. Veldwerk en Vogelwachters

De Commissie Veldwerk is de commissie binnen de Haagse Vogelbescherming die de tellingen coördineert. Zij leidt hiertoe de mensen op die de inventarisaties uitvoeren, de zgn. Vogelwachters. De Commissie organiseert voor deze mensen ook opleidingscursussen en zorgt voor begeleiding van beginnende tellers. Jaarlijks houdt de Commissie de gebieden bij die geteld moeten worden en probeert de beschikbare tellers zo goed mogelijk over de gebieden te verdelen. Hierbij wordt waar mogelijk rekening gehouden met de gebieden die beleidsmatig van belang zijn. Hoewel het tellen van de vogels natuurlijk voor een belangrijk deel voor het plezier gebeurt, houdt de Commissie daarbij wel een beleidsdoel voor ogen. De vogelstand moet behouden en zo mogelijk verbeterd worden. Door jaarlijks dezelfde gebieden volgens dezelfde methode te onderzoeken, kan men zien of er wijziging optreedt in het aantal vogels per soort. Als we veranderingen in aantallen ook nog kunnen verklaren, hebben we helemaal een goede basis voor vogelbescherming.

De vogelrustgebieden

De vogelrustgebieden (voorheen vogeltuinen en -reservaten) hebben tot doel het creëren van kleine centra in groengebieden. Door hun beveiliging en begroeiing zijn het productiecentra voor jonge vogels en ze verrijken het vogelleven in de omringende bossen, plantsoenen en woonwijken. Deze gebieden zijn door de gemeente in beheer gegeven aan de Haagse Vogelbescherming. Ze zijn 0,3 tot 5 hectare groot en niet toegankelijk voor publiek. Hoewel het onderscheid niet altijd even scherp is, kan gesteld worden dat "vogeltuinen" vanuit hun aanleg een kunstmatig karakter dragen en als het ware vanuit het niets zijn aangelegd ten behoeve van een optimale broeddichtheid. "Vogelreservaten" zijn gebieden, waar binnen een bestaande en te handhaven begroeiing bijzondere voorzieningen voor de vogels zijn getroffen zonder het besloten karakter van het gebied aan te tasten. In de loop der jaren is vastgesteld dat de broeddichtheid in alle vogelrustgebieden veel hoger is dan in de andere gebieden.

Het onderhoudswerk, vrijwilligerswerk, wordt voornamelijk in de herfst- en wintermaanden verricht. Dit werk houdt in: snoeien, bijplanten, rooien, aanleg en onderhoud van takkenrillen en houtstapels (voornamelijk in wigwamvorm) en onderhoud van de afrastering. Gedurende het gehele jaar wordt gecontroleerd op vernielingen en op "insluipers". Ook het nestkastenonderhoud en de inventarisatiewerkzaamheden behoren tot de normale taken van de beheerder. De vogelrustgebieden zijn alleen onder begeleiding van de als beheerder fungerende vogelwachter toegankelijk. Dat zal overigens altijd buiten het broedseizoen zijn.

Geoorde fuut

Andere gebieden

De andere gebieden die geïnventariseerd worden, lopen in grootte en aard van het terrein sterk uiteen. De duingebieden hebben een heel ander karakter dan de stadsparken of landgoederen. Ook de toegankelijkheid verschilt. In de inhoudsopgave zijn met een * aangegeven die gebieden, die alleen met een vergunning of toegangskaart door het publiek bezocht mogen worden. De dichtheid in de parken wordt sterk beïnvloed door de aan- of afwezigheid van grote waterpartijen, gazons, speel- en ligweiden en weilanden. Zo zijn de dichtheden in gebieden als Madestein en De Uithof relatief laag. In meer parkachtige gebieden

(bijvoorbeeld Arendsdorp/Oostduin, Sorghvliet en De Voorden), met een veel hoger percentage bos en struikgewas, liggen deze veel hoger.

Nestkastenonderhoud

Om de broedgelegenheid voor holenbroeders te vergroten worden in veel gebieden nestkasten opgehangen, vooral daar waar weinig natuurlijke holten voorhanden zijn. Koolmees, Pimpelmees, Torenvalk, Bosuil, Grauwe Vliegenvanger, ze hebben allemaal hun eigen kastensoort.

In totaal gaat het om zo'n 1100 nestkasten. Deze worden jaarlijks schoongemaakt, gerepareerd en zo nodig vernieuwd. Plaatsing en onderhoud geschiedt door de vogelwachter, eventueel in overleg met de terreineigenaar en de Veldwerkcommissie. Zie verder het hoofdstuk Nestkastenonderzoek.

Methode van onderzoek

Alle inventarisaties zijn op vrijwillige basis verricht in de vrije tijd van de waarnemers. Jong en oud beleeft hier plezier aan. De één is er intensiever mee bezig dan de ander. Daarbij werden er verschillende tel-systemen gehanteerd. Voorzover mogelijk is de gevolgde methode steeds in de verslagen gemeld. De laatste tijd brengen de tellers echter steeds meer systematiek in hun telmethoden en verslaggeving. In de meeste gebieden wordt nu volgens de door SOVON uitgewerkte Broedvogel Monitoring Project (BMP)-methode geïnventariseerd. In veel inventarisatiegebieden zijn meerdere waarnemers actief. In dit geval is er één contactpersoon en coördinator die de gegevens verzamelt en bewerkt. Steeds vaker worden de telgegevens, die volgens de BMP-methode zijn verkregen, ook doorgestuurd naar SOVON (Samenwerkende Organisaties Vogelonderzoek Nederland). Hierdoor wordt een

belangrijke bijdrage geleverd aan de registratie van de landelijke trends onder de broedvogels.

De meeste tellers registreren ook de waargenomen soorten buiten het broedseizoen, maar zeker niet allemaal intensief. Dit houdt in, dat in de

Grutto met jongen

waarnemingsoverzichten van een aantal parken zeer algemene trekvogels en wintergasten kunnen ontbreken. Dit wil echter niet zeggen dat deze soorten niet in deze parken waar te nemen zouden zijn, maar eerder dat de bezoekenintensiteit van de tellers te gering is geweest.

In de waarnemingsoverzichten is een onderscheid gemaakt tussen territoriumhoudende soorten en tijdelijk verblijvende soorten.

Het is van belang op te merken, dat het aantal territoriumhoudende vogels niet identiek hoeft te zijn aan het aantal broedgevallen. Het is heel goed mogelijk dat sommige wel het hele jaar of een deel daarvan een territorium hebben verdedigd, maar hierin niet tot broeden zijn gekomen. Anderzijds is het aantal territoria ook niet gelijk aan het aantal nesten bij die soorten die meer dan één broedsel per jaar grootbrengen, zoals veel zangvogels.

Met tijdelijk verblijvende soorten worden die soorten bedoeld die het terrein tijdelijk gebruiken als voedselgebied, slaapplek of anderszins.

De tellingen van de vogels per soort zijn verwerkt in tellijsten. De veranderingen in het gebied zoals groot onderhoud of ander menselijk ingrijpen, worden in het verslag vermeld. Tellijst en verslag samen geven een indicatie van de waarde van een gebied voor de vogels.

Eventuele aanslagen op een groengebied doen het leefgebied van vogels afnemen. In dit inventarisatierapport kan men zien om welke vogelsoorten en aantallen vogels het gaat.

Toelichting op de cijfers

Welke soorten en hoeveel er jaarlijks in een gebied worden vastgesteld is sterk afhankelijk van verschillende factoren:

1. Veranderingen veroorzaakt door externe factoren

- Fluctuaties die het landelijk beeld van vooruitgang of achteruitgang volgen;
- Veranderingen in het gebied door natuurlijke successie (van "jonge aanplant naar volwassen boom");
- Verandering in inrichting en gebruik van het gebied (nieuwe aanplant, recreatiedruk);
- Verrichten van (al dan niet intensieve) onderhoudswerkzaamheden in de parkachtige gebieden;
- Inrichtingswerkzaamheden in de vogelrustgebieden (aanbrengen van wigwams, ophangen van

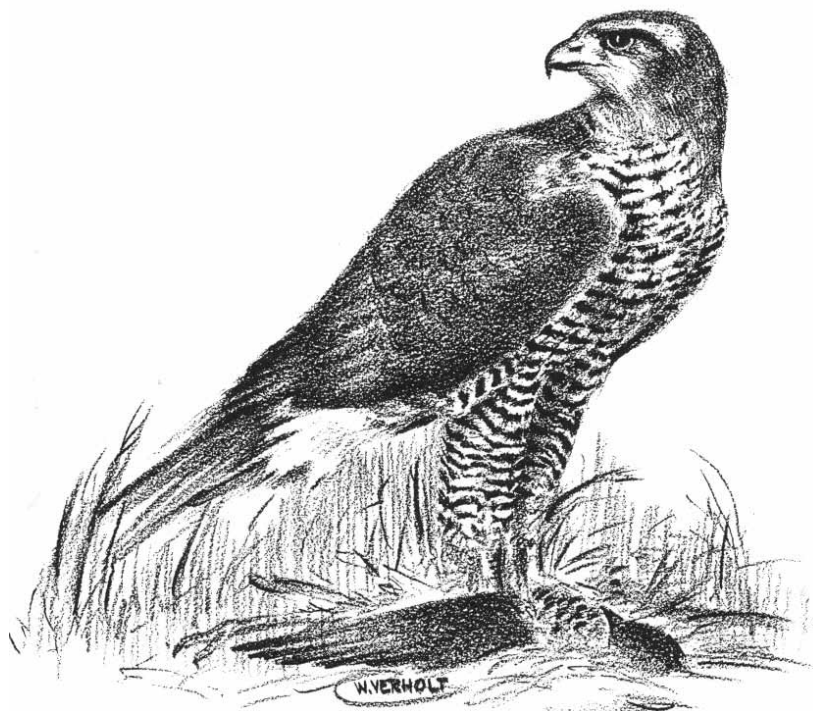
nestkasten, terugsnijden natuurlijke begroeiing, enz.);

2. Veranderingen veroorzaakt door het telsysteem

- Verandering van waarnemer; wellicht een van de belangrijkste factoren. Verschillen in ervaring en kennis en verschillen in werkwijze kunnen de uitkomsten van de inventarisatie sterk beïnvloeden;
- Veranderingen in telmethode (aanbevolen wordt zoveel mogelijk de gestandaardiseerde BMP-methode van SOVON toe te passen);
- Veranderingen in telintensiteit, telperiode en teltijdstip.

Waar veranderingen zijn opgetreden is dit zo goed mogelijk in de verslagen van de desbetreffende gebieden beschreven.

Wie meer wil weten van een bepaald gebied of denkt relevante informatie hierover te hebben doet er goed aan zich in verbinding te stellen met de erbij vermelde contactpersoon. Adres en telefoonnummer zijn bij de Commissie Veldwerk te verkrijgen. Voor gegevens zie colofon op pag 2.

Vogelrustgebieden

Dr. Abraham Schierbeektuin (D-H)

Oppervlakte: 0,75 ha
Beheerders: Hetty Mos; Hilde Küpfer
Telling: via regelmatige observaties

De winter 2010/2011 bracht een enorme hoeveelheid sneeuw, er is flink gevoerd en er werd druk van het wintervoer gegeten. Af en toe werd er door de vogels wat kribbig gereageerd als je in de buurt moest snoeien, want we stoorden de vogels bij het eten. Het werk ging ook niet echt vlot, je moest eerst alle heggen 'uitkloppen' met de schaar, voor je aan het snoeiwerk kon beginnen. In januari ging de winter op zijn retour en kon er wat meer vaart achter het werk gezet worden. Dankzij de enthousiaste vogelwachters die ons kwamen helpen is het werk mooi op tijd af gekomen.

Op 15 januari zat de eerste Zanglijster uit volle borst te zingen. Op 6 april zong de eerste Zwartkop. In de maanden juni en juli liet een man Goudvink zich met enige regelmaat zien. De Sperwer liet zich ook regelmatig zien. In de winter aan het begin en aan het eind van het jaar waren twee Buizerds aanwezig. Het aantal plukplaatsen van Houtduiven loopt in de winterperiode altijd flink op, omdat de vogeltuin als slaapplek door Houtduiven gebruikt wordt.

In de loop van het jaar zijn twee oude meidoornbomen omgevallen. Een jaar of negentig is toch wel oud voor meidoorns. Op 7 september zag ik een juveniele Holenduif op de kluit van één ervan zitten. Van de ruïne is een enorme berg dood plantenmateriaal gevallen. Boven op de uilenkast en de jonge meidoornheggen. De heggen zijn uitgegraven en de kast moet een nieuw dakje hebben.

Er is weer een eekhoorn in/bij de tuin. Hij werd nagezeten door Gaaien. Op 18 november zat hij op zijn gemak de afgevallen appeltjes van de wilde appelboom te eten. Zo'n twintig minuten heb ik er van genoten.

Van eind augustus tot half september verbleef een jonge Bosuil in de vogeltuin. Een heel laat broedsel. Het was mooi weer op de vogelwachterswerkdag. Er is hard gewerkt. De oude drinkbak is aangesmeerd met cement en later met vijver reparatiemiddel afgesmeerd. Er staat alweer een flinke laag water in (voor het eerst sinds de Tweede Wereldoorlog.)

Bij de nestkasten controle van dit jaar bleek de bezetting het slechtst sinds 1994. Er waren een drietal slaapkasten, dunne nestjes en veel lege kasten. We hebben weer veel hulp gekregen van Judith Baars en Ap Mos.

Eilandjes Meer & Bos (Den Haag)

Oppervlakte: ca. 1.5 ha
Beheerders: Rogier Mos; Jan Gemmink
Telling: BMP-methode

Het begin van het jaar was, zoals iedereen nog weet, koud! Er werd daardoor dankbaar gebruik gemaakt van het voer, dat ik ophing in de voersilo's. Aangezien ik door de week naar mijn werk moet, kan ik alleen in het weekend bijvullen. De zelfmaak-petflessilo's doen het dan ook goed. Na een week was alles schoon op en dat was te merken óók. Zodra ik het eiland op kwam, hoorde ik de mezen roepen en zaten ze letterlijk te wachten in de struiken en de houtstapels, tot ik het voer had bijgevuld. Zodra ik bezig was met een andere silo, vier meter verderop, waren de gevechten om het eten al losgebarsten. Ik had ook twee Roodborsten die mijn aanwezigheid zeer op prijs stelden. Tijdens de sneeuwperiode maakte ik stukken grond sneeuwvrij, zodat ze wat makkelijker eten konden vinden en strooide ik er wat voer in. Later, na de voerperiode, was alleen het omgooien van de bladeren al genoeg. Ze waren zo tam dat, als ik stil zat, ze tot minder dan een halve meter bij me in de buurt kwamen, om te kijken wat ik aan het uitspoken was en of ik niet weer een hoopje bladeren door elkaar wilde gooien. Ze waren zo tam dat ik op mijn buik met de macrolens er prachtige foto's van kon maken. Het is echt een mooie ervaring om een Roodborst op een halve meter afstand te zien doen, wat hij normaal doet. Een beetje zingen, wat rond scharrelen, op zoek naar een beetje eten tussen de bladeren en af en toe vanaf een takje even de veren op orde brengen.

Het vroege voorjaar begon met nog al wat wind. Daardoor zijn er twee nestkasten uit de bomen gevallen en is er een boom op twee meter hoogte afgeknapt. Hier was een behoorlijk groot hol

doormidden gebroken. (Sorry! Vorig jaar één Halsbandparkiet te weinig opgeschreven.) Mijn vader heeft het omgevallen stuk toen weggezaagd, zodat

Gaai

het verwerkt kon worden in houtstapels. We hebben ook de kasten weer in de bomen opgehangen met nieuwe ruglatten. Drie weken later kom ik op de plek van de omgevallen boom en zie een hoop houtsnippers op de grond. Ik ga er kijken, want het was te ver van de zaagplek en ik wilde weten wat het was. Toen ik dichtbij kwam vloog er, al scheldend, een Halsbandparkiet uit zijn vers uitgebeitelde nestholte.

Doordat mijn vriendin en ik in de herfst en winterperiode de eeuwige strijd tegen de prachtframboos wederom zijn aangegaan, was het hier en daar een behoorlijke kaalslag. De stinzenflora heeft daar in het warme voorjaar behoorlijk van geprofiteerd. Sinds ik het beheer doe, hebben er niet zoveel sneeuwkllokjes, boshyacinten, krokussen en later koekoeksbloemen gebloeid als afgelopen jaar. Daarnaast was er ook ruimte voor andere kruidachtigen, maar daar ben ik niet zo goed in thuis om dat te determineren. Rondom het vijvertje dat ik aan het vergroten ben, komen ook steeds meer soorten mos en nu ook pitrus en varens op. Als de prachtframboos niet wordt weggehaald is het zo verstikkend, dat er nauwelijks wat anders kan groeien.

In de lente en zomer tel ik vanaf het wandelpad om de eilandjes heen, dus kom je nauwelijks op het eiland zelf. Daardoor doe je wel leuke waarnemingen zoals de Holenduif die voor het eerst broedt op het grote eiland (In de bosuilenkast die ik net weer opnieuw heb opgehangen in het voorjaar) en voor

het eerst jonge kauwengeschreeuw vanaf een boom op het kleine eiland. Maar af en toe moet je even genieten van het werk in de winter. Dan weet je weer waar je het allemaal voor doet. Eind mei zat ik even rustig te genieten van alles om me heen met een lekker zonnetje en toen besloten de Koolmezen uit te vliegen. Dat blijft iets moois om naar te kijken. Het najaar was af en toe behoorlijk winderig. Zelfs zo erg dat de boom, die half achter het beeld van de "opvliegende reiger" stond, was omgevallen en nu als Het Zwaard van Damocles boven het beeld hing. De paardenhaar, zoals in de mythe, was vervangen door een boom aan de overkant van de sloot. Gelukkig heeft de gemeente er voor gezorgd dat de boom is weggehaald, zonder het beeld te beschadigen.

Daarnaast heeft de gemeente ook meteen een aantal zieke iepen weggehaald. Omdat die moeten worden afgevoerd ter voorkoming van de verspreiding van de iepziekte was eigenlijk alles op de weg naar die iepen al plat of weg. Het begon net weer een beetje dicht te groeien, omdat dit twee jaar geleden ook al eens, om dezelfde reden, gebeurd was. Maar..... het broedseizoen daarna had ik een Nachtegaal op mijn eiland. Afgelopen jaar was hij weer weg, dus misschien heeft ook dit nog iets positiefs. We zullen het zien aankomend jaar. We zijn nu weer druk bezig met de vernieuwde strijd tegen de prachtframboos, dus hoop ik dat er aankomend jaar weer net zoveel stinzenflora opkomt en misschien wel weer een Nachtegaal broedt.

Vogelrustgebied Marlot (Den Haag)

Oppervlakte: 0.3 ha
Beheerders: Rick en Marianne Hoeing
Telling: Op alternatieve wijze

Hetty Mos heeft op 8 mei wel elf soorten geteld (waarvan tien in de tuin) en dat binnen vijf minuten: Merel, Zwartkop, Roodborst, Houtduif, Halsbandparkiet, Grote Bonte Specht, Koolmees, Winterkoning, Tjiftjaf, Meerkoet (nest in de geknakte spullen in het water) Holenduif (net aan de overkant van het water, op nog geen 4 m. van de tuin) Wij weten dat er ook een Boomklever zit.

Daarnaast hebben wij de broedgegevens van de nestkasten. Een van de nestkasten bleek twee keer bebroed.

Om de meidoorns nieuw leven in te blazen zal nog meer licht en lucht gecreëerd moeten worden. Bij het inventariseren van de soorten is gebleken dat er in dit kleine gebiedje een grote variëteit te vinden is: wel 23 verschillende bomen en struiken.

Ockenburgh (Den Haag)

Oppervlakte: ca. 3,5 ha
Beheerders: Rick en Marianne Hoeing
Telgegevens: Hetty Mos
Telling: BMP-methode

Het vogelrustgebied Ockenburgh is in het jaar 2011 samen met Hetty en Ap Mos beheerd. Wij hebben de meidoorns en buxus gesnoeid en alles in de rillen en wigwams verwerkt. Na een storm, bij het opnemen van de schade leek het eerst wel mee te vallen. Bij het teruglopen zagen wij pas dat wij onder een grote geheel afgescheurde tak waren doorgelopen en het allemaal niet gezien hadden! Bij het wegzagen daarvan heeft Ap erg voorzichtig te

Bosuil

werk moeten gaan. Na het broedseizoen hebben wij in het lage deel van het rustgebied een grote chaos gevonden. Er was zonder dat wij ervan op de hoogte waren, een omgevallen boom weggezaagd en een andere was ook omgezaagd (met nestkast, waarin een nest met een eitje). Bij navraag werd gemeld dat dit ongeplande werkzaamheden waren en dat de bomen waren omgewaaid en over de sloot lagen, op het terrein van de overburen.

Na de sneeuw en vorst in december hadden we een gemiddelde januarimaand, daarna volgden een heel droog voorjaar en een natte zomer.

Hetty heeft tijdens de telrondes de volgende observaties gedaan:

2 april: voor de eerste maal tijdens de telrondes heeft zij twee 'wakende' woerden door het reservaat zien stappen, één in het hoge en één in het lage gedeelte van het reservaat. Hun vriendin zal in de onmiddellijke omgeving op de eieren gezeten hebben. Meestal moeten de dames het alleen doen, maar nu bleven de mannen in de buurt. Ook zijn de eerste jonge Blauwe Reigers gehoord.

13 mei: de vossen hebben een nieuw hol gegraven. Er is een plukplaats gevonden waar de vogelveren zowel geplukt zijn als gebeten (roofvogel en vos). Merel en Pimpelmees blijken niet samen in bad te willen. Ook is een Buizerdnest gevonden.

31 mei: de vossen moeten jongen hebben, want er liggen regelmatig prooiresten. Er is een nestboom van de Grote Bonte Specht gevonden. Het nieuwe vossenhol heeft nu een tweede uitgang.

Na het werk drinken we bij het hutje koffie en bij een van die gelegenheden landde er een Sperwer achter mij. Daar hangt ook een voedersilo in de buurt, waardoor we goed zicht hebben op een Roodborst die het lukt om daarbij te komen.

Gravin van Bylandtreservaat (Was.)

Oppervlakte: 0,6 ha
Beheerders: Boudewijn Schreiner,
Ingrid Megens
Telling: Jaarrond in terrein

Zware sneeuwval heeft mij dit jaar een handje geholpen bij het terugdringen van de prachtframboos. Op tal van plaatsen bezweek deze woekeraar onder een dik pakket sneeuw en ijs. De bosvogels hadden de voedersilo's snel ontdekt en tijdens de koudeperiode moesten ze dagelijks worden bijgevuld.

Wederom ontstond flinke schade aan het hekwerk door omgewaaiden essen.

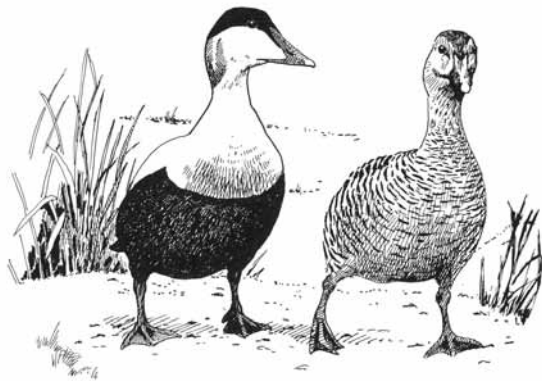
Tijdens een vogelwachterswerkdag in het najaar werd een aantal essen die in slechte staat verkeerden en bovendien gevaarlijk dicht bij het hek stonden preventief omgezaagd.

Om ook in de toekomst verzekerd te zijn van een gevarieerde evenwichtige opbouw van het bomenbestand werden er ook dit jaar nieuwe bomen aangeplant.

Begin juni werd weer een vissend IJsvogeltje waargenomen langs de waterkant.

Tot mijn groot ongenoegen kom ik regelmatig een zwarte kat tegen die er kennelijk in geslaagd is om het hek te omzeilen.

Half juli trof ik een vosje aan. Het dier koesterde zich in het zonnetje en het duurde even voordat hij mij in

de gaten had en er vandoor ging. Bij zijn vlucht werd hij nog door enkele Eksters gevolgd, terwijl ze hem luidruchtig naschreeuwden.

Na jaren van afwezigheid kwam er in november zowaar een mannetje Goudvink op bezoek. De vogel snoepte van de ingedroogde braampjes.

Om te voorkomen dat de eekhoorntjes de bosuilenkast kraken heb ik voor hen een speciale kast opgehangen.

Henk van Dongenreservaat (Was.)

Oppervlakte: 0,32 ha
 Beheerder: Boudewijn Schreiner
 Telling: Jaarrond in terrein

Net buiten het vogelrustgebied was ik eind januari getuige van een spectaculaire achtervolging van een Houtduif door een Havik. De duif wist te ontkomen in park Oosterbeek en de neerdwarrelende veertjes waren nog de enige getuigen van deze mislukte aanval.

Even later doet een sperwervrouwtje in het vogelrustgebied een poging om op de voederplek een vogel te slaan. Ook zij vist achter het net en de vogels vluchten op tijd in de houtrillen en de dichte frambozenvegetatie.

Het vrouwtje blijft beduusd achter, zodat ik er nog net een fotootje van kan maken.

Met de roofvogels lijkt het in de Parken Oosterbeek en Clingendael de goede kant op te gaan. Twee aan hun verkleed herkenbare Buizerds worden in de wintermaanden vrijwel dagelijks in de omgeving van beide vogelrustgebieden aangetroffen.

Het voorjaar kondigde zich aan met een zingende Tjiftjaf op 21 maart en een baltsend paartje Staartmees, dat haar oog heeft laten vallen op de houtril tegenover de observatiehut.

De torenvalkenkast die al jaren wacht op de bewoner waarvoor hij is bedoeld, wordt regelmatig bezocht door een Eekhoorn.

In afwachting van bewoning door een Bosuil werd zijn kast alvast door een paartje Holenduif in gebruik genomen.

Op 10 mei zaten er in de langs het rustgebied gelegen tankgracht nog drie paartjes Kuifeend en een Krakeend.

De vruchtjes van de vaak vermaledijde prachtframbozen vallen bij veel vogels in de smaak. Zelfs een mannetje Goudvink dat ik daar nog niet eerder had gezien, zat te smullen van de rijpe framboosjes. In het najaar is het altijd een verrassing om te zien wat op het drinkwater afkomt.

Een putterman en een goudhaan waren dit jaar de nieuwkomers.

Vredenoord (Den Haag)

Oppervlakte: ca. 2,4 ha
 Beheerder: Peter Waenink
 Telling: BMP-methode

Geen verslag, wel telgegevens.

Overvoorde (Rijswijk)

Oppervlakte: 0,5 ha
 Beheerders: Conny de Bruijn, Eric Wisse

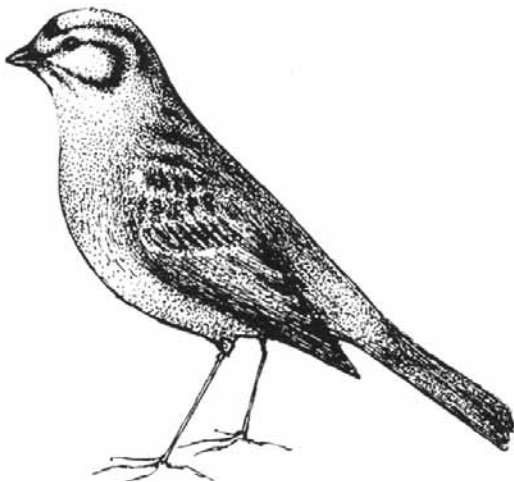
Nadat de meeste Blauwe Reigers in Overvoorde al lang en breed hun nesten hoog in de boomtoppen hadden gespreid, landde een jong koppel in ons reservaat. Wat nu? Hoe bouw je zo iets? Onzeker geworden door dit soort vragen en onderlinge onhandigheden in de liefde, bleef het bij het zoeken van een geschikte locatie.

Ondertussen wordt meters lager de grond voortdurend omgewoeld door een toenemend aantal

bruine ratten, die het aantal burchten in het gebiedje uitbreiden. Tijdens het vellen van een iep stond ik ineens veertig centimeter lager. Niets vermoedend voortschrijdend en zich van burchten noch molshopen iets aantrekkelijk, vonden Fazantenhanen hun weg naar het rustgebied.

Achterin het gebied heeft de Sperwer op een berg takken de ideale plukplaats gevonden; de laag veren groeit uit tot een matras, een trollenprinses waardig. In juni ontdekte ik op de stam van een oude beuk een rosse vleermuis. Roerloos gaf het beestje een volwaardige zenmeditatie ten beste, terwijl ik het bewonderde. Verder hing die maand een jonge Kauw ondersteboven in een meidoorn, dood. Het was onduidelijk wat de oorzaak was, geen aaseter vond 'm kennelijk interessant, met uitzondering van de vliegen.

Hoog boven al deze levendigheid, met uitzicht op onze noeste werkzaamheden op de grond, vliegt steeds vaker de Buizerd. Of het nieuwsgierigheid is, of een teken dat hij er zijn jachtgebied heeft uitgebreid, heb ik hem nog niet kunnen vragen.

André van der Laantuin (Den Haag)

Oppervlakte: 1,5 ha
 Beheerder: Jan Gemmink
 Telling: Observatie in het terrein

Eindigt 2010 met vorst en sneeuw, 2011 gaat daar mee door en dat betekent: doorgaan met voeren, voeren en voeren. Een duur seizoen voor de wintervoeding. Ook dit jaar heb ik weer veel potten pindakaas uitgesmeerd op de bomen.

Naast de Spechten maken de Boomklever en de Boomkruiper hier regelmatig graag gebruik van. De voedersilo's worden druk bezocht, de hang-en grondsilos moeten om de dag worden gevuld. Een achttal Vinken is er regelmatig te zien, maar ook Kepen, Merels, het Roodborstje, de Heggenmus, de Winterkoning en de Rosse Woelmuis, die een gang heeft gegraven, die vlak naast de grondsilos uitkomt. Leuk om dat kopje uit het gat te zien loeren of het veilig is. Ook zijn er regelmatig Goudhaantjes en Staartmezen, evenals de Houtsnippen. Eind februari ben ik het voeren gaan afbouwen en 5 maart heb ik voor het laatst de silo gevuld. Wel heb ik nog enige tijd wat voer onder de houtstapels in het rond gestrooid.

Naast het toegangshek is er 3,5 meter gaas losgeknipt, dat tussen de palen op de grond ligt. Dat valt niet in je eentje te repareren. Welke dwaas doet zo iets nou? Op 4 februari hebben Hetty, Ap Mos en Dick Pescott met mij samen het hek gerepareerd. Het is wel weer netjes geworden.

Op 10 februari kreeg ik de nieuwe beplanting binnen. Het bevatte onder andere: 5 duindoorn, 5 Gelderse roos, 5 Cornus mas en 10 meidoorns. Op 16 februari stond alles netjes in de grond, met gaas om de stammetjes, om ze tegen de konijnenvraat te beschermen. Sneeuwkllokje en winterakoniet staan al volop in bloei en de boshyacint komt ook al boven de grond.

Op 6 april weer een verassing, maar een negatieve. Het is een puinhoop voor de ingang van mijn reservaat. Het pad naar het hek is niet toegankelijk. Er zijn circa 20 jonge boompjes ingekuuld met er omheen een aarde wal van 40 cm. die vol staat met water. Drie krentenboompjes zijn verdwenen, evenals de houtril naast het hek. Maar er zijn toch ook leuke dingen te melden. Op zeven maart vliegen er Staartmezen met nestmateriaal. Bij mijn hutje hangt een korfje met hondenhaar en gedroogd mos en dat bleek snel leeg te zijn.

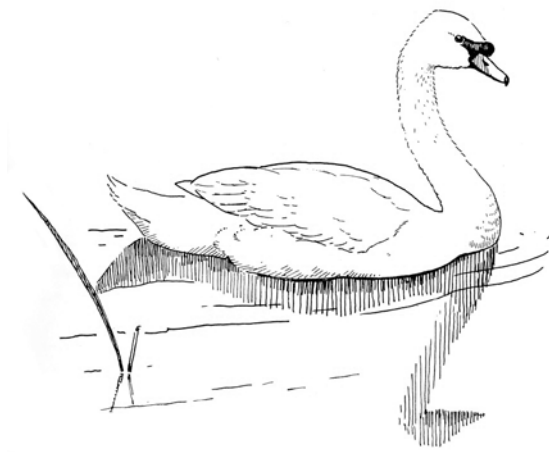
De eerste knoppen in de struiken breken open, de Buizerds buitelen hoog in de lucht om elkaar heen, kortom, het gaat weer beginnen. De balts. Het voorjaar is begonnen.

Eendenkooi Zuiderpark (Den Haag)

Oppervlakte: 1,2 ha
Beheerder: Ruud van der Waard
Telling: BMP-methode

Wederom een ijzige winter gehad in december 2010, welke in begin 2011 wel weer snel voorbij was. Gelukkig maar, want de Blauwe Reiger-kolonie stond half januari alweer in de startblokken om met hun broedseizoen te beginnen. Al snel volgde de baltsperikelen en het nestherstel. De Blauwe Reiger is immers de eerste die met de broed aanvangt en dat is ook overal goed te volgen. Uiteindelijk bleken van de 64 bouwsels in mijn kolonie, er 49 bezet te zijn. Leuk, want er zit een stijgende lijn in de jaarlijkse aantallen. Ook de Wilde Eend zit in de lift met nu al twaalf territoria. De rovers blijven maar tijdelijke bezoekers, maar de Bosuil heb ik toch weer terug gekregen. Ik heb hem en haar vrijwel alle bezoeken waargenomen.

Ik heb het afgelopen najaar toch niet zoveel tijd

Knobbelzwaan

kunnen besteden aan mijn onderhoudswerk aldaar, maar de nestkastencontrole en reiniging heb ik wel afgemaakt. Weer bleek een houten kast gesloopt te zijn door de specht. De aluminium voorzetplaatjes doen toch goed hun werk, want op die kasten heeft de specht geen vat meer gehad. Uiteraard zijn die hout-betonkasten veel duurzamer, maar ook duurder. Net zo als vorig seizoen heeft nu weer een Pimpelmees gebroed in de vleermuiskast. Het is toch een grappig gezicht als je zo op een afstandje staat toe te kijken hoe zo'n klein vogeltje, met een bejke vol rupsjes, onder op de verticale plank landt en

dan snel omhoog naar binnen kruipt, om vervolgens vijf tellen later weer er uit te wurmen met een wit poepzakje in de snavel en wegvliegt voor nieuw voedsel.

Wat betreft verstoring: een dikke els heeft ruim een jaar scheef geleund gestaan tegen een dikke esdoorn. Uiteindelijk heeft een zijtak van de esdoorn het begeven en is de boom ingestort. Het groenbedrijf van de gemeente heeft de els in stukken gezaagd, van het takkenloof zijn de houtrillen versterkt en van de stam is weer een houtstapel in de maak. Enfin, het brengt ook weer wat licht op de bosbodem, zodat nieuwe pioniers een kans krijgen. Deze verstoring heeft zich gelukkig in het late najaar en de winter voorgedaan. Ik maak mij er voor het broedseizoen geen zorgen meer om.

Paroussia (Wassenaar)

Oppervlakte: 1 ha
Beheerder: Frank Kooper
Telling: BMP-methode

Het woord vogelrustgebied is prima gekozen, want er gebeurt nog minder dan in Almelo, waar volgens cabaretier Herman Finkers tenminste nog wel eens een stoplicht van kleur wisselt.....

Er valt dus niet veel nieuws te melden.

Toch bleek het omheinde gebied rond Kerstmis interessant genoeg geweest te zijn voor onverlaten om aan één kant de afrastering te vernielen. Nu het gebied redelijk eenvoudig te betreden valt (indien men van het gat weet heeft), zal de gemeente verwittigd en verzocht worden om de schade te herstellen. Zelf heb ik vóór de start van het monitoren enkele inspectiepaden weer beloopbaar gemaakt door diverse - door sneeuwlast en storm sterk omgebogen - hulstbomen 'aan te pakken'. Omdat ik het geduld niet had te wachten totdat zij zelf misschien wel weer een keer zouden terugbuigen, heb ik het probleem zelf maar opgelost. In m'n enthousiasme heb ik dat zo grondig gedaan, dat ik van die hulstbomen, evenals van de prachtframbozen in de paden - na er twee aparte gebiedsbezoeken aan 'gewijd' te hebben - voorlopig geen last meer zal hebben.....

O, ja, er is ook nog geteld. Er is een achttal monitoringsbezoeken aan Paroussia afgelegd, en wel van begin maart tot en met juni.

Getuige slechts één gebobbelde veldkaart is het daarbij dus in bijna alle gevallen droog geweest. Lang blijvende waarnemingen zijn er niet gedaan, op die ochtend begin mei na, toen ik in én rond Paroussia uit een 'explosie' aan merelzang wel dertien individuele merels meende te kunnen onderscheiden. Speciaal gespist was ik op de Appelvink, die Wim Kooij rond Paroussia meende te horen, maar mij is dat niet gelukt. Wederom was de Halsbandparkiet nog net geen broedgeval. Het totaal aantal soorten met territoria bedroeg met twintig twee meer dan vorig seizoen, terwijl het totaal aantal territoria (44) tien hoger lag. Wellicht begint het luxe Vivara-(hang)silovoer eindelijk te renderen. In de koude winter met veel dagen sneeuw zijn de vogels ook bijgevoerd met een winterstrooivoer-mengsel voor de grondsilo. De nestkastinventarisatie en –controle door Arris Jan van Ekris zijn gedaan op 14 november. Tevens heeft hij een nieuwe HVB-koolmeesnestskast aan de boom bevestigd.

De Witte Vlek - Madestein (D.H.)

Oppervlakte: 4,1 ha
 Contactpersoon: André Kommer
 Telling: Jaarrond in het terrein

Het vogelrustgebied De Witte Vlek Madestein is vrij toegankelijk voor het publiek. Met twee borden wordt aangegeven dat bezoekers rekening dienen te houden met de aanwezige vogels. In het gebied zelf is het eigenlijk nooit heel erg druk. Sportvissers, wandelaars met of zonder hond, joggers, mountainbikers en ruiters behoren tot de regelmatige bezoekers van de Witte Vlek. Er loopt een ruiterspad door het vogelrustgebied. Soms wordt er ook overnacht of tot diep in de nacht gebivakkeerd. Vroeg in de ochtend, wanneer de eerste vogels hun zang ten gehore brengen, verschijnen de eerste zware vrachtwagencombinaties vanuit het Westland. Bouwactiviteiten in de directe omgeving nemen steeds meer toe. Met name de laatste twee factoren leiden er toe dat de rust in het vogelrustgebied steeds meer onder druk komt te staan. Toch rijst de vraag of de onrust van nadelige invloed is op de broedvogelpopulatie. Persoonlijk heb ik de indruk dat de (stads-)vogels meer en meer gewend raken aan het leven in een hedendaagse vogeltuon van een grote stad.

Tijdens mijn bezoeken in de vroege uurtjes was het vanwege vrachtwagenverkeer vaak lastig de soorten op naam te brengen. Watervogels, als Meerkoet, Fuut en Waterhoen blijken over een enorm aanpassingsvermogen te beschikken, want hoeveel troep er ook op het water drijft, ze nestelen naar hartelust.

In mei heb ik weer geprobeerd Kleine Karekieten te fotograferen, dat is deels gelukt. De alsmaar toenemende Halsbandparkieten zochten weer woonruimte in oude spechtengaten. En met succes. In de wintermaanden verschenen weer verschillende wintervogels, zoals Kramsvogels, Koperwieken, groepen Staartmezen, Vinken, Houtsnippen en een enkele Buizerd. In december werd een Houtsnip, die in het vogelasiel op krachten was gekomen, weer losgelaten in de vrije natuur.

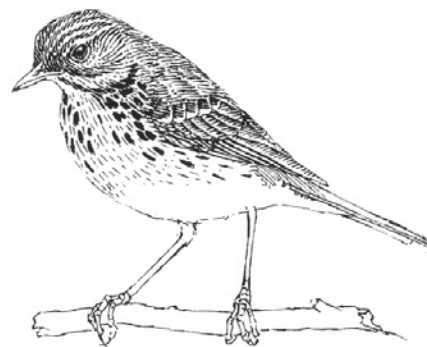
Het riet dat in 2008 door de Dienst Stadsbeheer werd gesneden is inmiddels weer flink gegroeid. Aan dit fraaie riet ontleent de Witte Vlek zijn naam. Een toename van kikkers, padden en salamanders heb ik nog niet kunnen constateren. De enkele territoria van de Kleine karekiet werden weer bezet. In het gebied bevinden zich geen nestkasten, zodat de holenbroeders hier zelf voor een nestplaats moeten zorgen.

De telgegevens zijn gebaseerd op regelmatige bezoeken op verschillende tijden gedurende het gehele jaar.

Eiland den Burgh (Rijswijk)

Oppervlakte: 0,5 ha
 Beheerders: Peter Waenink / Eric Wisse
 Telling: geen

Tot mijn verbazing constateerde ik, dat ik vorig jaar geen stukje schreef over dit gebied. En het is zo de

moeite waard... Om te beginnen is er tijdens een werkdag weer ontzettend veel gedaan, waaronder het verwijderen van de gigantische opslag van de kaukasische vleugelnoot en massa's jonge esdoorns. Verder was er stormschade aan een wilg en een abeel, grenzend aan de kleine weide, waar Peter in de tussentijd nog eens met de bosmaaier actief is geweest om deze open te houden. Het hout hebben we in prachtige rillen verwerkt.

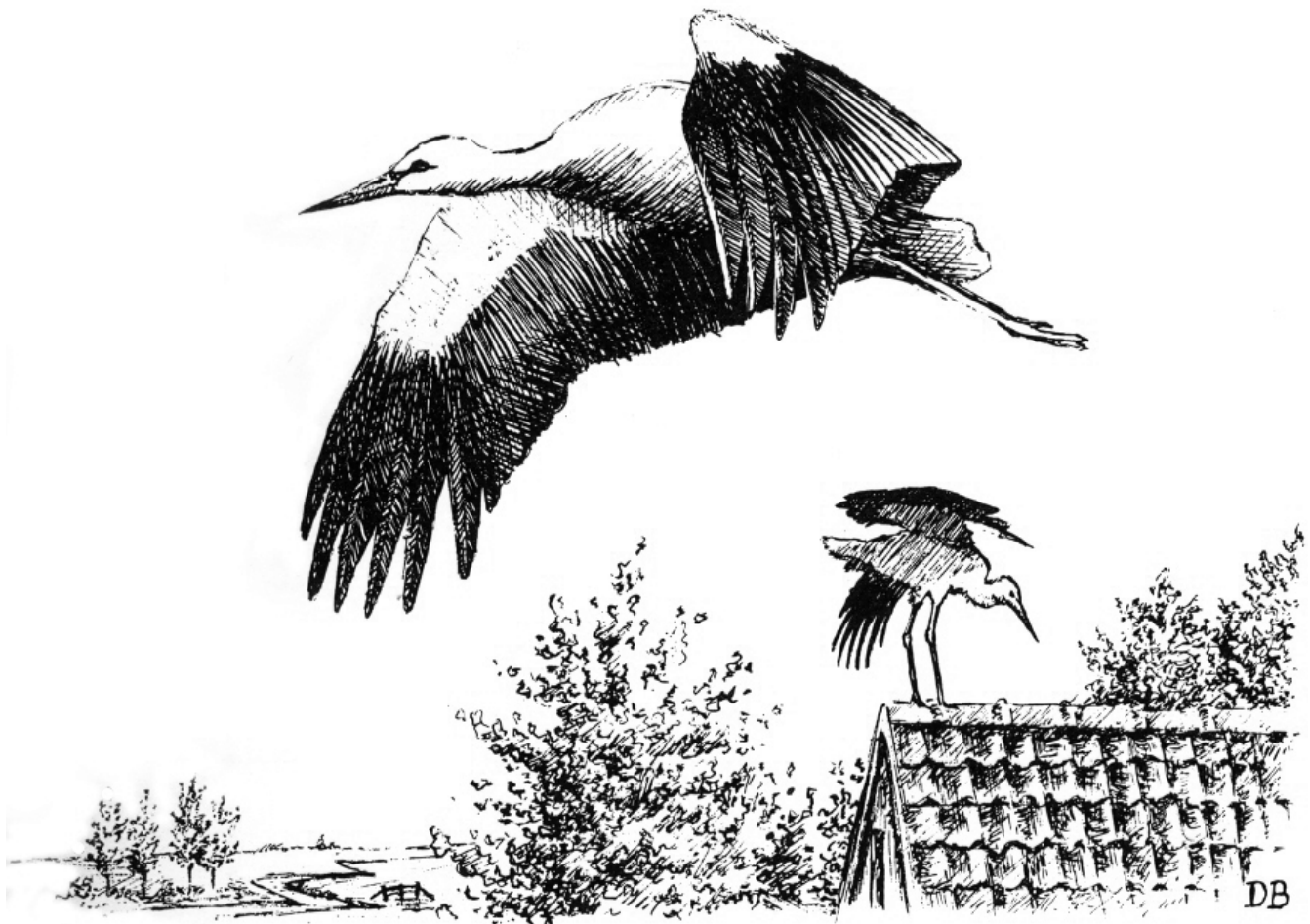
Met Peter heb ik nog een tijdje doorgewerkt om op twee plaatsen door kinderen gebouwde 'bruggen' te verwijderen; het goed verspreiden van de bouwmaterialen was nog een aardige klus. Het is natuurlijk prachtig als er plekken zijn waar kinderen zoiets kunnen doen, buiten, in het bos, met natuurlijke materialen. Alleen gaat het hier helaas niet zo goed samen met een Vogelrustgebied, waar onder meer Bosuilen broeden. Toch komen de wat schuwe Krakeenden er nog steeds graag, samen met andere watervogels, dus de verstoringen lijken mee te vallen. In het gebied rond het eiland ligt alweer aardig wat rommel,

ondanks de schoonmaakbeurt die wij er ooit hebben georganiseerd.

Het is jammer dat onze inspanningen voor het gebied niet worden beloond door een gestroomlijnde communicatie, waarbij wij betrokken worden bij de ontwikkelingen aangaande het gebied. Zo bleek er op zeker moment vrij rigoureuus te zijn ingegrepen in het groen, vanuit een andere beheersvisie en op een voor de vogels ongeschikt tijdstip. In vergelijking daarmee zijn spelende kinderen een verademing. Voor zover we het volgen, zal het landgoed binnen afzienbare tijd over gaan in andere handen, de toekomst is tamelijk ongewis. Alleen al om die reden is zowel onze aandacht als diplomatieke houding voor dit prachtig aangelegde stukje natuur met historie van groot belang.

Er zijn afgelopen seizoen geen broedgegevens verzameld door ons.

En ten slotte dit: ik zou nog bijna vergeten te vermelden dat op één der schoorstenen van het landhuis (waar Don Bosco in gevestigd is) al weer enige jaren een koppel Ooievaars succesvol broedt...!

Inventarisatie van Vogelrustgebieden in 2011

	Vrg Dr. Abraham Schierbeektuin	Vrg Eilandjes Meer en Bos	Vrg Marlot	Vrg Ockenburgh	Vrg Gravin van Bylandt	Vrg Henk van Dongen	Vrg Vredenoord	Vrg Overvoorde	Vrg André van der Laantuin	Vrg Eendenkooi Zuiderpark	Vrg Paroussia	Vrg Witte Vlek Madestein
Dodaars	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd
Fuut	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	tijd	-	tijd	-	3
Aalscholver	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	tijd
Blauwe Reiger	tijd	tijd	-	9	tijd	tijd	5	tijd	tijd	49	-	tijd
Knobbelzwaan	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd
Canadese Gans	-	1	-	tijd	tijd	-	1	-	-	2	-	tijd
Nijlgans	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	2	tijd	tijd	tijd	-	tijd
Krakeend	-	1	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	tijd
Wintertaling	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	-
Wilde Eend	-	1	-	2	1	1	4	tijd	1	12	-	2
Slobeend	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-
Witoogeend	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Kuifeend	-	1	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	tijd
Nonnetje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd
Havik	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-
Sperwer	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	1	-	tijd	-	tijd
Buizerd	tijd	tijd	-	1	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd
Torenavalk	-	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-
Boomvalk	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	1	tijd	-	-	-	1
Waterral	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	-	1	-	1	tijd	1	1	1	2	tijd	-	2
Meerkoet	-	2	1	1	2	-	3	1	1	4	-	4
Scholekster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd
Houtsnip	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd
Kokmeeuw	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd
Zilvermeeuw	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd
Holenduif	1	1	1	1	tijd	1	1	-	-	1	2	-
Houtduif	4	1	1	7	2	2	3	tijd	4	6	3	4
Turkse Tortel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	tijd
Halsbandparkiet	tijd	1	tijd	2	tijd	tijd	2	2	tijd	3	tijd	1
Bosuil	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	tijd	-	1	1	-
Gierzwaluw	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
IJsvogel	-	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-
Groene Specht	tijd	1	-	1	tijd	tijd	1	-	tijd	1	1	tijd
Grote Bonte Specht	1	1	1	3	1	1	1	tijd	1	2	1	tijd
Kleine Bonte Specht	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	5	4	1	8	3	4	7	2	3	7	2	3
Heggenmus	4	1	-	1	3	3	tijd	tijd	4	tijd	1	3
Roodborst	5	2	1	4	6	6	2	1	3	3	3	2
Nachtegaal	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Merel	7	2	1	7	5	6	3	3	5	8	9	5
Kramsvogel	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd
Zanglijster	2	1	-	2	2	1	1	tijd	1	1	1	tijd
Koperwiek	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	tijd
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2
Tuinfluit	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	tijd
Zwartkop	5	3	1	4	4	3	2	tijd	-	3	3	2
Tjiftjaf	4	2	1	7	3	2	2	1	2	1	1	2
Fitis	-	1	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	tijd
Goudhaantje	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-
Vuurgoudhaantje	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-

Inventarisatie van Vogelrustgebieden in 2011 (vervolg)

	Vrg Dr. Abraham Schierbeektuin	Vrg Eilandjes Meer en Bos	Vrg Marlot	Vrg Ockenburgh	Vrg Gravin van Bylandt	Vrg Henk van Dongen	Vrg Vredenoord	Vrg Overvoorde	Vrg André van der Laantuin	Vrg Eendekooi Zuiderpark	Vrg Paroussia	Vrg Witte Vlek Madestein
Grauwe Vliegenvanger	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Bonte Vliegenvanger	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Staartmees	1	1	-	1	1	1	-	1	2	tijd	-	tijd
Glanskop	tijd	tijd	-	tijd	2	2	-	-	-	-	1	-
Matkop	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Pimpelmees	6	3	-	6	4	3	3	2	4	4	3	tijd
Koolmees	10	3	1	5	9	6	3	2	7	3	3	3
Boomklever	tijd	-	tijd	tijd	1	1	-	tijd	tijd	-	-	-
Boomkruiper	1	2	-	3	1	1	2	1	tijd	1	2	-
Gaai	tijd	1	-	1	1	1	1	tijd	tijd	1	1	1
Ekster	tijd	tijd	-	1	tijd	1	tijd	tijd	1	1	-	2
Kauw	1	1	-	2	1	tijd	6	2	1	3	3	tijd
Zwarte Kraai	tijd	1	-	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	2	-	tijd
Spreeuw	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd
Vink	tijd	1	-	-	1	1	-	tijd	tijd	tijd	2	tijd
Keep	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-
Groenling	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-
Putter	-	tijd	-	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-
Sijs	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-
Kneu	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Goudvink	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-
Totaal territoria	57	41	10	80	53	48	57	20	42	119	44	42
Totaal soorten	35	47	12	33	51	53	34	38	39	38	21	46
w.v. met territoria	15	27	10	24	20	21	23	13	16	23	20	17
w.v. tijd. verblijvend	20	20	2	9	31	32	11	25	23	15	1	29

Waargenomen, maar niet meegenomen in bovenstaande inventarisatie!

Soepeend	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-
----------	---	---	---	---	---	---	------	---	---	---	---	---

tijd = tijdelijk verblijvend

+ = wel territoria, aantal onbekend

- = niet waargenomen

Andere telgebieden

Haagse Bos (Den Haag)

Oppervlakte: 85 ha

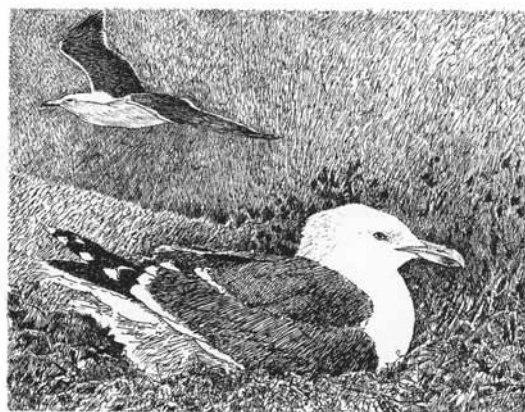
Contactpersonen: Wim Kooij, Frederik Hoogerhoud

Telling: Losse waarnemingen

Tijdens de ijskoude start van het nieuwe jaar waren behalve wat voorzichtige schaatseren ook de nodige vreemde vogels op de Haagse Bosvijver te bewonderen. Vooral de categorie reigers leverde verrassingen op. Een Grote Zilverreiger maakte kwartier vlakbij de bolle brug over de grote Bosvijver. Deze zilverreiger was alles behalve bang. Hij werd een keer waargenomen, terwijl hij werd gevolgd door een Blauwe Reiger (die oog had voor dezelfde prooi), door diverse fotografen (voor wie de zilverreiger zelf "de prooi" was) en zelfs door een luid blaffende loslopende hond. In geen van die gevallen raakte hij dusdanig verstoord, dat hij meende te moeten opvliegen. Het spektakel rond de zilverreiger boeide ook menig ambtenaar, die tussen de middag een lunchwandeling maakte. Zo ook VROM-collega Niek Tetteroo, die op 5 januari plaatjes wilde gaan schieten van de Grote Zilverreiger, maar in plaats daarvan in een boom bij de kleine Bosvijver een Roerdomp spotte. Het fotografische bewijs daarvan is terug te vinden in de eerste Wulp van 2011. Over de IJsvogel had ik aanvankelijk, samen met veel vogelvrienden, toch wat kopzorgen, zeker na weer een periode met veel sneeuw en dichtgevroren sloten. Daarom beleefde ik op 26 januari een moment van vreugde. Ik stond net even stil bij de sloot vlakbij de Prins Clauslaan en de Boslaan, om naar een zich wat vreemd gedragende Aalscholver te kijken, toen er zo'n blauwe schicht voorbij kwam. Droomde ik het? Vast niet, want een dag later was het weer raak, nu bij de (grote) Bosvijver. Het waren de eerste twee uit een reeks van 17 waarnemingen, die ik dit jaar op dit onvolprezen terrein van Staatsbos-beheer mocht doen. Vlakbij Chateau Bleu zong tussen 24 april en 2 mei een Gekraagde Roodstaart. Op 26 april kon, bij gunstige positiekeuze, zowel de zang van deze Roodstaart als de prachtige zang van een Nachtegaal tegelijkertijd gehoord worden. Een soortgenoot zong tussen 20 april en 1 mei aan de andere kant van het bos. Op 1 mei zong, in de buurt van de uiteindelijk leeg gebleven nestkast 61 een Bonte Vliegenvanger.

Het nestkastenbestand had helaas opnieuw te lijden. Meerdere kasten moesten vanwege vernielingen als "total loss" worden verklaard en ook bij enkele exemplaren bleek de technische levensduur teneinde. Besloten is nu om langs het Kerkepad zoveel mogelijk te vervangen maar langs het Filosofenpad, waar meer oude bomen met natuurlijke nestholten staan, het nestkastenbestand langzamerhand te laten uitsterven. De overgebleven kasten werden relatief veel door Pimpelmezen benut, niet geheel verrassend vanwege een relatief groot aantal kasten met kleine vlieggaten. En dan waren er nog de twee door Glanskopmezen bezette kasten en het ene goed met eikenbladeren geplaveide huisje dat bewoond werd door een paartje Boomklevers.

2011 was een uitstekend jaar om roofvogels waar te nemen in het Haagse Bos. Zowel de Buizerd als de Sperwer kwam tot broeden. Wespenspiegels werden gemeld in zeven van de twaalf maanden en op 14 augustus was een zeer drukke Havik in de weer vlakbij het Paleis.

Kleine Mantelmeeuw

In het noordoostelijk deel van de Laan van Nieuw Oost Indië waren er twee territoria van de Bosuil en ook nog één in het zuidwestelijke deel. Een curiositeit van de fraaiste soort was een flink aantal waarnemingen van een vrij rondvliegende Oehoe. De aanwezigheid van de "huis-Oehoe", van Staatsbosbeheer, die zich 's-nachts ook nog wel eens luidruchtig presenteert, is mogelijk aanleiding voor deze verwilderde soortgenoot om eens wat langer in het Haagse Bos en omgeving te vertoeven.

Clingendael/Oosterbeek (Was.)

Oppervlakte: 55 ha
Contactpersoon: Wim Kooij
Telling: Losse waarnemingen

Het aantal broedende Blauwe Reigers nam opnieuw licht af. De A-locaties, vooral de verspreide dennenbomen in de Bosjes van Zanen dicht bij de Ruychrocklaan en Van Ouwenlaan, werden niettemin vanaf 20 januari weer actief in gebruik genomen. En jawel, dit jaar vertoonde ook de echte Haagse 'reigâh' iets dat stellig leek te wijzen op vestigingsdrang. Op 9 maart zat er een exemplaar luid klepperend bovenop het Huis (tegenwoordig Instituut) Clingendael. Een tweede exemplaar stapte tegelijkertijd parmantig door het gras achter het huis. Dit zou natuurlijk wel een zeer fraaie, voorname plaats zijn geweest voor broedende Ooievaars. Maar helaas, na enige dagen werd er niets meer van ze vernomen.

Met de IJsvogel heb ik gelukkig weer heel wat ontmoetingen gehad; waarnemingen zijn bekend uit meer dan de helft van de kalendermaanden en alleen al zes uit januari. Hoewel dat laatste ook weer niet echt verheugend is: immers hoe meer ijs, des te meer IJsvogels we zien. Tja, hoe enthousiast we dan elke keer toch ook weer zijn: wat een treurnis toch voor een vogel die zelfs naar zijn grootste vijand vernoemd is....

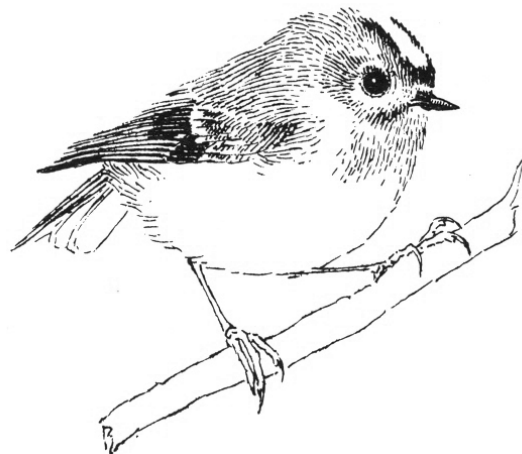
Van het Nonnetje werden maar liefst negen waarnemingen gedaan, telkens in de eerste maanden en voor het merendeel betrof het vrouwtjes. Op 20 januari betrof het een paartje. In maart werd in de ANWB-vijver zowel een mannetje als een vrouwtje gezien, maar op verschillende dagen.

De ganzen in Clingendael, vooral rond de oprijlaan, blijven in aantal toenemen. Toch lijkt er meer sprake van immigratie dan van natuurlijke aanwas. Dat geldt zeker ook voor de Brandganzen. Op 2 juni zag ik echter in de weilandjes vlakbij de hoofdingang maar liefst drie paar met (veel) jongen. Ook daar in de nabijheid op hetzelfde moment een Canadese Gans met jongen en eveneens twee paar Nijlganzen met – al flink uit de kluiten gewassen – kroost.

Op het water blijft verder vooral de Krakeend voor verrassingen zorgen. In de eerste maanden waren de 66 exemplaren die werden geteld in het hele gebied (incl. Oosterbeek) het record. Nadat in juli en augustus er even weinig tot geen Krakeenden in

Clingendael waren, maakte de soort in september een indrukwekkende rentree. In de grote vijver rond het eiland had de krak op 24 september de "absolute meerderheid": 57 stuks tegenover 32 Wilde, 19 Kuif en 8 Tafeleenden en (slechts) 1 Slobeend. Elders in het gebied waren nog (tenminste) 29 exemplaren aanwezig.

In de buurt van de hoofdingang bestond in het zomerhalfjaar ook een goede kans op een ontmoeting met een Witte Kwikstaart. Zowel op het voetbalveldje als op de weilandjes was er vooral op rustige avonden een grote trefkans, later in het seizoen ook van juveniele exemplaren. Tenminste één territorium met geslaagd voortplantingsresultaat kon worden vastgesteld. En op 13 september trof Tom Claessens een Gele Kwikstaart op de wei tussen het Sterrebos en de boerderij. Twee maanden

Goudhaan

later maakte iets verderop, bij de tankgracht, de Grote Gele Kwikstaart weer zijn opwachting. Zo'n goed kwikstaartenjaar is uniek in de Clingendaelse vogelgeschiedenis.

Arendsdorp/Oostduin (Den Haag)

Oppervlakte: 17 ha
Contactpersoon: Wim Kooij
Telling: Losse waarneming

Het jaar verliep zonder al te veel bijzonderheden. Kort na de koude jaarwisseling werden enkele malen opvliegende Houtsnippen waargenomen en op 4 januari een over het ijs langs de Wassenaarseweg scharrelende Waterral. In een heel klein wak bij de

brug naar de Neuhuyskade hield zich die dagen een vrouwtje Wintertaling op, te midden van vooral veel Meerkoeten.

Op 3 februari zag ik voor het eerst twee mannetjes Wintertaling, die een rustige plek hadden gevonden onder een omgevallen boom die in het Bunkerparkje over het water hangt. Ook in de anderhalve week daarna werden ze nog enkele malen (elders) in het park aangetroffen.

In dezelfde periode werd, ook weer bij één van de bunkers, een Kuifmees waargenomen. Ook elders in de wijk werden in deze periode enige losse waarnemingen gedaan. De Staartmees werd het hele jaar waargenomen en een paartje kwam tot broeden in de tuin van Flat Arendsdorp.

Boven een wit dek van stinzenplanten in de buurt van de theekoepel zong op 14 maart de eerste Tjiftjaf. De Zwartkop, wel al in de winter zo nu en dan scharrelend waargenomen, meldde zich met zijn karakteristieke wijsje pas op 2 april.

Eind april zijn er van die dagen dat je 's ochtends vroeg, wanneer je op je fiets stapt, al weet dat er één of meer verrassende waarnemingen zullen volgen. Waar het aan ligt? De geur, de kleur van de lucht, de manier waarop vogels zich gedragen, de ontwikkeling van het groen dat een tussensprintje lijkt te hebben genomen? Wie zal het zeggen. Maar nauwelijks een minuut na het bestijgen van mijn stalen ros, hoorde ik op 22 april (onderweg naar mijn nieuwe werkplek op de Plesmanweg) aan de rand van Oostduin, een druk prevelende Braamsluiper. Ik besloot, nieuwsgierig geworden naar wat deze lentedag nog meer zou brengen, om 'diagonaal' door het park te gaan, daartoe aangemoedigd door een monotoon koerende Holenduif. Het park even later weer uitrijdend vlakbij CB&I Lumnus (het lelijke 'groene' gebouw van voorheen Shell) hoorde ik een niet alledaagse verschijning en bepaald niet de slechtste zanger uit onze avifauna. Een mannetje Nachtegaal slaagde met vlag en wimpel voor het examen luid en duidelijk hoorbaar blijven boven het verkeerslawaaï van de Oostduinlaan. So far so good. Zo lijkt het althans, want in de tussentijd ging er nog iets 'mis'. Ik kreeg een bekeuring van een boswachter, die zich verschanst had achter een dikke beuk en mij meende te moeten bestraffen voor het onrechtmatig fietsen door het park.

Vier dagen later was de Nachtegaal verdwenen, maar liet op dezelfde plek een andere erkende

zanger zich beluisteren: de Tuinfluiter. Het bleef bij deze eenmalige waarneming.

In de lange nazomer werden verrassend veel Boomvalken overvliegend en zo nu en dan verblijvend aangetroffen, de laatste op 6 oktober. Op 4 september werden in het Bunkerparkje tussen een groep mezen vier doortrekkende Grauwe Vliegenvangers waargenomen, vijf dagen later was het even verderop in het park de beurt aan enkele Bonte Vliegenvangers.

Rustig ging het jaar naar het einde toe: de Krak-eenden kwamen in weer grotere aantallen, dan in het voorjaar en sinds 9 november verblijven er ook enkele Brandganzen op het landgoed.

St. Hubertuspark (Den Haag)

Oppervlakte: 17 ha

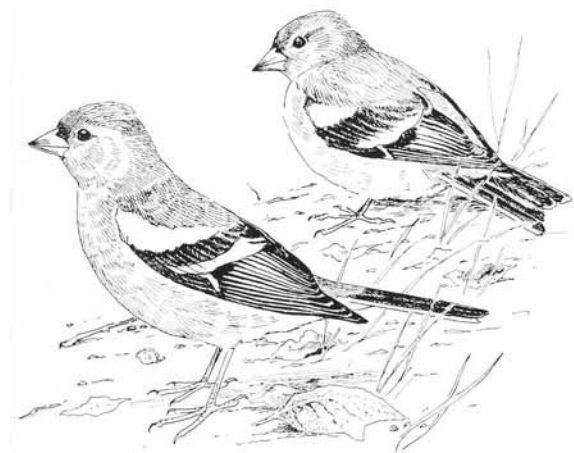
Contactpersoon: Henk Wardenaar

Telling: BMP-methode

De tunnelmond is inmiddels ingeplant, maar toont nog vrij kaal.

In het park is veel recreatie: scholieren van de Vrije School, wandelaars vanuit omliggende kantoren tijdens de lunch en het park is een geliefde plaats voor omwonenden om hun hond uit te laten. Het is een gevarieerd binnenduinrandbos dat bovendien redelijk geaccidenteerd is, met een zandverstuiving. De padenstructuur is fijn verweven door het bos.

De Sperwer uit voorgaande jaren heb ik niet gezien. Wel heb ik eenmaal een Buizerd waargenomen, rustend op een tak. Voorts spelen veel eekhoorns in de bomen.

Vinken

Nieuwe Scheveningse Bosjes (D.H.)

Oppervlakte: 20 ha
Contactpersoon: Nicolette Rab
Medeteller: Ton Haase
Telling: BMP-methode

Dit jaar was het controlejaar van de nestkasten (in december) er één, waarbij alles naar wens liep en geen extra (zoek)meters gemaakt werden om de kasten te vinden. Dat is in het verleden wel eens anders geweest, doordat complete bomen met nestkast en al waren verdwenen dan wel doordat de kasten er gewoon afgemept waren. Wel moet er qua kasten nog het nodige voor het nieuwe broedseizoen worden opgeknapt. Met name de in het verleden aangebrachte plastic plaatjes voor de vliegopening (om te voorkomen dat het vlieggat door ongewenste gasten groter wordt gemaakt) laten het in de loop der jaren afweten en moeten vervangen worden door de sterkere aluminium exemplaren.

Wat wel is gebleken, is dat (de kleinere) Pimpelmezen ook in koolmezennestkasten broeden. We hebben dit tweemaal kunnen constateren en in de telling verwerkt. De kasten voor de mezen zijn overigens identiek, alleen de grootte van de vliegopening is anders.

Opnieuw zijn er 28 kasten gecontroleerd, waarvan 26 broedgevallen telden. Twee kasten waren door onze gevleugelde vriendjes (Halsbandparkiet en Grote Bonte Specht) zodanig bewerkt, dat de woning hierdoor onbewoonbaar was geworden voor onze mezen. Dat maakt opnieuw een bezettingspercentage van 93%. Het totale aantal territoria voor beide mezensoorten ligt een stuk lager dan dat van 2010.

We hebben elf keer geteld in de periode 13 maart tot 8 juli, waarvan er twee avondtellingen waren. Helaas was de Sperwer als broedvogel de grote afwezige, ondanks het hoopvolle feit dat deze in maart nog tweemaal werd gehoord. Misschien was de in april tegenover ons bos op de tramrails waargenomen zieke Sperwer wel de onze, die het niet heeft overleefd.

In mei werden er vier Bosuilen waargenomen, waarvan twee juvenielen. Ze broedden niet in ons bos, maar af en toe foerageren ze er. Je moet dan net het geluk hebben ze te horen of te zien.

Als nieuwe broedvogels mochten de Kauw en Kuifmees worden verwelkomd.

Als vermeldenswaardige waarneming dit jaar was de in het zeer vroege voorjaar opgejaagde Houtsnip en de in juni (helaas) aan de overkant van het bos roepende Holenduif.

Al met al een relatief rustig telseizoen met een mooi voorjaar

Park Sorghvliet (Den Haag)

Oppervlakte: 22,5 ha
Contactpersonen: Erik Evers, Hetty Mos
Telling: BMP-methode

Cettisänger

Na nieuwjaar werd het weer wisselvallig, na de sneeuw en vorst in november en december. Eind januari en half februari zat een murmelende Heggenmus in de hulst. Hij ging aan één stuk door. Het liedje was niet te herkennen. Ook een doorgewinterde natuurkenner kwam er niet uit. Toen hij zich liet zien, was hij te identificeren. Begin februari zat een vrijwel witte Buizerd naast de muur. Alleen op de rug was wat lichtbruin te zien. Ook de Witkopstaartmezen waren in februari nog volop te zien. Op 6 maart hoorden we de eerste vinkenslagen en op 9 maart was de eerste Tjiftjaf te horen. Begin april zagen we een vrouwtje Wilde Eend in een holte van een kastanje broeden en terwijl mevrouw op de eieren zit, zwommen de pulletjes van de buurvrouw in de Beek. Eind mei zijn bij huize Evers twaalf Pimpels uitgevlogen. Ze hebben het allemaal overleefd,

omdat de Ekster, die in de taxus in de tuin broedde, eten uit de hondenbak kwam stelen.

Op 4 juni zagen we een jonge Havik vliegen. Deze vloog later door naar de Scheveningse Bosjes. Eindelijk werden in juli IJsvogels gezien. We hadden de moed al opgegeven, na twee strenge winters. Ze hebben niet gebroed, maar toch is het fijn ze te zien. Tot het eind van het jaar hebben we ze zien vliegen. In september begonnen de Boomklevers alweer te 'jodelen', en hoorden we Boomvalken roepen. Op 29 oktober zagen we de Havik nog en een Gele Kwikstaart bij de Beek.

In november is het aantal Buizerds weer op drie gekomen. Ze zijn licht, midden en donker gekleurd. Aan het eind van het jaar kwamen de bollen al boven de grond. Het valt wel op dat er weinig Kramsvogels en Koperwieken te zien zijn, maar we hebben dan ook nog geen winter gehad.

Haagse Beek, middenloop (D.H.)

Oppervlakte: ca. 12,4 ha
Contactpersoon: Ineke Leyenaar
Telling: BMP-methode

Dit telseizoen begon ik op 20 maart 2011 met mijn eerste telling bij prachtig helder weer en maar 2 graden. Toch was er al een Tjiftjaf te horen, de Zwarte Kraaien zijn bezig met nestbouw in de hoge kale bomen, twee paar Meerkoeten zijn ook een nest aan het bouwen en ik zie twee Halsbandparkieten bij een hol in een boom. Ook Winterkoning en Heggenmus zijn met takjes in de weer. Ondanks het vroege uur word ik er vrolijk van. Het paar Knobbelzwanen bij vijver 4 zie ik paren. Thuis aangekomen moet ik gelijk aan het werk. Op mijn nieuwe snelle PC worden vanaf nu de gegevens

direct naar SOVON gestuurd. Het invoeren duurt wel wat lang, maar aan het einde van dit seizoen zal de computer de berekening doen van de waarschijnlijke territoria, dus het is wel spannend. Op 28 maart bij zeer helder en koud weer zijn er nog tijdelijke soorten, zoals Fitis en Goudhaantjes en Koperwieken. Ook heb ik de Groene Specht gehoord. De natuur is mooi met narcissen en kleine blauwe en witte hyacinten.

Op 6 april zie ik parende Pimpelmezen – ze maken een hoog ijl geluid en zij vechten om de nestkasten. Ik zie mooie blauwe viooltjes en roze bloesembomen. Eindelijk zie ik ook veel muggen en ik merk dat ook het vrouwtje Zwartkop kan ketsen. Als ik dan de Eksters met voer zie en alarm hoor geven, merk ik dat er een grote, nogal witte Buizerd op het grasveld zit (vijver 1), en later in de boom. Dat is natuurlijk ook wel eng, zo'n buur! De Knobbelzwaan in vijver 4 heeft nog geen eieren.

Op 10 april, super mooi weer overigens, want warm en zonnig, denk ik dat Knobbelzwaan in vijver 1 wel aan het broeden is net als zeven paar Meerkoeten in de vier verschillende vijvers.

En op 13 april zie ik al een pa Merel, die zijn jong voert, het geluid van de jonge Merel lijkt overigens net op Staartmezen. De Canadese Ganzen hebben toch een plek veroverd bij de Knobbelzwanen in vijver 1 en broeden, en ik zie weer die witte Buizerd. Ook zijn er al jonge Wilde Eendjes. Een mooi gezicht en de sneeuwbalstruik ruikt heerlijk, de Japanse kers bloeit, de grote iep (1) staat er prachtig bij evenals de rode paardenkastanjes. Ik geniet ervan en overall hoor en zie ik jonge vogels, Koolmezen, Zwartkoppen, nog meer jonge eendjes en nog steeds heeft het niet geregend – dit voorjaar, het is al 19 april. Op 8 mei heb ik de eerste Gierzwaluwen en Boerenzwaluwen gezien. De lisdodden staan er mooi bij en ik hoor een Bosrietzanger of Rietzanger, maar kan de vogel niet vinden. Zondag 22 mei regent het dan toch eindelijk in dit land, men vreesde al voor echte droogte!! En ik hoor jonge Grote Bonte Spechten in een holle boom. Ook zie ik voor het eerst kikkers op de voetpaden en op 3 juni zie ik eindelijk eens een jonge Tjiftjaf die gevoerd wordt. En acht Gierzwaluwen en twee Boerenzwaluwen, foeragerend boven de vijvers. Mooi zijn nu het volle riet, de smeewortel en de kattenstaarten. De Canadese Ganzen hebben twee jongen en op 31 augustus zie ik zelfs twee verschillende Buizerds (1

en 4) en ontdek ik een nest van een Sperwer met jong dicht bij mijn telgebied. De automatische clustering geeft meer territoria aan. De Grote Bonte Specht van 3 op 5. Een goed jaar voor Wilde Eend, Houtduif, Halsbandparkiet, Heggenmus, Zwartkop en Tjiftjaf, Pimpel- en, Staartmees. Minder voor Roodborst, Waterhoen, Meerkoet, Scholekster, Gaai. De rest bleef stabiel. Het grote aantal territoria houdt zeker ook verband met de gunstige omstandigheid, dat er op de balkons veel wordt gevoerd en de nestkastjes vaak bezet zijn. Het was weer een prima jaar en ik ben benieuwd naar de resultaten van automatische clustering bij de andere tellers.

Wapendal (Den Haag)

Oppervlakte: 5 ha
 Contactpersoon: Dick Pescott
 Telling: Observatie in het terrein

Wapendal is niet toegankelijk, een verzoek aan de gemeente om toestemming te krijgen voor beperkte toegang werd niet gehonoreerd. Derhalve kon alleen vanaf de weg worden geteld.

In 2011, evenals in voorgaande jaren, werd door Shetlandpony's gegraasd in de wintermaanden. Aangezien ongeveer de helft van het gebied nu uit zandvlakte en heide bestaat, is er veel minder broedgelegenheid voor zangvogels dan voorheen, toen er veel struweel en sleedoorn aanwezig was. Frequente bezoekers waren de Buizerd, Sperwer en Groene Specht, maar zonder broedgevallen. In vergelijking met andere jaren zijn er geen grote verschillen in soort of aantal territoria te noemen.

Landgoed Meer en Bos (Den Haag)

Oppervlakte: 21 ha
 Contactpersoon: Wouter van As
 Telling: BMP-methode

Het gebied is gelegen tussen - aan de zuidzijde - de Laan van Meerdervoort, - aan de noordzijde - de Machiel Vrijenhoeklaan, - aan de oostzijde - de Muurbloemweg en - aan de westzijde - de Heliotrooplaan, waar ook het vogelasiel De Wulp is gevestigd. In februari, met twee zeer koude weken, vooraf

gegaan door een milde winter laat de Zanglijster zich, op de Händellaan, luidkeels horen. Nu heb ik in 2011 Meer en Bos in de avond enkele weken bezocht om de Bosuil te horen, en met succes. Tijdens de teldagen heb ik hem echter gemist. Ook de roestplekken heb ik niet kunnen vinden. Weet iemand iets meer? Op de eerste teldag (30 maart) heb ik twee Groene Spechten waargenomen. Op de derde teldag (15 april) stonden de

Bosrietzanger

krentenboompjes in bloei, wat een prachtig gezicht! Tot nu toe had ik geen Boomklevers gehoord. Maar dit jaar meende ik ze waar te nemen bij de pomp. Ik heb enkele malen extra gepost, maar ik kreeg geen bevestiging. De Winterkoning stond qua aantal weer op de eerste plaats. Roodborsten zijn er beduidend minder. In Meer en Bos is ook dit jaar weer flink geruimd. Het hoekje in het noorden, dat er vorig jaar is bijgetrokken, doet het zeer goed.

Westduinpark - noordelijk deel (D-H)

Oppervlakte: ca. 45 ha
 Contactpersonen: Riekje Houweling, Elly de Munk
 Telling: BMP-methode

Het Westduinpark (noord) is het gebied dat ligt tussen de Fuutlaan en de Duivelandsestraat in Scheveningen met hierin gelegen de Zandspeelplaats, de Berenkuil en de Filmbunker en aan de strandzijde het gebied tussen strandslag 9 en 10 met daarlangs de strandtenten: de Kwartel, de Fuut en de Staat.

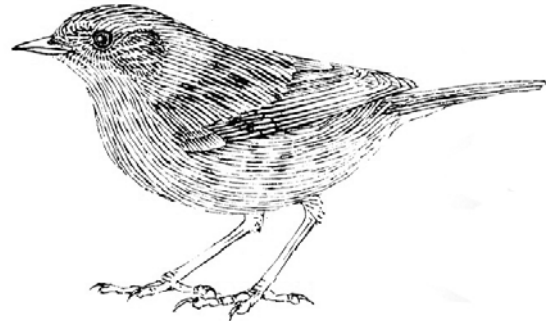
Het Westduinpark gaat op de schop. Er is één groot plan gemaakt voor het gehele gebied. U heeft er vast wel al het een en ander over gelezen in de kranten.

Kreten als 'Blanke duintop terug' en 'Westduinpark wordt in oude glorie hersteld' stonden in het AD Den-Haag op 15 nov. 2011. Ook in de Loosduinse krant van 21 september 2011 kopte de tekst 'Verbouwing Westduinpark', waarvan het volgende is overgenomen: "Het 200 hectare grote natuurgebied is in de vorige eeuw - om zandverstuiving tegen te gaan - beplant met plantensoorten, die er van nature niet voorkomen. Daardoor zijn de witte duintoppen met stuivend zand verdwenen en natuurlijke processen ernstig verstoord. Om het natuurlijke spel van zee, zand, zout en wind weer op gang te brengen zullen gebiedsvreemde grassen, struiken en bomen worden verwijderd. Van zuidhellingen en valleien wordt de bovenste grondlaag weg gegraven, waarna het zand wordt gezeefd, om ook het kleinste stukje wortel er uit te halen. Het werk moet met zware machines, als shovels, worden gedaan. Maar tegelijkertijd gaat het met chirurgische precisie. Planten die hier thuis horen, moeten blijven staan. Zo'n 1300 kleine en grote bomen worden gerooid en een aantal voetpaden wordt verlegd. Hekken en asfaltpaden gaan zo veel mogelijk plaats maken voor veeroosters, schelpen- en zandpaden voor wandelaars en ruiters. We willen af van die hinderlijke hekken in het landschap. Mensen moeten er zo veel mogelijk vrij van kunnen genieten". Aldus zegsman Dekker aldaar.

De herinrichting van het Westduinpark kost zo'n 2,5 miljoen euro en is grotendeels mogelijk gemaakt door de provincie Zuid-Holland en Europese fondsen. De werkzaamheden worden in maart 2012 voor de duur van het broedseizoen stilgelegd. Met maart 2013 zou de herinrichting van het Westduinpark, volgens de verwachtingen, voltooid moeten zijn. In het noordelijke gedeelte (ons telgebied) zijn alle ingangen vernieuwd. Ook zijn er houten schotten als omheining en nieuwe watertaps gekomen. Vanaf de ingang Duivelandsestraat is een nieuw breed geasfalteerd fietspad aangelegd met snelheidsverlagende drempels en zelfs met haaiantanden erop getekend. Ook het ruiterspad ziet er verbeterd uit.

Erg rustig is het dus niet voor de vogels. De Fazanten hebben we na half maart niet meer gezien of gehoord. Gelukkig wel vele andere zoals de Grasmussen, Sprinkhaanzangers, Fitissen e.d. Als je er nu komt (december) is het een kale boel, maar zie en hoor je toch veel Kraaien, Eksters, Staartmezen

en natuurlijk de Roodborst. We kijken al weer uit naar maart 2012.

Hebbenmus

Westduinpark - middendeel (D-H)

Oppervlakte: ca. 50 ha
 Contactpersoon: Dick Pescott
 Telling: BMP-methode

In november 2011 werd begonnen met het afgraven van de begroeide duintoppen en hellingen links van de Vulkaan. Alle zand werd gezeefd en teruggestort met het doel om natuurlijke verstuiving te herstellen. Met de recente stormen is dit goed gelukt! Het duinmeertje is nu volledig zichtbaar vanaf de weg, alle oevers zijn afgeschraapt en veel bomen en struweel zijn verwijderd. Hierdoor zijn mogelijke broedplaatsen van kleine zangvogels zoals Grasmus, Hebbenmus en Winterkoning verloren gegaan. Op veel meer plaatsen is de afrastering verwijderd en oude paden die voorheen niet toegankelijk waren zijn nu bereikbaar (ook voor loslopende honden). De Buizerd heeft weer gebroed (en het nest is nu duidelijk zichtbaar, omdat bomen zijn verwijderd aan de oever van het meer).

Er waren onvoldoende waarnemingen van Sprinkhaanzanger en Braamsluiper om territoria vast te stellen, maar verder waren er geen noemenswaardige verschillen in het aantal soorten of territoria ten opzichte van voorgaande jaren.

Westduinpark - zuidelijk deel (D-H)

Oppervlakte: ca. 45 ha

Contactpersoon: André Smit

Telling: Beperkte BMP-methode

In 2011 heb ik in het broedseizoen zeven ochtendwandelingen en drie avondwandelingen

Grauwe klauwier

gemaakt. Er was een groter aantal broedgevallen dan in 2010, maar helaas was er dit jaar geen nest van de Kleine Karekiet, omdat bijna al het riet in de Paddenpoel was gemaaid. De Roerdomp was wederom gezien maar alleen in januari en februari. De IJsvogel is ook een aantal keren gehoord en gezien, maar dat was onvoldoende om een territorium te mogen noteren.

In het Westduinpark is eind 2011 een begin gemaakt met de uitgebreide renovatie in het kader van Natura 2000 en worden in met name het zuidelijke deel veel werkzaamheden verricht. Veel zuidhellingen worden kaal gemaakt en er zal komende jaren veel meer zandverstuiving optreden. Ook wordt een flink aantal paden opgeheven en een aantal asfaltpaden vervangen door schelpenpaden. Mijn vaste route van de afgelopen twee jaar zal ik in 2012 moeten aanpassen. De werkzaamheden zullen tot 1 april duren en tijdens het broedseizoen ligt het werk stil. In de Natte Pan worden veel bomen gerooid en hopelijk zal er weer een duinmeertje ontstaan. Door deze grote veranderingen zal de biodiversiteit zonder meer toenemen en laten we hopen dat volgend jaar een aantal nieuwe soorten hier zullen gaan broeden zoals bijvoorbeeld de Roodborsttapuit, de Blauwborst, de Sprinkhaanzanger etc.

Crematorium Ockenburgh (D.H.)

Oppervlakte: 2,6 ha

Contactpersoon: Hetty Mos

Telling: BMP-methode

Het was een jaar met vorst en sneeuw aan het begin en kwakkelweer aan het einde ervan. In de uitloper van de strenge en sneeuwrijke winter van 2010/2011 werden veel Witkopstaartmezen gezien. Ook op het crematoriumterrein. Tijdens de tellingen viel een groep van zo'n twintig Spreeuwen op, die zeker twee weken op het terrein verbleef. Helaas zag ik ze maar bij één telling, zodat je ze volgens SOVON-normen niet mee mag tellen. Het is wel bijzonder, omdat in dit gebied plus het reservaat de laatste jaren nauwelijks Spreeuwen zijn waargenomen. Nu maar hopen dat het tij keert en de Spreeuw weer een broedvogel wordt.

Langs de oprit zat het nest van een Grote Bonte specht, zodat je goed zicht op de jongen had. Verder dit jaar geen uitschieters.

Hyacintenbos (Den Haag)

Oppervlakte: ca 13 ha

Contactpersoon: D.G. Baks

Telling: BMP-methode

Geen verslag - wel telgegevens

Heempark H.J. Bos (Den Haag)

Oppervlakte: 3 ha

Contactpersoon: Hetty Mos

Telling: BMP-methode

Het voorjaar begon zonnig en droog en dat bleef zo. Wel een beetje veel van het goede. Tijdens de telling van 22 maart was het maar 3 graden boven nul en was het gras berijpt. De vogels zongen er op los. Bij de toegangsbrug waren twee Merels in gevecht. Op de grote plas heb ik twee paartjes Kuifeend gezien. Op 2 april zijn een paartje Grauwe Gans, twee paartjes Canadese Gans en één paartje Kuifeend gespot. Ook is de eerste (en tevens laatste) Fitis van het jaar gehoord.

Op 20 april zijn drie zonnende roodwangschildpadden, gehakkelde aurelia's en witjes gezien. Eén paartje Kuifeend is nog steeds aanwezig aan het eind van april. Maar dat levert volgens SOVON helaas

geen territorium op.

De Knobbelzwaan broedt (helaas) niet meer in het Heempark, maar komt nog regelmatig met vijf jongen buurten. Het paartje Meerkoet dat ik zag met zeven jongen, heeft er zes groot gebracht. Meestal zijn het er maar drie.

Tijdens het bezoek op 22 juni telde ik tien zingende Kleine Karekieten. In geen jaren heb ik er zoveel meegemaakt tijdens één telling.

In de schuur van de kinderboerderij broedt een Boerenzwaluw, die ik op 5 juli heb gezien.

Van de nestkasten is er één in delen naar beneden gekomen en een tweede is met boom en al omgevallen. Hij zal weer opgehangen worden.

In de herfst kwam het bericht dat de gemeente wegens bezuinigingen en tweetal kinderboerderijen (waaronder die in Loosduinen), het Heempark en een aantal volkstuincomplexen wil afstoten. De Gemeente is nu op zoek naar geïnteresseerden, die de exploitatie over willen nemen.

Wordt vervolgd!!!

ATV "Nut en Genoegen" (Den Haag)

Oppervlakte: 7 ha

Contactpersoon: Liesbeth Koel

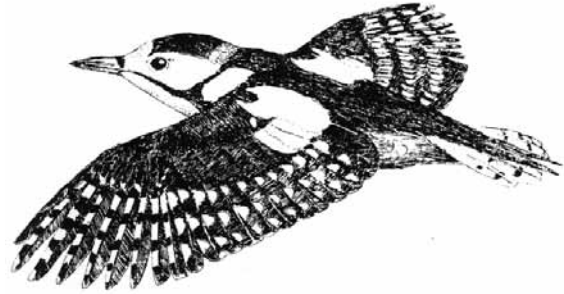
Telling: BMP-methode

Er is veel veranderd op het volkstuinterrein het afgelopen jaar. Er is een nieuwe parkeerplaats aangelegd met daarom heen diverse plantvakken.

Ook is er in een kale, niet gebruikte hoek van het terrein een natuurlijke vijver gegraven. De grond is hergebruikt om een heuvel achter de vijver te maken. Dit hele terrein is beplant met diverse soorten bomen en heesters.

De werkzaamheden hebben tot ver in het voorjaar geduurd en hebben zeker invloed gehad op het nestgedrag van de vogels. Ook is dit mijn eerste teljaar in dit gebied, nadat ik een jaar met Ruud van der Waard had meegelopen. Doordat ik nog lerende ben, zal ik zeker diverse soorten niet goed kunnen herkennen. Bij twijfel heb ik de geluiden opgenomen en thuis beter beluisterd. Als ik de soort echt niet thuis kon brengen, heb ik ze niet genoteerd in de tellijst, die daardoor niet geheel volledig is geworden! Buiten de beschreven telochtenden ben ik diverse keren in het gebied wezen kijken naar bijzondere dingen. Tegenover een tuin op de Dahlialaan heb ik

een Grote Bonte Specht nest ontdekt in een half dode notenboom. De eigenaar van de tuin zag twee jongen uitvliegen. Dit jaar heb ik de vele nestkasten niet geteld die in diverse tuinen hangen, hiervoor moet ik toestemming hebben van de eigenaren.

Grote Bonte Specht

Aankomend jaar wil ik via het verenigingsblad de vraag stellen of de mensen de resultaten door willen geven uit hun eigen tuinen.

De Heimanshof (Den Haag)

Oppervlakte: 3,2 ha

Contactpersoon: Yvonne Vermazen

Telling: BMP-methode

De Heimanshof is een pareltje van een tuin, en ligt in het Zuiderpark. Buiten het broedseizoen werd de tuin bijna wekelijks bezocht.

Door verhuizing en familieomstandigheden ben ik niet in de gelegenheid geweest om dit jaar een volledige telling te doen.

In januari 2011 liep ik nog in de sneeuw, in december van dat zelfde jaar was de temperatuur rond de 10°C en stonden er nog diverse planten in bloei. De sneeuwklonken stonden al boven de grond. In januari werden de sloten geschoond en de oevers voorzien van een nieuwe beschoeiing, helaas geen vogelvriendelijke oever. Voor een eendenkuiken een te hoge hindernis om op de kant te komen. Er zijn wat uitsparingen gemaakt langs de oever, maar ik vraag me af of een kuiken "in nood" die gemakkelijk kan vinden. Een grote eik op het heideveldje is door de storm omgewaaid en heeft diverse struiken in zijn

val meegenomen. De eik is van zijn kroon ontdaan en de stam is daardoor weer teruggeveerd. Dit jaar heeft de Blauwe Reiger zich gevestigd in de Heimanshof.

In oktober zijn de nestkasten schoongemaakt en geïnventariseerd. Eén kast is gesneuveld en een nieuwe kast is geplaatst.

Groene specht

ATV Zonnegaarde (Den Haag)

Oppervlakte: 2,2 ha
Contactpersonen: Yvonne Vermazen, Jaap Zoet
Telling: BMP-methode

Omdat ik zelf een tuin op dit complex heb en er dus regelmatig ben, worden er het hele jaar door waarnemingen gedaan.

Door verhuizing en familieomstandigheden ben ik niet in de gelegenheid geweest om volledige tellingen te doen

In augustus heeft ons complex het Nationaal Keurmerk Natuurlijk Tuinieren ontvangen. Twee jaar arbeid om het complex zo natuurlijk en diervriendelijk aan te kleden werd hiermee beloond. Bij de paddenpoel werd in november een Grote Gele Kwikstaart gezien. Een nieuwe soort voor ons complex.

Net als vorige jaren hebben de zwanen er weer een potje van gemaakt. Weer een keurig nest gebouwd, zeven eieren gelegd, de eieren uitgebroed en vervolgens de kuikens aan hun lot over gelaten. Dit gebeuren hield de gemoederen op het complex weer aardig bezig.

In oktober heb ik voor de eerste keer de nestkasten

geïnspecteerd en schoongemaakt. Eén nestkast die we op een linde hadden gespijkerd, konden we in december weer verwijderen. De linde bleek ziek te zijn en is gekapt. Voor de kast zullen we een andere boom zoeken.

Landgoederenzone (Rijswijk)

Oppervlakte: 205 ha
Contactpersoon: Danny Eijsackers
Telling: BMP-methode

De Landgoederenzone Rijswijk is een groot aaneengesloten groengebied tussen Rijswijk en Den Haag. Het is gelegen op de strandwal van Rijswijk. Binnen het gebied valt een aantal historische landgoederen zoals Overvoorde, Steenvoorde, Te Werve en Den Burch en een aantal parken zoals het Kruisvaarderspark, het Rijswijkse bos en het sportpark Vredenburg.

De Landgoederenzone is vanwege de omvang en het gevarieerde landschap met oude bossen, graslandjes en de oeverzone van de plas in te Werve een belangrijk gebied voor de natuur in Den Haag en omstreken. De gemeente Rijswijk wil de landgoederenzone beschermen, herstellen en verrijken en voert hier beleid voor uit ('Toekomstvisie Landgoederenzone Rijswijk'). Onderdeel hiervan is ook de herontwikkeling van een aantal locaties in het gebied, mogelijk met nieuwe bebouwing of zelfs een golfbaan (Kruisvaarderspark). Ook wordt op rigoureuze wijze achterstallig beheer aan beplanting uitgevoerd. Genoeg reden dus om de vinger aan de pols te houden en een goed beeld te krijgen van de natuurwaarden.

In Overvoorde en in Te Werve zijn het verleden wel broedvogelinventarisaties uitgevoerd. Er is echter sinds de jaren '70 ('Randstad en Broedvogels') geen goed beeld meer van de broedvogelbevolking in de gehele Landgoederenzone. Ik heb daarom in 2011 daartoe een poging gedaan. Landgoed Overvoorde is geïnventariseerd door Theo Hortensius, een apart verslag daarvan is elders in dit inventarisatierapport te vinden.

Het is gelukt om een aardig overzicht van de broedvogels te krijgen, maar geen compleet overzicht. Voor algemene soorten wordt alleen aangegeven dat ze broedvogel zijn. Van een deel van de soorten kon een aantal worden ingevuld. Omdat

geen complete inventarisatie is gedaan, moeten die aantallen vaak als een minimum beschouwd worden. Het overzicht is uitgewerkt met gebruik van de BMP-methode en -criteria. De door Theo Hortensius voor Overvoorde vastgestelde aantallen zijn in deze aantallen meegeteld.

De Landgoederenzone blijkt nog steeds een belangrijk gebied te zijn voor de vogels in Den Haag en omgeving! Maar, er zijn sinds de jaren '90 wel duidelijk veranderingen opgetreden in de vogelbevolking, zowel in positieve als in negatieve zin.

Ik begin maar met het hoogtepunt van het jaar en dat bevond zich ook op het hoogste punt van de Landgoederenzone. Boven in de oude stadhuistoren op Ter Nieuburch heeft het Slechtvalkenpaar uit Rijswijk (bekend als Anton en Antonia) twee jongen grootgebracht! Het nest bevond zich in een door de gemeente geplaatste nestkast. Het gebied is inmiddels ook bekend om zijn Ooievaarspaar. Voor het derde achtereenvolgende jaar hebben zij op het nest op de schoorsteen van de oude villa van Don Bosco hun jongen grootgebracht. De IJsvogel is ook een soort waarvoor de landgoederenzone belangrijk

Slechtvalk

is. Vóór de strengere winters van de afgelopen jaren bevonden zich nog drie broedparen in het gebied! Opmerkelijk is dat na die winters toch nog meerdere IJsvogels in het gebied blijken te zitten met een territorium. Daadwerkelijk gebroed is er dit jaar echter waarschijnlijk niet.

Al sinds lange tijd bevindt zich een drietal reigerkolonies in het gebied; in de Voordes, Te Werve en het Rijswijkse Bos. Samen zijn deze kolonies elk jaar goed voor vele tientallen paren. Ook de Halsbandparkiet is een bekende bewoner. De populatie in Den Haag en omgeving is in dit gebied

ontstaan en groeit nog steeds. Verder doen typische bosvogels als Groene en vooral Grote Bonte Specht het duidelijk goed in de Landgoederenzone. Ook soorten als Glanskop en Boomklever zijn aanwezig in De Voordes, Te Werve en Den Burch.

Opvallende nieuwkomers sinds de jaren '90 zijn Buizerd en Sperwer. Ook de Grauwe Gans heeft het gebied gevonden (Te Werve). En de Matkop had, voor zover bekend, pas voor de derde keer een territorium in het gebied (Overvoorde). Helaas zijn er ook afvallers. Vooral het verdwijnen van Boomvalk, Torenavalk, Grauwe Vliegenvanger, Spotvogel en Ringmus valt te betreuren. Dit waren toch soorten die echt in dit gebied thuishoorden. De afwezigheid van Tuinfluiter, Huismus en Spreeuw is verrassend. Vooral de laatste twee waren in de jaren '90 nog talrijk. Ook broedden in het verleden met enige regelmaat Zomertortel, Kleine Bonte Specht, Braamsluiper en Fluiter in de Landgoederenzone. Er is de komende jaren door de gemeente nog veel aan beheer, herstel en herontwikkeling uit te voeren in het gebied. Het zal een uitdaging zijn om hierbij te zorgen voor het behoud van de bestaande natuurwaarden. Maar de echte uitdaging – en ook een kans – is om met herstel en herontwikkeling ook te streven naar verbetering van het leefgebied van de vogels en misschien zelfs een terugkeer van soorten die nu zijn verdwenen!

Landgoed Overvoorde (Rijswijk)

Oppervlakte: 27,9 ha
Contactpersoon: Theo Hortensius
Telling: BMP-methode

Landgoed Overvoorde ligt op de grens van Den Haag en Rijswijk. Er is in de periode maart tot en met juni twaalf keer geteld. De landgoederen Steenvoorde en De Voorde zijn niet meegenomen in de inventarisatie, met uitzondering van de kolonie Blauwe Reigers. Ondanks de ligging in een dicht bebouwde regio is het park redelijk schoon. Dit dankzij een aantal hondenbezitters dat trouw iedere dag tijdens hun ronde alle verspreid liggende troep verzamelt en de politie informeert over vernield parkmeubelair en achtergelaten groot vuil.

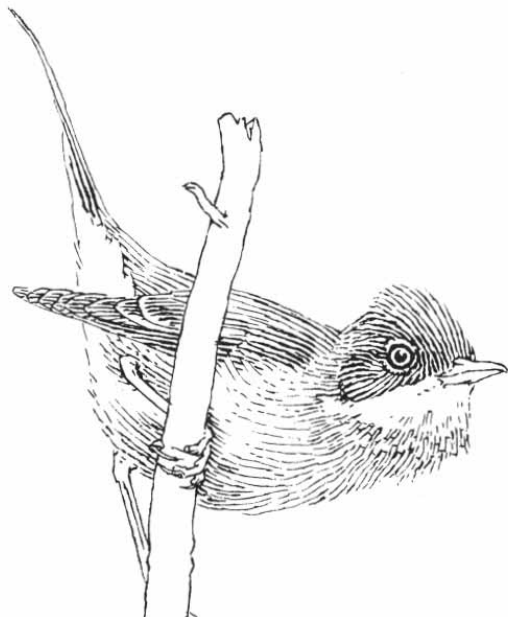
In de telperiode zijn geen werkzaamheden in het bos waargenomen. Helaas bleek op een gegeven moment wel het toegangshek naar het reservaat

vernield te zijn.

De kolonie Blauwe Reigers is apart geteld. De kolonie is sterk verspreid over zowel Overvoorde als De Voorde en Steenvoorde. Daarbij zie je wel een zekere clustervorming optreden. Opvallend is het aantal nesten waarvan ik niet kon vaststellen of deze bezet waren. Het aantal bezette nesten moet dan ook als een ondergrens worden beschouwd. De gepresenteerde cijfers hebben betrekking op alle drie genoemde parken.

Overvoorde lijkt ideaal voor holenbroeders: heel veel oude bomen. Grote Bonte Specht kom je op iedere ronde tegen. Overal zijn spechtengaten te zien. Ook de lach van de Groene Specht was vaak te horen. Een Bosuilvrouwtje liet zich alleen horen tijdens een heel vroege ochtendwandeling.

Heel opvallend is het aantal Halsbandparkieten. Wie zich afvraagt waar deze vogels broeden in de Haagse regio, moet beslist een keer gaan vogels kijken in dit park. In bepaalde gedeelten, met name waar de oudste bomen met veel holten staan, roepen de parkieten je van alle kanten toe. Best lastig vast te stellen om hoeveel paren het feitelijk gaat. Ze laten zich pas laat in de morgen horen. Een paartje Halsbandparkieten inspecteert een spechtenhol. Gek gezicht om een parkietenkop uit een spechtenhol

Grasmus

te zien steken: mevrouw parkiet kan niet genoeg krijgen van het uitzicht.

Een andere exoot die zich prima thuis voelt, is de Nijlgans. Daarvan kwam ik ook meerdere paren in het park tegen. Tot mijn verbazing zag ik een paartje

hoog (ca. 8 m) in een boom zitten op een tak, luid gakkend naar een ander overvliegend stel. Ook Kauwen zijn ruim vertegenwoordigd. Sommige bomen lijken wel etagewoningen met soms wel drie paren in boven elkaar liggende holten. Een andere holenbroeder, de Holenduif, kwam ik maar een enkele keer tegen

Wilhelminapark (Rijswijk)

Oppervlakte: 70 ha
Contactpersoon: Danny Eijsackers
Telling: BMP-methode

Het is een tijd geleden (in 1996) dat het Wilhelminapark voor het laatst op broedvogels is geïnventariseerd. Toch is tussendoor in 2005 en 2006 een vogelinventarisatie gedaan door een Delftse Werkgroep. Helaas is deze groep weer gestopt. Ik ben blij dat ik afgelopen jaar weer de tijd heb gevonden om het gebied te onderzoeken. Het was een goed jaar om dat weer op te pakken, omdat er eind 2010 een ingrijpende verandering heeft plaatsgevonden in het gebied. Het gebied maakt namelijk onderdeel uit van de 'Zwethzone', een project van het Stadsgewest Haaglanden. In het Wilhelminapark is een flinke oppervlakte aan nieuwe waterpartijen aangelegd en zijn in het grootste deel van het park (ook bij bestaande vijvers) natuurvriendelijke oevers gerealiseerd. Wel zijn hiervoor ook enkele hectaren bos verwijderd. Het wordt interessant om de komende jaren te volgen wat dit voor de vogels betekent.

Veranderingen in de broedvogelbevolking zijn er zeker. Deels heeft dit te maken met bovengenoemde herinrichting. Maar ook sinds 1996 was er al het een en ander veranderd. Wat het meeste opvalt is, dat de aantallen van veel soorten beduidend lager zijn dan in de jaren '80 en '90. Dat geldt bijvoorbeeld voor soorten als Tuinfluiter en Fitis die toen talrijk waren in de jonge aanplant. De Bosrietzanger, ooit met tientallen territoria aanwezig, en ook Spotvogel en Braamsluiper, zijn zelfs helemaal verdwenen. De echte bosvogels hebben zich met het opgroeien van het bos echter nog niet in grote aantallen gevestigd. Wel is de Sperwer op het toneel verschenen! Ook een aantal soorten waarvan dat minder verwacht werd is flink afgenomen, zoals Waterhoen, Heggenmus en Groenling. Verder is de kwaliteit

van rietvegetaties afgenomen en op sommige plekken ook verdwenen met de aanleg van de nieuwe waterpartijen. Kleine Karekiet is nu veel zeldzamer. Rietzanger en Rietgors zijn als broedvogel verdwenen.

Opvallend in het gebied zijn tegenwoordig de grote aantallen watervogels, vooral ganzen. Het hele jaar door zijn er grote groepen. Ik noteerde 38 Nijlganzen, 110 Grote Canadese Ganzen, en 55 Grauwe Ganzen. Ze broeden met meerdere paren in het gebied. Ook de landelijk sterk toegenomen Krakeend heeft het Wilhelminapark gevonden. Toch is van de nieuwe waterpartijen verder nog niet veel

Holenduif

te merken. Daarvoor is het nu nog te vroeg. Alleen een paar Scholeksters vond op een kaal eilandje een geschikte broedplaats. Net als een paar Visdieven overigens, maar deze vogels hebben helaas geen jongen grootgebracht.

Enkele andere vogelsoorten, die in grote aantallen aanwezig waren zijn: 40 Aalscholvers, 72 Krakeenden, 45 Kuifeenden, meer dan 100 Wilde Eenden en Meerkoeten.

Onderdeel van het telgebied is ook een paar hectare grasland aan de oostzijde van het park. Hier huizen nog steeds enkele paren Kievit en een paar Scholeksters. De Tureluur is wel aanwezig geweest, maar bleef helaas niet meer broeden. Dit grasland maakt deel uit van het plangebied voor de nieuwe woonwijk Rijswijk-Zuid, die de komende jaren zal worden gebouwd. Volgens de huidige plannen verdwijnt dit grasland. Het zou mooi zijn voor het gebied, als er in die plannen toch nog ruimte gevonden kan worden om deze paar percelen te behouden!

Ook komend jaar zal ik het gebied weer

onderzoeken. Misschien zal een aantal leuke soorten van vroeger weer terugkeren, als de vegetatie langs de oevers van de nieuwe waterpartijen zich zal gaan ontwikkelen. We zullen zien!

Hoekpolder (Rijswijk)

Oppervlakte: 70 ha

Contactpersoon: Danny Eijsackers

Telling: BMP-methode

Ook de Hoekpolder was voor het laatst in 1996 onderzocht op broedvogels. Net als het Wilhelminapark heb ik afgelopen jaar ook dit gebied weer kunnen onderzoeken.

Ook in de Hoekpolder is recent nogal wat veranderd. De Hoekpolder maakt, net als het Wilhelminapark, deel uit van de 'Zwethzone', een project van het Stadsgebied Haaglanden. Het noordoostelijke deel van het gebied is helemaal op de schop gegaan. Alle beplanting is hier verwijderd en er is een grote waterpartij aangelegd, met nu nog kale oevers. In 2009 is in het zuidelijk deel van het gebied door het Hoogheemraadschap in 2009 een calamiteitenberging gerealiseerd in de vorm van een langgerekte waterplas.

Heel grote veranderingen in de vogelbevolking van de Hoekpolder zijn er niet. Een aantal soorten is helaas wat afgenomen. Dat geldt vooral voor Spotvogel, Tuinfluiter, Fitis, Ekster en Kneu. En helaas is de Torenavalk verdwenen, terwijl het gebied toch heel geschikt is voor deze soort. Wel kwam een paar dat elders een nest had, regelmatig jagen in het gebied.

Wat verder terugkijkend in de geschiedenis valt de afname op van Kievit, Tureluur en Scholekster en het verdwijnen van de Grutto. Deze weidevogels waren toen vooral aanwezig op de graslanden in het zuidelijke deel van het gebied. De oorzaak ligt bij verstoring door het intensieve gebruik als paardenwei en door loslopende honden. Dit deel van het gebied moet overigens volgens het beleid van de gemeente nog verder ontwikkeld gaan worden als natuurgebied!

Toch herbergt vooral het zuidelijke deel ook de meest bijzondere broedvogels van het gebied, vooral in de rietlandjes en ruigtes. Zo broeden hier Rietzanger, Rietgors en dit jaar ook Blauwborst! Maar ook de waterberging biedt een broedplaats

voor leuke soorten. Behalve Krakeend en Kuifeend broedde hier dit jaar ook een paar Dodaarzen. En op de kale oevers van de vorig jaar aangelegde plas in noordoostelijke deel heeft een paar Kleine Plevieren jongen grootgebracht.

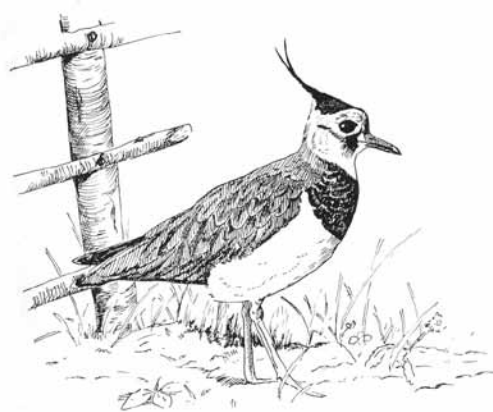
Buiten het broedseizoen werden ook nog flinke aantallen watervogels waargenomen, zoals 5 Visdiefjes, 13 Grauwe Ganzen, 34 Canadese Ganzen, 12 Smienten, 35 Krakeenden, 32 Kuifeenden en ook nog 4 Buizerds.

De Hoekpolder is al met al dus nog steeds een heel waardevol gebied voor de vogels, met een aantal bijzondere soorten. Komend jaar zal ik het gebied weer onderzoeken en hopelijk kom ik deze soorten dan ook weer tegen.

Eikelenburg (Rijswijk)

Oppervlakte: 55 ha
Contactpersoon: Danny Eijsackers
Telling: BMP-methode

In de jaren negentig heb ik ook enkele jaren het gebied Eikelenburg geïnventariseerd op broedvogels, voor het laatst in 1996. Net als het Wilhelminapark en de Hoekpolder heb ik afgelopen jaar ook dit gebied weer kunnen onderzoeken. Onderdeel van het gebied is overigens het volkstuintencomplex 'Ons Ideaal', dat in de jaren '90 ook apart geteld werd, en

Kievit

de begraafplaats Eikelenburg.

Het aantal bezoeken dat ik aan dit gebied heb kunnen brengen, is wel beperkt geweest. Een compleet beeld van de broedvogels heeft dit niet opgeleverd. Toch is dit voor een aantal soorten

wel gelukt. Daarom, en omdat Eikelenburg voor de vogels in de omgeving van Rijswijk een belangrijk gebied is, hierbij toch een apart verslag over Eikelenburg.

Nog een reden daarvoor is dat dit gebied een ingrijpende verandering ondergaat. In de westelijke helft wordt de komende jaren een woonwijk gebouwd, de werkzaamheden zijn al begonnen. Weliswaar wordt een deel van dit gebied met een nieuwe groenvoorziening ingevuld, toch moeten hiervoor ook twee percelen bos en een aantal graslanden (waar in de jaren '90 nog kassen stonden) verdwijnen.

Wat het meeste opvalt, is dat sinds de jaren '90 er helaas een aantal bijzondere soorten is dat het gebied heeft verlaten als broedvogel. Dit zijn soorten die het in de hele regio moeilijk hebben, namelijk Torenvalk, Boomvalk, Ransuil, Spotvogel en Grauwe Vliegenvanger. Waar vinden we deze soorten eigenlijk nog wel in Den Haag en omgeving? Gelukkig is er wel een paar soorten dat de lege plekken weer opvult. Nieuwe broedvogels zijn Krakeend, Buizerd, Halsbandparkiet en Bosuil. De eerste drie zijn recent duidelijk toegenomen in de hele regio.

In deze veranderingen zien we dus vooral de regionale trend terug. Dat geldt ook voor Spreeuw en Huismus. Deze soorten zijn bijna verdwenen, terwijl ze in de jaren '90 nog uitgesproken talrijk waren. Voor de rest van de broedvogels valt vooral op dat de aantallen heel stabiel zijn gebleven. Er is tot op heden ook niet veel veranderd in het gebied zelf. Nu dit de komende jaren wel staat te gebeuren, is het belangrijk de stand van de broedvogels in Eikelenburg te blijven volgen. Daarom zal ik ook komend seizoen weer proberen in dit gebied te inventariseren

Park Vreugd & Rust en Park 't Loo (Voorburg)

Oppervlakte: 39 ha
Contactpersoon: Martin van de Reep
Telling: BMP-methode

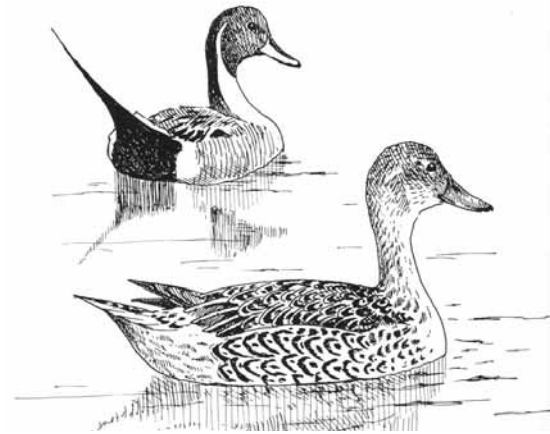
Wederom is het aantal broedparen van de Blauwe Reiger in vrijwel alle deelkolonies sterk afgenomen. In het voorjaar waren nog 13% meer nesten bezet met roepende mannen, maar niet in alle gevallen

zijn er broedparen gevormd. De strenge winters van de laatste twee jaar zijn daar mogelijk debet aan. Opvallend is wel dat uit de verzamelde gegevens van vóór 2006 (Tom Loorij), blijkt dat er ook tussen 2000 en 2003 een vergelijkbare terugval is geweest. Omdat uit landelijke tellingen blijkt dat de aantallen niet meer toenemen, kan het nog wel even duren voordat we weer vijftig nesten kunnen registreren. Over het algemeen zijn er geen bijzondere veranderingen waarneembaar. Niet alle telronden zijn dit jaar verwerkt in de tellijst, omdat er spijtig genoeg enkele zoek zijn geraakt. Dit heeft directe gevolgen voor een aantal soorten zoals, Zwartkop, Zanglijster, Vink, Spreeuw, Scholekster en Merel. De teruggang van de Winterkoning is waarschijnlijk te wijten aan de winterperikelen waar deze soort nu eenmaal erg gevoelig voor is. De afname van het aantal Kauwen is terug te voeren op het uitwaaien van enkele oude boomtoppen en het onderhoud aan het oude houtopstanden, waardoor een aantal nestholten verloren is geraakt. De terugloop van het aantal broedparen van de Koolmees is een direct gevolg van het verdwijnen van de houten nestkasten. De Koolmezen zullen dus waarschijnlijk in de bebouwde omgeving op zoek zijn gegaan naar nestkasten. Het herplaatsen van enkele nestkasten zal waarschijnlijk een verbetering van het aantal broedparen bewerkstelligen, maar gezien het aantal Grote Bonte Spechten heeft de uitvoering in houtbeton dan de voorkeur boven de houten nestkasten, omdat ook de houten vleermuiskasten het al moeten ontgelden. De Kuifeend heeft ook dit jaar weer vier vliegvlugge jongen grootgebracht. Een bijzondere waarneming in het voorjaar was een territoriumhoudende Nachtegaal. De vogel is na enkele weken zang echter doorgetrokken. Van de winterwaarnemingen is te melden dat er regelmatig twee geringde Kokmeeuwen aanwezig zijn waarvan er één als nestjong is geringd in het Przykona reservoir (52.00 N 18.39 E) in Polen.

Voorlinden (Wassenaar)

Oppervlakte: 39 ha
 Contactpersoon: Yvonne van de Pitte
 Tellers: Anne Jaarsveld, Adri Remeeus
 Telling: BMP-methode

De lijst is dit jaar wederom samengesteld aan de

Pijlstaarten

hand van de BMP-gegevens van Anne Jaarsveld, aangevuld met waarnemingen van Adri Remeeus, die het terrein het hele jaar door regelmatig bezoekt. Opvallend en verheugend is het feit, dat er dit jaar niet minder dan twee paar Fluiters hebben gebroed. Dat is, voor zover ik mij kan herinneren, nooit eerder gebeurd. Zeven territoria voor de Kleine Karekiet is ook een vermeldenswaardige toename, maar ik meen dat dit, in tegenstelling tot de Fluiter, een landelijke tendens is. De Witte Kwikstaart, die al vele jaren in de naaste omgeving van de kassen broedde, liet opnieuw verstek gaan maar verbleef wel enige tijd op het terrein. Je tast in het duister als je daar een verklaring voor wilt vinden.

Nog een heuglijk feit is dat er, evenals vorig jaar, een paartje Grauwe Vliegenvangers (Rode Lijst Soort) heeft gebroed. Adri had het voorrecht op 30 juni een familie van zes á zeven vogels te zien rondvliegen. De IJsvogel heeft last gehad van de lange winter en heeft niet gebroed. Hij is slechts twee maal door Adri waargenomen gedurende de zomermaanden. Hopelijk zullen de huidige gunstige weersomstandigheden in het voordeel zijn van deze zo vorstgevoelige prachtige vogel.

Anne had een paar leuke waarnemingen. Op 18/4 zat een Tapuit op een paaltje langs het weiland en op 20/12 scharrelde er een Grote Gele Kwikstaart langs de sloot in het bos. Zij hoorde de Boomleeuwerik één maal zingen in Voorlinden, maar veronderstelt dat deze zo beweeglijke vogel hoogstwaarschijnlijk niet op Voorlinden broedde maar op de Waalsdorpervlakte. Anne én Adri namen beiden in de maanden oktober/november een Vuurgoudhaantje waar. Adri maakte nog melding van 80 Sijtsjes op 18/1 en 144 Krakeenden in de vijver

op 14/12. Ook vond doortrek plaats van roofvogels zoals Ruigpootbuizerd en Blauwe Kiekendief. Tijdens de maanden augustus en september verbleven er twee Boomvalken in het terrein. Vroeger eveneens een trouwe broedgast. Waarschijnlijk verdwenen vanwege de terugkeer van de Havik in Meijendel. In de avondschemer worden veelvuldig vleermuizen gezien. In het duin ook meerdere konijnen. Een aantal egeltjes scharrelt rond op de grens van het bos en het duin. Willem de Looy heeft weer vele avonden op zijn uitkijkpost gezeten en talloze malen reeën en vossen waargenomen.

Verder is er sprake van een grote verandering. KPN heeft het landgoed, dat al vele jaren te koop stond, verkocht aan de heer J. van Caldenborgh. Het is zijn bedoeling op het terrein een museum te vestigen waar hij zijn collectie moderne kunst zal onderbrengen. Het museum (laagbouw) zal worden gebouwd op het weiland gelegen tussen de vijver en het landhuis. Dit nieuws veroorzaakte nogal wat onrust onder de vaste bezoekers en de bewoners van de buurt Binnen-Klingen. Voor zover bekend zal het landgoed gewoon toegankelijk blijven voor wandelaars en vogelaars. De heer Van Caldenborgh zal in het nieuwe jaar tijdens een voorlichtingsbijeenkomst voor de buurtbewoners zijn plannen nader toelichten. Aangezien dit op het moment dat dit jaarverslag wordt geschreven nog niet is gebeurd, kan ondergetekende jammer genoeg geen verdere informatie geven. Wij gaan er van uit dat dit waardevolle, unieke natuurgebied bij zijn nieuwe eigenaar in even goede handen zal zijn als bij zijn voorganger de KPN.

Park Groot Haesebroek (Wassenaar)

Oppervlakte: 11 ha
Contactpersoon: Arris Jan van Ekris
Telling: BMP-methode

Van 22 februari tot en met 15 juni is er twaalf keer geteld. Op vrijdag 26 augustus zijn de vogelnestkasten nagekeken.

De pimpelmeeskast tegenover de personal entrance bevatte nog zestien pimpelmeeseieren. Kennelijk hebben de ouderlijke vogels het niet gered. Deze kast zat los en werd onmiddellijk verwijderd en vervangen door een nieuwe HVB-kast. Deze werd in dezelfde boom met aluminium nagels, maar

lager, opgehangen. Op 13 februari 2012 vond de nestinventarisatie plaats en zijn de vogelnestkasten schoongemaakt en nogmaals nagekeken.

Op 22 februari heb ik in -4 graden en bij bevroren sloten een groepje Sijzen waargenomen. Op diezelfde dag heb ik ook een Buizerd in de lage begroeiing zien duiken vanaf een plaats, waar in de voorgaande jaren vrouw Bosuil te horen was. Ik kan me herinneren in 2008 op een vroege morgen een akelig hard vogelgeluid bij de hoofdingang gehoord te hebben en enige tijd later werd daar een jonge dode Buizerd gevonden. Mogelijk is er al een tijd een territoriumstrijd gaande tussen de Bosuilen en de Buizerds. Ook de Havik is vaker te zien in de meer westelijk gelegen landgoederen. Hopelijk krijgen de roofvogels genoeg territoriumruimte.

Voor het eerst sinds mijn 1e BMP telling in 2008 heb ik twee territoria voor de Bosuil vastgesteld. Het Bosuilkoppel van de aangrenzende Haagse Golf and Country Club begrenst nu hun territorium op het noordoostelijke deel van de area.

Ook is dit jaar een eerste territorium voor de Groene Specht genoteerd.

Keep

Enkele waarnemingen waren er van vier Brandganzen en een zingende Grote Lijster op 4 maart. En van een overvliegende Appelvink richting landgoed De Horsten op 16 maart. Op 3 juni heb ik een boomnest van de Grote Bonte Specht ontdekt. Ook heb ik een adulte man Merel zijn jong zien voeren op 5 juni en op vrijdag 26 augustus in een

boom een Winterkoningnest waargenomen, waar de ouders vele keren in- en uitvlogen. De Merel heeft de forse winterkou slecht doorstaan. Ten opzichte van het jaar 2010 zijn er 50% minder territoria. Ik heb de afspraak gemaakt iedere winter, indien nodig, de zangvogels met een winterstrooivoer-mengsel bij te zullen voeren. Voor de Wilde Eend en de Meerkoet heb ik zelfs geen territorium weten vast te stellen. Het bezettingspercentage van de nestkasten is met 86% wat beter dan dat van het jaar 2010 (80%) en 2009 (71%). Op 22 april heb ik twee bokken en veertien hindes gezien en op 20 mei is door mij een blaffende bok op het noordoostelijk deel van het terrein waargenomen, en tegelijkertijd liepen er toen twee reeën richting noordwest.

Backershagen/Wiltzanck/ Hartenkamp (Wassenaar)

Oppervlakte: ca. 24 ha
 Contactpersoon: Arris Jan van Ekris
 Telling: BMP-methode

Van 27 februari tot en met 2 juli is er twaalf keer geteld. Buiten de broedvogeltelperiode zijn de landgoederen een paar keer bezocht. Ook zijn een aantal keren de eenden, meerkoeten, ganzen en knobbelzwanen met brood bijgevoerd. Het gemeentebord "honden aangelijkend van 1 maart t/m 1 augustus i.v.m. het vogelbroedseizoen" is bij de parkingang Backershagenlaan niet ver van de Grote Vijver teruggeplaatst. Op 25 mei stonden zeven kalveren in de weide bij de Paauwlaan en er waren toen helaas geen weidevogels meer te zien. Enige bescherming in 2012 voor het weidevogelbroed ten opzichte van de jonge grotere viervoeters zou heel veel goed maken. Ten opzichte van het jaar 2010 is er een afname van Winterkoning-, Pimpelmees- en in mindere mate Koolmeesterritoria. Voor de Staartmees heb ik dit jaar meer territoria geteld. Er is ook een toename van ganzenterritoria. De Canadese Gans heeft 1 territorium meer en voor het eerst is er 1 Grauwe Gans-territorium en als tijdelijk een koppel Boerengans genoteerd. Er is geen Havik-territorium meer gevonden en de Kieviet, Dodaars, Fuut en Aalscholver zijn in het

geheel niet meer waargenomen. Tijdens de zesde en de zevende telling heb ik de

Nachtzwaluw

Nachtegaal ergens in de Paauw gehoord. Incidentele waarnemingen zijn: op 2 maart de zang van de Grote Lijster, op 15 maart een overvliegende Zilvermeeuw, op 7 april een koppel Nijlgans in de boom, op 21 april een koppel Krooneend in de grote vijver, binnen de tijd van het jaar maar ik heb helaas geen tweede waarneming gedaan om een territorium te noteren. Een Boereneend met zes pullen heb ik op 25 mei en weer een adult Boereneend, maar met twee pullen, heb ik op 2 juli gezien. Ook heb ik diezelfde dag een troep Gierzwaluwen richting het zuiden zien vliegen. Tevens heb ik op 3 april een vleermuis gespot, en op 2 juli vanaf de fiets op het fietspad langs de rijksstraatweg een tegemoet lopende vos goed zien aankomen tot op ca. 4 meter, die toen enigszins nerveus en waaks zijn pas versnelde en ik passeerde het dier in de richting van Park Rust en Vreugd. Ook heb ik op 2 juli drie Blauwe Reigers in de telgebieden waargenomen. Tenslotte is in de winter ook een paar waarnemingen van troepjes Sijzen gedaan.

De Paauw en Bos Ruys (Wass.)

Oppervlakte: ca 12 ha
 Contactpersoon: Arris Jan van Ekris
 (namens Johan van Gogh)
 Telling: BMP-methode

Er is veertien keer geteld, en wel van 5 maart tot en met 11 juli.

De nestkastinventarisatie en -controle zijn gedaan op 14 november 2011.

Een nestkast is gedemonteerd en weggegooid en een nieuwe nestkast zal er voor in de plaats aangebracht worden.

Waar nodig heb ik op de nestkasten een plaatje geschroefd en/of beschadigd houtwerk wat bijgeverfd.

Ten opzichte van het teljaar 2010 waarin ik negen keer geteld heb, zijn er dit jaar voor vrijwel alle vogels meer of evenveel territoria gevonden. De Koekoek is niet meer waargenomen. Als tijdelijk zijn ook de Fitis, Braamsluiper, Grote Lijster en Scholekster niet meer waargenomen.

Nieuwe territoria zijn gevonden voor: Havik, Groene Specht en Ekster.

Nieuwe tijdelijk verblijvende soorten zijn: Nachtegaal en Knobbelzwaan.

Van 13 juni tot 7 oktober was er een tijdelijk A.P.V. "honden aan de lijn" van kracht in verband met een beeldtentoonstelling op de grote weide voor het oude raadhuis.

Op 3 mei 2011 zijn twee waarnemingen van de Nachtegaal gedaan: één op het noordoostelijke deel van het telgebied en één in het zuidwestelijke deel. Een broedvogeltelling later hoorde ik het zeer harde alarm van de Nachtegaal vanuit een hoge boom aan de Paauwlaan tegenover de Zanderijlaan. Later heb ik deze mooie zangvogel niet meer waargenomen. Wel heb ik nog een paar keer een Nachtegaal gehoord op landgoed de Beukenhorst ten zuidwesten van de Paauw.

Ook heb ik op 3 mei een Roodborst muisstil op het voetpad zien zitten. Toen ik voorzichtig het vogeltje naderde, bewoog het zich even.

Johan van Gogh nam waar: o.a. een Wilde Eend met drie jongen, een Meerkoet met twee jongen en in juni een Fuut met twee jongen en een troep voorbij vliegende Gierzwaluwen.

Eind juli observeerde hij verschillende keren de IJsvogel en de uitgevlogen jongen.

Ook zijn waargenomen - in september - de Knobbelzwaan met zes jongen en de Fuut met drie jongen. Later in het jaar werd de Fuut weer gezien maar nu met één jong.

Op 10 oktober heb ik een waarneming van één Koperwiek gedaan, maar later in oktober zijn veel Koperwieken gezien en in de tuin arriveerde een koppel Goudhaan.

In de tuin van Johan hebben de nestkasten een bezettingspercentage van 80% en hebben er Pimpelmezen en Koolmezen gebroed.

IJsvogel

Een aantal andere één-enkele-keer-waarnemingen: een koppel Dodaars, 1 Zwarte Mees, 6 Slobeenden, 30 Krakeenden, 150 Houtduiven en 8 overvliegende Canadese Ganzen.

De Buizerd is op 25 december vanaf nog geen 18 meter bekeken; op deze afstand zat deze grote vogel vanaf een tak op ooghoogte ook mij te bestuderen, niet ver van de Grote Vijver.

In de maand december heb ik opvallend veel bosvogels horen zingen.

Op 5 en 12 maart is nog een eekhoorn gezien. Met dank aan Johan, Cécile en Gerdjan voor hun goede bijdrage aan de 2011 BMP-telling van Park de Paauw en Bos Ruys.

Park Rozenrust (Leidschendam)

Oppervlakte: ca 2,1 ha
Contactpersoon: Ria Hoogstraat
Telling: BMP-methode

Ook in 2011 heb ik samen met Louise Ras geteld. Omdat er na de koude winter nog niet veel te horen was, zijn we laat gaan tellen. In de periode tussen 21 februari en 1 juni hebben we dertien bezoeken aan het park gebracht, waarvan negen een uur voor zonsopgang, en één in de vroege avond (6 mei). De eerste drie (tussen 21 februari en 13 maart) nog zonder tellijst.

Bij de vroege avondtelling hadden we veel last van

voetballende jongeren (er stonden ineens minidoelen in het gras aan de straatzijde) en scooters. Ook de Halsbandparkieten lieten zich horen.

Op 11 april stond de wind blijkbaar verkeerd, we hadden veel last van het verkeer op de A4.

Een paar zaken vielen op in vergelijking met vorig jaar:

- De Buizerd is éénmaal, en de Groene Specht is meerdere malen gehoord;
- De Holenduif is meerdere malen gehoord en is nieuw in ons park;
- De Heggenmus is slechts tweemaal, en de Fitis slechts één maal gehoord;
- Een Meerkoet bouwde een nest, maar het werd geen geslaagde broedpoging, want later was het nest verdwenen;
- Zwarte Kraaien zijn er wel, maar er zijn geen nesten gevonden;
- Bij de buren loopt een Fazant, die soms in het park komt;
- Het tuinmanshuisje naast de ingang is door de gemeente verkocht en wordt nog niet bewoond. Een spreuwenpaar heeft in de nok van het dak hun nest gebouwd.

Op 21 februari zijn vier nieuwe nestkasten opgehangen: twee voor de Koolmees en twee voor de Pimpelmees. De twee oude, die stuk waren, zijn verwijderd.

Bij de controle op 19 januari 2012 bleek er van elk soort één gebruikt te zijn. Een derde (koolmeeskast) bevatte een nest in aanleg, de vierde was leeg. De uilenkast is niet gecontroleerd (hangt te hoog).

Aan een eik hing op 1 meter hoogte een nieuwe, onbekende (?!?) mezenkast. Er zat geen nest in, maar een briefje en een klein pakje, dat duidt op geocaching.

Het park is verboden voor honden, maar er lopen wel kippen rond en er laat ook iemand dagelijks zijn kat uit aan een lijntje.

Het park lijkt soms wel een grote afvalbak. Als we de gemeente bellen, wordt het opgeruimd. Er is geen controle op bezoekers/gebruikers van het park.

Duivenvoordse en Veenzijdse Polder (Leidschendam)

Oppervlakte: 100 ha (deels geteld)

Contactpersoon: Piet Post

Telling: BMP-methode

Het was een matig jaar voor de weidevogels. Alle soorten zijn in aantal gelijk gebleven of achteruit gegaan. Zangvogels zijn in het algemeen ongeveer in aantal gelijk gebleven. Spectaculair was de toename van rietvogels, simpelweg als gevolg van de toename van (overjarig) riet. De Rietgors had ik er eerder wel eens als doortrekker waargenomen, maar nu hebben er zeker drie paartjes gebroed. Bosrietzanger en Kleine Karekiet namen iets toe. De Grasmus deed gezellig krassend mee. De eenden doen het redelijk, alleen over de Slobeend maak ik me wat zorgen. De ganzen blijven het goed doen.

Ik heb twee nieuwe soorten dit jaar kunnen noteren. In de bijna twintig jaar dat ik nu in de polder loop, had ik hem nog nooit gezien: de Huismus. Maar nu wel, met zekerheid vastgesteld! De Huismus is in Leidschendam, waar ik woon, sowieso een zeldzaamheid geworden, maar een exemplaar dat eens een kijkje komt nemen in de polder, nee dat is toch echt wel heel bijzonder. De kinderhand van een vogelaar is soms snel gevuld ...

En verder één keer het Kleinst Waterhoen, heel kort weliswaar, maar het was hem toch echt. Op die plaats heb ik nog een aantal keren aandachtig geobserveerd, maar nee, het bleef bij die ene keer. Tenslotte heb ik twee keer een Spotvogel gehoord, te weinig om het als broedgeval aan te merken, maar voldoende voor twee geslaagde ochtenden!

Meeslouwerpolder (Leidschendam)

Oppervlakte: ca 36 ha

Contactpersoon: Derk Kösters

Telling: BMP-methode

Over het algemeen is er een forse vermindering van het aantal territoria van de meeste soorten. Dit is mogelijk te wijten aan de volgende factoren:

- het vaststellen van territoria is in 2011 voor het eerst digitaal uitgevoerd m.b.v. SOVON automatische clustering.

- de Meeslouwerplas wordt sinds maart 2011 ondieper gemaakt. Om de werkzaamheden niet stil te hoeven leggen i.v.m. aanwezige nesten is er in maart 2011 fors gesnoeid aan de noord-west zijde van de plas. Dit heeft waarschijnlijk invloed gehad op het aantal territoria.

Ook in 2012 doe ik het BMP in de Meeslouwerpolder.

Inventarisatie van Andere gebieden in 2011

	Haagse Bos	Clingendael	Oosterbeek	St. Hubertuspark	Nieuwe Scheveningse Bosjes	Park Sorghvliet	Haagse Beek (middenloop)	Wapendal	Landgoed Meer en Bos	Westduinpark (noordelijk deel)	Westduinpark (middendeel)	Westduinpark (zuidelijk deel)	Crematorium Ockenburgh	Hyacintbos	Heempark H.J. Bos
Dodaars	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fuut	4	1	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Aaischolver	tijd	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Roerdomp	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Grote Zilverreiger	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blauwe Reiger	tijd	7	tijd	-	-	tijd	tijd	-	1	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd
Ooievaar	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Lepelaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	2	2	1	-	-	-	2	-	tijd	-	-	-	-	tijd	tijd
Indische Gans	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Rietgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	tijd	tijd	tijd	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	tijd
Canadese Gans	2	4	1	-	-	tijd	3	-	tijd	-	tijd	-	-	-	tijd
Kleine Canadese Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brandgans	tijd	6	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kolgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	3	5	1	-	-	2	2	-	1	-	-	-	-	tijd	1
Bergeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Smient	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Krakeend	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Wintertaling	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Wilde Eend	17	+	+	-	-	2	19	-	7	-	tijd	tijd	tijd	1	3
Zomertaling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Slobeend	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Krooneend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tafeleend	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Topper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuifeend	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	tijd
Muskuseend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nonnetje	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Zaagbek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wespendief	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bruine Kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Blauwe Kiekendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Havik	tijd	tijd	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sperwer	1	tijd	1	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	-	-
Buizerd	2	1	tijd	tijd	tijd	1	tijd	tijd	-	-	1	tijd	tijd	-	tijd
Torenvalk	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boomvalk	tijd	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Siechtvalk	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	1	tijd	-	tijd	-
Waterral	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleinste Waterhoen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	7	+	+	-	-	tijd	3	-	4	-	-	-	-	2	3
Meerkoet	11	+	+	-	-	1	10	-	4	-	1	2	tijd	1	15
Scholekster	tijd	tijd	tijd	-	-	-	2	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Kluut	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Plevier	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bokje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Watersnip	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Houtsnip	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd

Inventarisatie van Andere gebieden in 2011 (vervolg)

	ATV Nut en Genoegen	De Heimanshof	ATV Zonnegaarde	Landgoederenzone (Rijswijk)	Landgoed Overvoorde (Rijswijk)	Wilhelminapark (Rijswijk)	Hoekpolder (Rijswijk)	Eijkelenburg (Rijswijk)	Park Vreugd en Rust, Park 't Loo	Voorlinden	Park Groot Haesebroek	Backershagen, Wiltzanck, Hartenkamp	De Paauw en Bos Ruys	Park Rozenrust	Duivenvoerse en Veenzijdse Polder	Meeslouwerpolder
Dodaars	-	-	-	tijd	-	tijd	1	-	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-
Fuut	-	-	-	5	-	7	3	tijd	1	tijd	-	-	2	-	1	4
Aalscholver	-	-	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	tijd	-	tijd	-
Roerdomp	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Grote Zilverreiger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Blauwe Reiger	-	1	tijd	86	39	tijd	tijd	tijd	27	tijd	-	tijd	tijd	-	tijd	-
Ooievaar	-	-	-	1	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-	tijd	-
Lepelaar	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	-	-	1	tijd	-	1	1	tijd	tijd	-	-	1	tijd	tijd	1	1
Indische Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Rietgans	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	-	1	-	4	tijd	tijd	-	12	-	1	tijd	-	8	59
Canadese Gans	-	1	tijd	6	1	8	1	1	-	1	-	2	tijd	-	3	-
Kleine Canadese Gans	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Brandgans	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-
Kolgans	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	-	1	tijd	13	5	7	4	2	6	-	2	1	1	tijd	2	4
Bergeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Smient	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Krakeend	-	-	-	tijd	-	5	2	1	tijd	2	-	tijd	tijd	-	6	9
Wintertaling	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	1	-
Wilde Eend	2	4	3	+	20	+	+	+	37	7	tijd	8	5	1	14	14
Zomertaling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Slobeend	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	1	-
Krooneend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Tafeleend	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	tijd	-	-	tijd	-
Topper	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kulfeend	-	-	-	1	1	5	3	-	1	tijd	-	1	tijd	-	2	10
Muskuseend	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Nonnetje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Zaagbek	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wespendief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bruine Kiekendief	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Blauwe Kiekendief	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Havik	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	1	-	-	-
Sperwer	-	tijd	tijd	1	-	1	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-
Buizerd	-	tijd	tijd	2	tijd	-	tijd	1	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	1	1
Torenvalk	-	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	1
Boomvalk	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Slechtvalk	-	-	-	1	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Fazant	-	-	tijd	4	1	2	5	3	-	-	-	-	-	tijd	-	7
Waterral	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Kleinst Waterhoen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Waterhoen	2	2	2	+	4	5	8	+	12	1	-	2	1	-	tijd	3
Meerkoet	2	3	4	+	12	23	11	+	26	4	tijd	2	3	1	11	16
Scholekster	-	-	-	2	tijd	2	2	1	1	1	-	1	-	tijd	5	-
Kluut	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Plevier	-	-	-	-	-	tijd	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kievit	-	-	-	-	-	3	4	3	-	1	-	-	-	-	17	-
Bokje	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Watersnip	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Houtsnip	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	tijd	-	1	-	-	-	-	-	-

Inventarisatie van Andere gebieden in 2011 (vervolg)

	Haagse Bos	Clingendael	Oosterbeek	St. Hubertuspark	Nieuwe Scheveningse Bosjes	Park Sorghvliet	Haagse Beek (middenloop)	Wapendal	Landgoed Meer en Bos	Westduinpark (noordelijk deel)	Westduinpark (middendeel)	Westduinpark (zuidelijk deel)	Crematorium Ockenburgh	Hyacintebos	Heempark H. J. Bos
Grutto	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wulp	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tureluur	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witgatje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverloper	tijd	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-
Stormmeeuw	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	tijd	tijd	tijd	-	-	-	1	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Zilvermeeuw	tijd	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Grote Mantelmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwartkopmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Visdief	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Holenduif	+	7	+	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Houtduif	+	+	+	2	9	4	16	2	16	2	2	2	4	7	6
Turkse Tortel	tijd	2	+	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-
Halsbandparkiet	24	15	5	-	1	2	12	tijd	6	-	tijd	tijd	tijd	9	tijd
Koekoek	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosuil	+	2	1	-	tijd	1	-	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-
Ransuil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oehoe	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gierzwaluw	-	tijd	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	tijd
IJsvogel	tijd	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Groene Specht	+	2	tijd	-	tijd	1	1	tijd	2	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd
Grote Bonte Specht	+	+	+	-	3	10	5	tijd	10	-	1	tijd	2	4	2
Kleine Bonte Specht	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Boomleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Veldleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boerenzwaluw	tijd	5	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-	-	tijd	-	-	tijd
Huiszwaluw	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Waterpieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boompieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Graspieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gele Kwikstaart	-	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Gele Kwikstaart	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	tijd	1	tijd	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	+	+	+	6	21	25	18	1	32	4	3	2	5	5	6
Heggenmus	+	+	+	-	1	3	13	2	11	2	6	4	-	2	2
Roodborst	+	+	+	6	23	14	8	1	tijd	3	3	6	4	4	3
Nachtegaal	tijd	tijd	-	1	-	3	-	-	tijd	4	10	-	-	-	-
Blauwborst	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gekraagde Roodstaart	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Paapje	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Roodborsttapuit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-
Tapuit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Beflijster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Mérel	+	+	+	11	12	22	22	2	17	6	3	2	5	5	8
Kramsvogel	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	tijd
Zanglijster	+	+	+	-	4	12	6	1	7	2	1	tijd	-	1	2
Koperwiek	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	tijd
Grote Lijster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sprinkhaanzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	tijd	tijd	-	-	-
Rietzanger	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosrietzanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Inventarisatie van Andere gebieden in 2011 (vervolg)

	ATV Nut en Genoegen	De Heimanshof	ATV Zonnegaarde	Landgoederenzone (Rijswijk)	Landgoed Overvoorde (Rijswijk)	Wilhelminapark (Rijswijk)	Hoekpolder (Rijswijk)	Eijkelenburg (Rijswijk)	Park Vreugd en Rust, Park 't Loo	Voorlinden	Park Groot Haesebroek	Backershagen, Wiltzanc, Hartenkamp	De Paauw en Bos Ruys	Park Rozenrust	Duivenvoordse en Veenzijdse Polder	Meeslouwerpolder
Grutto	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Wulp	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Tureluur	-	-	-	-	-	-	tijd	1	-	-	-	-	-	-	6	-
Witgatje	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverloper	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-
Kokmeeuw	-	-	tijd	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-
Stormmeeuw	-	-	-	tijd	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	-	-	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	2	-	-	-	-	tijd	-
Zilvermeeuw	-	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	2	-	-	tijd	-	tijd	-
Grote Mantelmeeuw	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwartkopmeeuw	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Visdief	-	-	-	tijd	-	1	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-
Holenduif	-	-	-	6	3	tijd	tijd	1	1	7	1	1	1	1	tijd	-
Houtduif	3	4	4	+	10	14	6	+	48	7	1	5	8	2	3	5
Turkse Tortel	-	-	-	+	-	-	1	3	1	-	-	-	-	-	-	1
Halsbandparkiet	3	2	1	+	17	3	1	1	63	4	tijd	1	1	2	tijd	-
Koekoek	-	-	-	-	-	1	tijd	1	-	1	-	-	-	-	1	3
Bosuil	-	1	-	1	1	-	-	1	1	1	2	1	1	-	-	-
Ransuil	-	-	-	-	-	-	tijd	-	tijd	1	-	-	-	-	-	-
Oehoe	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gierzwaluw	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	7	tijd	-	tijd	tijd	-	tijd	-
IJsvogel	-	tijd	tijd	2	-	-	tijd	-	tijd	tijd	-	-	1	-	-	1
Groene Specht	-	tijd	tijd	4	2	1	tijd	1	1	4	1	1	1	tijd	-	-
Grote Bonte Specht	1	2	tijd	18	8	3	tijd	3	5	8	1	4	3	1	1	3
Kleine Bonte Specht	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	1	-	-	-	-	-	-
Boomleeuwerik	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Veldleeuwerik	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Oeverzwaluw	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boerenzwaluw	-	-	-	tijd	-	tijd	1	2	-	tijd	-	-	-	-	tijd	2
Huiszwaluw	-	-	-	-	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterpieper	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boompieper	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Graspieper	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-	tijd	-
Gele Kwikstaart	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grote Gele Kwikstaart	-	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Witte Kwikstaart	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-	1	-
Winterkoning	7	6	6	+	17	32	12	+	13	22	6	14	10	5	5	23
Heggenmus	-	2	3	+	3	9	9	+	2	5	1	2	1	tijd	tijd	8
Roodborst	2	2	2	+	4	6	1	1	18	9	8	16	15	6	2	2
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	tijd	-	tijd	2	-	tijd	tijd	-	-	3
Blauwborst	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	5
Zwarte Roodstaart	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Gekraagde Roodstaart	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Paapje	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Roodborsttapuit	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tapuit	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	tijd	-
Beflijster	-	-	-	tijd	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	13	6	7	+	11	24	13	+	53	23	4	17	16	6	4	17
Kramsvogel	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	tijd	-
Zanglijster	2	1	1	+	2	8	4	2	5	6	4	6	5	2	1	6
Koperwiek	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-	-
Grote Lijster	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-
Sprinkhaanzanger	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	4
Rietzanger	-	-	-	tijd	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	18
Bosrietzanger	-	-	-	-	-	-	7	-	-	1	-	-	-	-	3	6

Inventarisatie van Andere gebieden in 2011 (vervolg)

	Haagse Bos	Clingendael	Oosterbeek	St. Hubertuspark	Nieuwe Scheveingse Bosjes	Park Sorghvliet	Haagse Beek (middenloop)	Wapendal	Landgoed Meer en Bos	Westduinpark (noordelijk deel)	Westduinpark (middendeel)	Westduinpark (zuidelijk deel)	Crematorium Ockenburgh	Hyacintbos	Heempark H.J. Bos
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	tijd	-	-	14
Spotvogel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Snor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Braamsluiper	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-
Grasmus	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	2	7	3	-	-	1
Tuinfluit	tijd	tijd	1	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Zwartkop	+	+	+	7	12	15	15	1	16	1	6	1	2	4	6
Fluiter	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tijftjaf	+	+	+	6	10	14	12	2	13	3	3	3	3	1	5
Fitis	2	tijd	1	-	-	4	2	-	-	2	5	3	-	1	tijd
Goudhaantje	+	-	1	-	1	tijd	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-
Vuurgoudhaantje	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Vliegenvanger	1	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bonte Vliegenvanger	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Staartmees	1	-	1	2	1	1	12	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	tijd	-	-
Glanskop	+	-	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-	3	-
Matkop	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuilmees	-	tijd	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Mees	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pimpelmees	+	+	+	3	15	19	18	2	7	tijd	2	3	4	8	5
Koolmees	+	+	+	10	19	14	15	4	12	2	3	4	3	12	4
Boomklever	+	+	+	-	3	5	-	-	-	-	-	tijd	tijd	1	-
Boomkruiper	+	+	+	-	7	9	8	-	4	-	-	tijd	2	1	2
Wielewaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	tijd	-
Gaai	+	+	+	3	3	2	3	2	1	tijd	1	1	1	1	2
Ekster	+	+	+	4	1	1	7	1	1	1	2	2	1	tijd	1
Kauw	+	+	+	10	1	3	10	tijd	tijd	-	tijd	-	2	16	tijd
Zwarte Kraai	+	+	+	-	1	3	6	1	10	2	2	2	-	1	1
Spreeuw	+	+	+	2	-	-	2	tijd	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd
Huismus	tijd	2	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ringmus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Vink	+	6	+	-	2	3	1	-	2	tijd	1	tijd	tijd	1	-
Keep	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Groenling	1	1	1	-	tijd	-	2	-	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-
Putter	tijd	tijd	1	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-
Sijs	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	tijd	tijd	-	-	-	tijd	-
Kneu	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-
Barmsijs	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Appelvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Goudvink	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rietgors	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal territoria	+	+	+	73	154	201	261	22	186	37	64	40	38	93	93
Totaal soorten	85	84	77	15	33	42	45	24	40	32	41	40	23	33	38
w.v. met territoria	38	38	39	14	23	31	35	13	23	15	21	15	13	25	22
w.v. tijd. verblijvend	47	46	38	1	20	11	10	11	17	17	20	25	10	8	16

Waargenomen, maar niet meegenomen in bovenstaande inventarisatie!

Soepeend	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Soepgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stadsduif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Witkopstaartmees	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Zwaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

tijd = tijdelijk verblijvend

+ = wel territoria, aantal onbekend

- = niet waargenomen

Inventarisatie van Andere gebieden in 2011 (vervolg)

	ATV Nut en Genoegen	De Heimanshof	ATV Zonnegaarde	Landgoederenzone (Rijswijk)	Landgoed Overvoorde (Rijswijk)	Wilhelminapark (Rijswijk)	Hoekpolder (Rijswijk)	Eijkelenburg (Rijswijk)	Park Vreugd en Rust, Park 't Loo	Voorlinden	Park Groot Haesebroek	Backershagen, Wiltzanck, Hartenkamp	De Paauw en Bos Ruys	Park Rozenrust	Duivenvoordse en Veenzijdse Polder	Meeslouwerpolder
Kleine Karekiet	-	tijd	-	7	-	9	14	-	-	7	-	-	-	-	3	44
Spotvogel	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-
Snor	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Braamsluiper	-	-	-	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Grasmus	-	-	-	-	-	2	4	-	-	-	-	-	-	-	4	6
Tuinfluit	-	-	-	tijd	tijd	6	4	2	-	-	-	tijd	3	-	3	7
Zwartkop	4	1	2	+	5	15	12	+	2	11	4	8	5	1	4	17
Fluiter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-
Tijftjaf	7	1	2	+	10	22	13	+	8	9	2	6	6	2	11	18
Fitis	-	tijd	1	4	-	6	11	2	-	4	-	-	-	tijd	5	27
Goudhaantje	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	tijd	3	3	2	2	-	-	-
Vuurgoudhaantje	-	-	-	tijd	-	tijd	-	-	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-
Grauwe Vliegenvanger	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
Bonte Vliegenvanger	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Staartmees	3	2	2	9	1	4	1	1	2	3	-	10	1	-	-	4
Glanskop	-	-	-	2	-	-	-	-	-	5	-	3	1	-	-	-
Matkop	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kuifmees	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Mees	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	tijd	-	tijd	-	-	-
Pimpelmees	4	4	3	+	11	10	2	+	8	18	8	8	8	3	4	5
Koolmees	7	7	7	+	15	14	9	+	13	20	7	9	7	4	5	14
Boomklever	-	-	-	3	1	-	-	-	4	6	2	4	2	-	-	-
Boomkruiper	-	2	1	18	6	3	2	2	2	13	3	7	4	-	-	2
Wielewaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Gaai	-	3	1	+	3	4	tijd	1	3	4	tijd	1	1	tijd	1	3
Ekster	2	2	3	+	6	8	2	+	11	-	-	1	1	tijd	1	2
Kauw	-	tijd	tijd	+	25	tijd	tijd	1	48	15	-	16	32	2	tijd	2
Zwarte Kraai	4	2	2	+	4	8	1	+	11	4	tijd	1	1	tijd	3	3
Spreeuw	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	1	4	3	-	-	-	1	tijd	-
Huisemus	-	-	-	-	-	-	tijd	2	-	-	-	-	-	-	tijd	2
Ringmus	-	-	-	-	-	tijd	tijd	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Vink	3	tijd	tijd	5	1	2	tijd	tijd	1	13	2	3	3	1	2	2
Keep	-	-	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-
Groenling	-	tijd	tijd	8	-	3	1	2	tijd	2	-	-	-	tijd	-	2
Putter	-	tijd	tijd	4	tijd	5	3	2	tijd	-	-	-	-	-	-	-
Sijs	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-
Kneu	-	-	-	-	-	tijd	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Barmsijs	-	-	-	tijd	-	tijd	tijd	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-
Appelvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-
Goudvink	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Rietgors	-	-	-	tijd	-	tijd	4	-	-	-	-	-	-	-	3	15
Totaal territoria	71	62	58	+	250	+	+	+	452	277	62	166	153	41	155	415
Totaal soorten	18	39	43	85	39	93	111	74	56	69	32	47	47	29	70	50
w.v. met territoria	18	24	21	46	32	41	45	42	38	46	19	34	33	17	39	50
w.v. tijd. verblijvend	0	15	22	39	7	52	66	32	18	23	13	13	14	12	31	0

Waargenomen, maar niet meegenomen in bovenstaande inventarisatie

Soepeend	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	-	2	-
Soepgans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	tijd	-	-	-	-
Stadsduif	-	1	-	-	-	-	-	-	31	-	-	-	-	-	-	-
Witkopstaartmees	-	-	-	tijd	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwarte Zwaan	-	-	-	tijd	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

tijd = tijdelijk verblijvend

+ = wel territoria, aantal onbekend

- = niet waargenomen

Stadvogelplots

Binnenhof e.o.

Oppervlakte: 19 ha
Contactpersoon: Wim Kooij
Telling: Losse waarnemingen

Nu ik door de fusie van Verkeer en Waterstaat en VROM (lees dat VROM door Verkeer en Waterstaat is overgenomen) niet meer werk in het centrum, is het tellen van een binnenstadkavel bij dageraad voor mij wat minder praktisch geworden. Dit ervaar ik als een natuurlijk moment om met deze activiteit, waarmee ik in het eerste jaar van deze eeuw ben begonnen, (voorlopig) te stoppen.

Vaak is mij gevraagd wat ik er eigenlijk aan vind om in zo'n centrum rond te struinen om naar vogels te kijken. "Ben jij eigenlijk wel een echte vogelliefhebber?" is me wel eens op retorische toon voorgelegd. Er zijn inderdaad straten waar je doorheen kunt lopen zonder ook maar één vogel te zien of te horen. Je komt misschien een verdwaalde stadsduif tegen of een meeuw die met het openrijten van een vervuilende losse vuilniszak het straatbeeld nog verder vervuult. Maar daar blijft het soms bij. Nee, dat zijn niet de momenten van intens van de natuur genieten. En toch is dat inventariseren in de stad inspirerend. Van bijvoorbeeld zo'n ijverig zingende Heggenmus in een boom boven de krokussen op het Voorhout springt je hart open. Schrijven over 'Binnenhof e.o.' betekende de laatste jaren steeds vaker melding maken van gevogelte dat zwemmend wordt aangetroffen in de Hofvijver. Dat is dan ook wel echt de plek 'waar het gebeurt'. Op het water, boven het water in de bomen rond het water, er is vaak wat te beleven. Vooral ook in de wintermaanden. Werden we in 2010 verrast door de Krooneend, op 16 januari van het verslagjaar meldt Bert Regensburg al 'deze winter geprolongerd in dit theater'. In de wintermaanden zijn ook Kuifeend, Tafeleend en Slobeend steeds meer gemeengoed aan het worden. Daarentegen is de elders flink oprukkende Krakeend hier nog slechts een incidentele verschijning. De twee mannetjes en elf vrouwtjes, waargenomen op 6 maart, vormen voorlopig een eenmalige uitschieter. Het Hofvijvereiland en in mindere mate de bomen

langs de Vijverberg waren lange tijd het domein van de Halsbandparkiet, die hier met vele honderden exemplaren overnachtten. Enige tijd was de groep kleiner geworden, omdat een deel naar de Pletterijkade was vertrokken. Maar later keerden ze weer terug. Zo nu en dan werd een geel exemplaar te midden van de groene massa gezien.

Bert Regensburg deed enkele opvallende constatering in zake de invloed van parkieten op andere vogels. Zo lijkt het aantal Aalscholvers bij het Hofvijvereiland toe te nemen. Het maximum aantal was negen in september. Hij vroeg zich af: "Zouden de Aalscholvers belangstelling hebben om de ondergepoepde bomen over te nemen, wanneer de parkieten eventueel spontaan of na uitvoering van de nieuw in te voeren "Natuur"-wet daar zijn verdwenen?"

Ook de relatie Halsbandparkiet-Slechtvalk levert de nodige hoofdbrekers op. Mijn voormalige kantoor van VROM aan de Rijnstraat en de Kloosterkerk worden beide regelmatig bezocht door één of twee Slechtvalken en dienen ook als een soort uitvalsbasis. Waarom kiezen parkieten een slaapplek uit precies tussen twee regelmatig door valken bezochte locaties? Vragen en nog eens vragen waarop Bert cs. wel steeds meer antwoorden weten te formuleren. En hoe zit het nu precies tussen parkieten enerzijds en Kauwen en Spreeuwen anderzijds? Er zullen nog veel antwoorden en ook nog meer nieuwe vragen volgen.

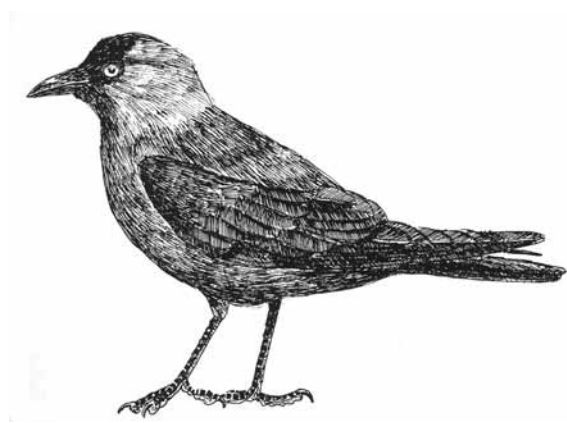
Komend jaar geen inventarisatie meer door mij, maar het blijft zeer de moeite waard, om in de omgeving van het "Binnenhof e.o.", wat rond te struinen.

Benoordenhout Zuidoost

Oppervlakte: 18 ha
Contactpersoon: Wim Kooij
Telling: Losse waarnemingen

Je wordt wat ouwer, grauwer en grijzer.....tja, ook ik merk in mijn 50ste levensjaar dat er op zo'n man die in de vroege ochtend traag met een verrekijker rondloopt door de wijk in toenemende mate meewarig en/of wantrouwig wordt gereageerd.

Of misschien zelfs: "Wat is dat voor griezel?" Eén keer, medio april, stond er om kwart over zes plotseling een politieauto stil, waarvan het raampje openging.....: "Meneer, mogen we uw legitimatie zien?" Ik tover met enige moeite mijn toevallig meegenomen rijbewijs tevoorschijn. De jonge diender in de co-driver seat kijkt lang naar de foto, dan kort naar mij en weer lang, nog langer naar de foto. Mij in het geheel niet aankijkend komt er, van onder zijn vlassnorretje vandaan, mompelend de vraag wat ik hier doe. Hij wacht het antwoord niet af en ik hoor hem tegen zijn chaufferende collega zeggen: "Dus die melding klopt toch!" Eindelijk kijkt hij me weer aan. "Wat doet u met die verrekijker?", klinkt het nu streng. Enfin, ik zal jullie de rest van het verhaal besparen, maar we waren ongeveer tien minuten verder voordat ik het duo voldoende had overtuigd, dat ik weliswaar veel omhoog keek maar niet in de vroege ochtend zat te loeren of ik achter de gordijnen van badkamers misschien wat spannends zag bewegen. Pfff... Ach, ik kon wel om dit 'incident' glimlachen. Het zijn echter vooral wat wijzigingen in mijn privéomstandigheden die mij er toe hebben doen besluiten om behalve mijn werk

Kauw

ook mijn woonkavel voorlopig als actief teller vaarwel te zeggen.

Dan maar wat vogelfeiten door het jaar heen. Na de ijskoude periode rond de jaarwisseling kwam het voorjaar al snel op gang. Op 18 januari streelden, nadat ik daags tevoren al wat geprevel had gehoord, de klanken van een volop zingende Merel mijn trommelvlies. Ondanks de koude start van het jaar was de hele winter een mannetje Zwartkop aanwezig, dat zich vooral ophield in de omgeving van

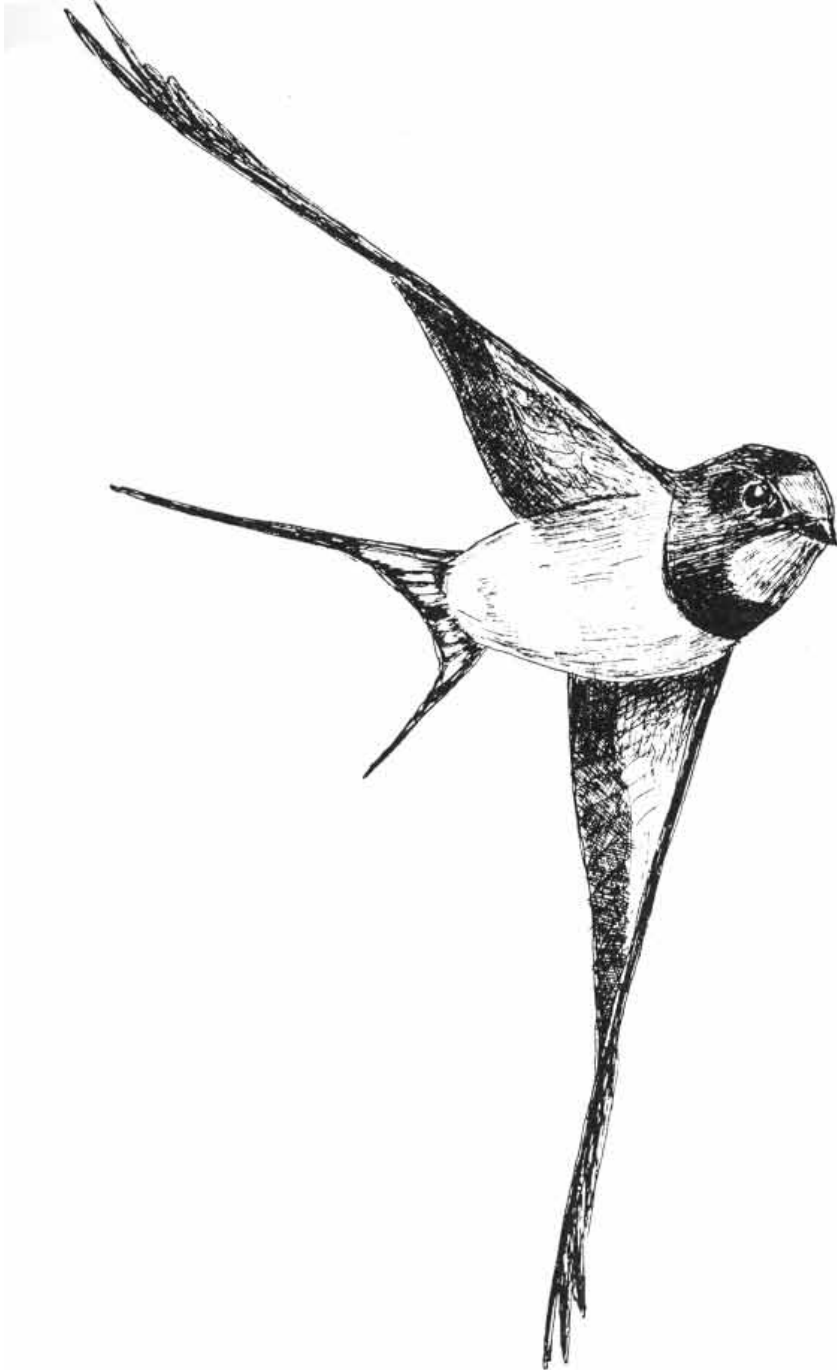
de Wassenaarseweg, dichtbij de Van Hoytemastraat. Vanaf 23 april was enige dagen achterheen het krachtige trrrr -tjek-tjek- tjek van de Braamsluiper te beluisteren die deze sound ten gehore bracht vanuit de tuin van het Maerlant Lyceum. Ik woon daar vlakbij en kon hem bij het krieken van de dag al vanuit mijn bed horen. Bepaald geen aanleiding om chagrijnig wakker te worden.

De eerste Gierzwaluw boven de wijk zag ik, ondanks de warme maand die er aan vooraf ging pas op 3 mei. Echte zwoele avonden waarin het luchtruim gevuld zou zijn met deze in alle opzichten onnavolgbare soort zouden schaars blijven. Alleen in de aanloop naar de trek zuidwaarts, eind juli, waren er alsnog een paar wat drukkere dagen. Het blijft geen sinecure om de Gierzwaluw te inventariseren maar ik kwam dit jaar echt niet verder dan zeven territoria, bijna een halvering ten opzichte van een jaar eerder.

In de zomer zijn meeuwen steeds prominenter in het straatbeeld aanwezig. Toch mislukken er steeds meer broedpogingen, doordat assertieve bewoners met draadbespanningen, eieren schudden en andere maatregelen reproductie ontmoedigen. Maar bovenop en rond het Maerlant Lyceum, als de scholieren op zomervakantie zijn, heerst de Kleine Mantelmeeuw. Je hoeft niet over al te veel fantasie te beschikken om, als je op een zomeravond daarlangs loopt en je ogen sluit, je op bijvoorbeeld de Boschplaat in Terschelling te wanen.

Oktober was zoals wel vaker de laatste jaren een bonus-zomermaand. Op de derde dag van deze maand werd het 24 graden, zongen op tenminste twee plekken in de wijk Tjiftjaffen en zorgde het gezellig gekwetter van rondhangende Huiszwaluwen, die weinig haast hadden om verder door te trekken, de gehele dag voor extra sfeer. Ook hingen er meerdere roofvogels rond, waaronder de nodige Buizerden maar ook vlak voor zonsondergang een luidruchtige Boomvalk. Toen de zon eenmaal onder was hoorde ik, lui zittend in de tuin, het vertrouwde winterse geluid van een groep overvliegende Koperwieken. Zowaar een dag met meerdere gezichten! Een paar dagen later was ook, nog steeds in een zomers decor, de Grote Gele Kwikstaart aanwezig langs de Neuhuyskade. Langs diezelfde kade had eerder in het jaar een paartje Knobbelzwanen voor kroost gezorgd.

Boerenzwaluw

Nestkastenonderzoek

Algemeen

In een aantal vogelrustgebieden en de andere geïnventariseerde gebieden hangen nestkasten. Het aantal hiervan kan per gebied sterk variëren. Dit wordt o.a. bepaald door de noodzaak om extra nestgelegenheid te verschaffen, maar in mindere mate ook door de instelling en inzet van de desbetreffende contactpersonen.

De nestkasten in het Haagse Bos waren oorspronkelijk eigendom van Statsbosbeheer, maar langzamerhand is de helft tijdens onderhoudsronde vervangen door eigen kasten. Alle kasten zijn in beheer van de vereniging.

Ze worden door enkele enthousiaste leden van de vereniging in eigen beheer vervaardigd. Niet alle gemaakte kasten worden in de diverse gebieden opgehangen. Een aantal werd via de winkel aan particulieren verkocht.

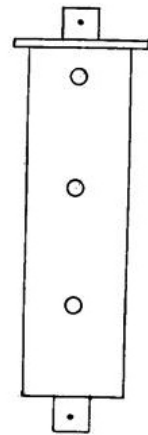
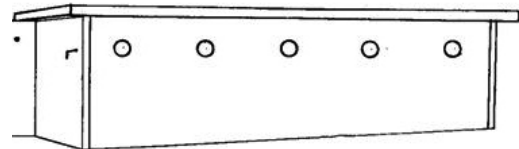
Voor de normale kasten wordt gebruikgemaakt van houten en houtbetonkasten. De laatste zijn weliswaar duurder, maar gaan ook langer mee. Om het risico van vernieling te verminderen worden deze nagenoeg alleen gebruikt in afgesloten vogelrustgebieden en daarnaast in een enkel goed afgeschermd en bewaakt park.

Behalve deze kasten hangen er speciale kasten voor vogelsoorten waarvoor niet altijd geschikte natuurlijke broedgelegenheid voorhanden is. Zo zijn er torenvalkkasten, uilenkasten en vliegenvangerkasten.

Nestkasten voor huismussen

Speciaal om huismussen extra broedgelegenheid te verschaffen zijn de mussenstraat en mussenflat ontwikkeld. Dit zijn twee typen meervoudige kasten die inspelen op het koloniedrag van de huismus. Ze worden door Hetty Mos gemaakt. De kasten blijken erg gewild bij het publiek. In 2009 heeft het ontwerp van de kast zelfs navolging gevonden in een project van de gemeente Den Haag. Daarbij zijn 1100 mussenkasten met subsidie aan particulieren verkocht. Op zo'n grote productie was de vereniging helaas niet berekend, maar het is aardig dat het idee goed is aangeslagen en dat nu veel Hagenaars bekend zijn met de mussenkasten.

Voor meer informatie over diverse vogelnestkasten kunt u terecht op www.haagsevogels.nl. Via deze verenigingswebsite of via de informatietelefoon 0174-213825 kunt u werktekeningen verkrijgen of kasten bestellen.

Mussenstraat en mussenflat

Methode van onderzoek

De nestkasten worden in de broedtijd, bijzondere omstandigheden daargelaten, uitsluitend van de buitenkant op bewoning geïnventariseerd. Na de broedtijd worden ze schoongemaakt en zo nodig gerepareerd of vervangen. Ook wordt de gelegenheid benut om aan de hand van de inhoud het broedresultaat te bevestigen.

Toelichting bij de cijfers

In de overzichten is zowel de absolute bezetting opgegeven als het bezettingspercentage. Van belang bij het bezettingspercentage is, dat rekening wordt gehouden met de onderhoudstoestand van de kasten. Een groot aantal in verval verkerende kasten of niet schoongemaakte kasten kan het percentage sterk verminderen.

Broedresultaten in Nestkastgebieden in 2011

	Vrg Dr. Abraham Schierbeektuin	Vrg Eilandjes Meer en Bos	Vrg Marlot	Vrg Ockenburgh	Vrg Gravin van Bylandt	Vrg Henk van Dongen	Vrg Vredenoord	Vrg André van der Laantuin	Vrg Eendenkooi Zuiderpark	Vrg Paroussia	Haagse Bos	Parkje Van Montfoortlaan	Clingendael
Totaal nestkasten	25	7	10	38	23	9	9	20	12	12	72	7	27
totaal bezet	17	6	8	31	12	8	6	14	7	5	31	7	24
w.v.													
Torenvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Holenduif	-	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-
Houtduif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosuil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
Winterkoning	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Glanskop	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1
Pimpelmees	6	3	1	11	3	3	3	4	4	4	13	3	9
Koolmees	10	2	7	16	7	4	3	9	2	1	15	2	13
Boomklever	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Boomkruiper	-	-	-	3	1	-	-	-	1	-	1	-	-
Kauw	1	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Stadsduif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Anders dan vogel	-	-	-	1*	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	* bosmuis												
Bezettings %	68	85,7	80	81,6	52,2	88,9	66,7	70	58,3	41,7	43,1	100	88,9

Broedresultaten in Nestkastgebieden in 2011 (vervolg)

	Oosterbeek	Arendsdorp	Oosttuin	Nieuwe Scheveningse Bosjes	Haagse Beek (middenloop)	Hyacintebos	Heempark H.J. Bos	De Heimanshof	ATV Zonnegaarde	Park Groot Haesebroek	De Paauw en Bos Ruys	Park Rozenrust	Meeslouwerpolder
Totaal nestkasten	7	8	14	28	5	5	8	19	6	21	15	5	4
totaal bezet	6	7	12	26	2	5	7	10	4	18	11	3	2
w.v.													
Torenvalk	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Holenduif	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Houtduif	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Bosuil	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Glanskop	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pimpelmees	3	2	5	15	1	3	3	2	2	7	4	1	-
Koolmees	2	5	5	8	-	2	4	7	2	11	7	1	1
Boomklever	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Boomkruiper	-	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kauw	-	-	1	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Stadsduif	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-
Anders dan vogel	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0
Bezettings %	85,7	87,5	85,7	92,9	40	100	87,5	52,6	66,7	85,7	73,3	60	50

MUS-project

In 2010 werd een grote actie gehouden onder de Haagse vogelaars om hen te enthousiasmeren deel te nemen aan het MUS-project (Meetnet Urbane Soorten) dat SOVON in 2007 had gelanceerd. Maar liefst 25 reageerden hierop, zodat dit samen met de 10 tellers die al voor 2010 in de Haagse regio actief waren voor MUS, het aantal getelde postcodegebieden op 35 (van de 87) bracht. Het project sloeg zo aan dat vrijwel alle tellers uit 2010 ook in 2011 weer van de partij waren. Daarnaast werd bij de start van het telseizoen in 2011 een nieuwe wervingsactie georganiseerd hetgeen het aantal getelde postcodegebieden verder verhoogde. In onderstaand artikel worden de resultaten over 2011 beschreven en waar mogelijk met die uit 2010 vergeleken. Voor het doel en werkwijze van het MUS-project wordt verwezen naar het soortgelijke artikel over 2010 in het Inventarisatierapport van 2010 en de website van SOVON.

Door: Tom Loorij, coördinator SOVON Haagse regio

Respons en tellers

Vrijwel alle 35 tellers uit 2010 hebben ook in 2011 weer meegedaan. Slechts twee haakten af, waarvan er één slechts tijdelijk. Daarnaast werden er voor 2011 niet minder dan 12 nieuwe tellers gerekruteerd, wat het aantal getelde postcodegebieden maar liefst op 45 bracht! En omdat Den Haag en randgemeenten 87 postcodegebieden heeft, betekent dat in 2011 zelfs meer dan de helft hiervan is geteld. Een geweldige prestatie. Alle deelnemers worden dan ook van harte dank gezegd voor hun medewerking. Vooral in Rijswijk en in enkele niet of slecht bezette stadsdelen van Den Haag konden nieuwe tellers geworven worden zodat de tellingen ook evenwichtiger over de gemeenten en stadsdelen zijn verdeeld. Fijn is daarbij voor het eerst een postcode in het stadsdeel Laak, dat in 2010 in zijn geheel niet geteld werd. Ook in de stadsdelen Escamp en Scheveningen en in Rijswijk, zwak bezet in 2010, zijn er nu in elk twee postcodegebieden bij gekomen, zodat ze nu goed bezet zijn. Voorburg mag zich erop beroemen dat zelfs alle vijf postcodes geteld worden. MUS levert dus hier een integraal beeld op!

Toch zijn en blijven enkele postcodegebieden zwak vertegenwoordigd. Vooral in Morgenstond, het Transvaalkwartier, Oostbroek en Rustenburg wordt nauwelijks geteld; typische stadswijken met weinig groen waar helaas ook weinig vogelaars wonen. Wie neemt de handschoen op? Ook hebben enkele tellers om uiteenlopende redenen gezegd dat het in 2011 helaas hun laatste telling is geweest. Voor 2012 is

dus wederom enige versterking nodig. In totaal was de dekkingsgraad in 2011 52% tegen 40% in 2010. De meeste tellers hebben alle drie de telronden kunnen doen; slechts één de eerste niet, 5 de tweede niet en 6 de derde niet. Dat laatste kwam m.n. door de slechte weersomstandigheden in de betrokken telperiode. De eerste twee telperiodes is het weekend duidelijk favoriet met resp. 62 en 53% van de tellingen op zaterdag of zondag maar, evenals het landelijk beeld, werd er in de derde periode ook op maandagavond veel geteld (23% van de tellingen) en minder in het weekend (30%). De meeste tellers (18) hebben op alle 12 telpunten geteld, zeven op 8 punten, zeven op 9 punten, acht op 10 punten en vijf op 11 telpunten. Voor een goede vergelijking van de aantallen is hiervoor gecorrigeerd.

Er is een hele leuke mix van ervaren en minder ervaren tellers ontstaan: van allebei 14 en de andere 18 hebben een gemiddelde telervaring. Met het gehoor van de hoge tonen is het volgens de tellers zelf wel goed gesteld: bijna 75% (33 personen) gaf op een uitstekend gehoor te bezitten.

Over de gehele Haagse regio genomen is het geen probleem als er wat tellers met minder ervaring en een slechter gehoor bij zitten. Zeker als er een langere reeks van jaren geteld wordt, blijven trends goed zichtbaar. Wel moet bij vergelijking van postcodegebieden onderling hiermee rekening worden gehouden.

Vermeldenswaard is ook dat van alle 44 tellers (één teller neemt twee postcodes voor zijn rekening) maar liefst 34% vrouw is. Daarmee wordt de lijn doorgetrokken van het hoge percentage vrouwen bij

de actieve tellers in de Haagse Vogelbescherming (38%).

Van de 44 tellers zijn er verder 3 bestuurslid, 10

waarvan het aantal stijgend is. Exoten als Halsbandparkiet, Nijlgans en vooral Canadese gans nemen ook steeds verder in aantal toe.

Kauw, Merel en Koolmees waren de enige drie

soorten die in alle 45 postcodegebieden werden gezien, Houtduif en Ekster werden slechts in één gebied gemist. Canadese gans, Grauwe gans, Kievit, Kokmeeuw en Huismus schaarden zich alleen onder de soorten waarvan er meer dan 50 exemplaren werden gezien vanwege hun voorkomen in grote groepen, maar werden slechts in een relatief (zeer) beperkt aantal postcodegebieden opgemerkt.

Tabel 1. Respons deelname MUS-project - 2011

	Aantal PC-gebieden			% deelname	
	totaal	MUS2011	MUS2010		
Den Haag	61	31	24	51	39
Centrum	11	7	5	64	45
Escamp	13	5	3	38	23
Haagse Hout	7	6	5	86	71
Laak	5	1	0	20	0
Leidschenveen-Ypenburg	7	3	3	43	43
Loosduinen	5	3	3	60	60
Scheveningen	7	3	1	43	14
Segbroek	6	3	4	50	67
Wassenaar	5	2	2	40	40
Leidschendam	7	3	3	43	43
Voorburg	5	5	4	100	80
Rijswijk	9	4	2	44	22
Haagse regio totaal	87	45	35	52	40

Opmerking: t.o.v. 2010 is in 2011 één postodegebied van Escamp naar Centrum overgebracht; daarom wijken de cijfers van 2010 iets af t.o.v. het vorige verslag

vogelwachter actief in andere telgebieden en 25 andere leden; ten slotte zijn er zes tellers die (nog) geen lid van de Haagse Vogelbescherming zijn.

Resultaten

In totaal werden er ruim 15.500 vogels waargenomen. In de eerste telronde werden de meeste exemplaren gezien (9.546), in de tweede 8.890 en in de derde slechts 8.506. Er werden 87 verschillende soorten geturfd, waarvan 12 soorten met slechts één exemplaar. Hieronder een Wulp, een Lepelaar, een Goudvink en een Slechtvalk. Er werden 4 soorten minder gezien dan in 2010. Zo ontbraken enkele (late) doortrekkers dit keer zoals Blijfjster, Kramsvogel, Grote Gele Kwikstaart, Sijs en Keep. Ook Boomvalk, Fluit en Kneu werden niet gezien in 2011. Behalve de Lepelaar en de Goudvink werden in 2011 als nieuw onder andere een Kleine Plevier en een Kleine Bonte Specht gezien.

De Kauw was evenals in 2010, met stip de meest getelde soort met 1.897 exemplaren. Hij werd gevolgd door de Halsbandparkiet (1.308), de Houtduif (1.196) en de Gierzwaluw (1.144). Daarmee zijn dit tevens de enige vier soorten met meer dan 1.000 exemplaren. Ten opzichte van 2010 zakte de merel weg uit de top-vijf naar de 7de plaats. Zijn plaats werd ingenomen door de Zilvermeeuw,

Resultaten per wijk

In tabel 2a staan de resultaten per wijk en in 2b is een vergelijking gemaakt met 2010 van die wijken die in beide jaren zijn geteld. Hierbij zij opgemerkt dat het aantal soorten in 2010 in tabel 2b in een aantal wijken is gecorrigeerd t.o.v. de vermelde uitkomsten in het verslag over 2010 omdat toen het totaal soorten over alle jaren tot en met 2010 is genomen (in een negental wijken werd al voor 2010 geteld). In de regel betekent dit een forse bijstelling naar beneden; de conclusies over welke wijken het soortenrijkst zijn blijven echter overeind.

Zowel het aantal soorten als het totaal aantal exemplaren blijkt van wijk tot wijk sterk te variëren.

De drie belangrijkste oorzaken hiervan zijn:

- de mate van verstedelijking en het aantal telpunten in groene gebieden;
- de toevallige aanwezigheid van grote groepen van dezelfde soort;
- de ervaring van de tellers.

Op alle drie deze oorzaken zal hieronder worden ingegaan.

Wat betreft de mate van verstedelijking kan worden opgemerkt dat Den Haag (en ook de randgemeenten) gezegend is met een flink aantal aaneengesloten grote groengebieden. Bij een willekeurig random gekozen aantal van 12 telpunten is de kans groot dat sommige daarvan

in een groengebied terecht komen. Het aantal per postcodegebied waarin dit het geval is, is als maat genomen voor een onderverdeling in drie typen:

a: wijken zonder een enkel telpunt in het groen; sterk verstedelijkt (41)

b: wijken met enkele telpunten in het groen (29)

c: wijken met veel telpunten in het groen (17)

Het blijkt dan meteen dat in 2011 (en in nog sterkere mate in 2010) de eerste groep van wijken in MUS ondervetegenwoordigd is en de andere twee iets oververtegenwoordigd. Dit komt enerzijds omdat in de sterk verstedelijkte wijken weinig (ervaren) vogelaars wonen die hun eigen postcodegebied kunnen tellen en anderzijds omdat tellen in wat meer groen gewoon leuker is.

In 2011 zijn van de drie groepen respectievelijk 19, 16 en 10 postcodegebieden geteld.

In de sterk verstedelijkte gebieden werden op twee na nergens meer dan 30 soorten geteld en bevonden zich op één na alle wijken met minder dan 20 soorten. In wijken met veel groen werden echter in zes van deze wijken 30 of meer soorten geteld en in drie zelfs meer dan 40. Het aantal getelde exemplaren bedroeg in verstedelijkte wijken in de regel minder dan 400. Aan de andere kant waren 9 van de 12 wijken met meer dan 400 exemplaren juist wijken met weinig of veel groen.

De invloed van een grote groep van één soort is erg groot; in de Stationsbuurt werd een groep van 331 halsbandparkieten gezien die bijna de helft van het totaal uitmaakte; hetzelfde geldt voor de groep van 304 kauwen in de Rijswijkse wijk Te Werve. Van de 9 wijken waarin meer dan 500 vogels werden gezien, waren er zes waardoor dit kwam omdat er een groep van meer dan 100 individuen van dezelfde soort werd gezien. In de andere drie betrof dit enkele groepen van bijna 100 stuks.

De invloed van de ervaring van de teller is beoordeeld aan de hand van de eigen opgave van de deelnemers bij de algemene vragen op het telformulier. Omdat de meeste deelnemers bij ondergetekende bekend zijn kon dit worden vergeleken met de eigen subjectieve kennis. In alle gevallen bleek deze ervaring goed te kloppen. Het blijkt dat in postcodegebieden met minder dan 300 exemplaren (21 stuks) er 3 tellers met veel ervaring, 10 met gemiddelde ervaring en 8 met weinig ervaring waren. De 11 gebieden waarin meer dan 400 exemplaren werden geteld hadden 7 tellers met

veel en 4 tellers met een gemiddelde ervaring. Tellers met weinig ervaring kwamen nergens tot meer dan 400 exemplaren. Slechts één teller met weinig ervaring kwam tot meer dan 30 soorten. Van de 14 tellers met veel ervaring zagen er liefst 10 meer dan 30 soorten en drie zelfs meer dan 40 soorten.

De Kauw, in totaal de meest getelde soort, werd ook in 14 van de 45 wijken het meest gezien; vooral in stadsdeel Haagse Hout en in Leidschendam was hij in vrijwel elke wijk koploper. De Gierzwaluw deed het best in 7 wijken, vooral in Scheveningen en Segbroek. In de echte centrumwijken moet hij echter de Stadsduif voor laten gaan als meest getelde soort (3 keer). De Houtduif kwam in 5 wijken als meest getelde soort uit de bus; opvallend is dat deze vijf wijken helemaal verspreid in de Haagse regio liggen.

Tabel 2a. Aantal vogels en meest getelde soort per wijk - 2011

	Aantal soorten	Aantal exemplaren	Meest getelde soort	
			naam	aantal
DEN HAAG				
Centrum				
Centrum	15	343	Stadsduif	195
Centrum-zuid	17	516	Stadsduif	155
Stationsbuurt	27	687	Halsbandparkiet	331
Schilderswijk-zuid	28	366	Spreeuw	50
Zeeheldenkwartier oost	26	261	Halsbandparkiet	101
Zeeheldenkwartier west	15	186	Stadsduif	45
Archipelbuurt	34	353	Kauw	55
Eskamp				
Bouwlust oost	39	435	Canadese Gans	48
Bouwlust west	22	204	Wilde Eend	31
Morgenstond west	24	274	Houtduif	46
Leyenburg west	28	268	Zilvermeeuw	50
Wateringse Veld	30	287	Kleine Mantelmeeuw	30
Haagse Hout				
Mariahoeve noord	27	423	Kauw	153
Mariahoeve midden	31	306	Kauw	68
Bezuidenhout oost	23	177	Koolmees	21
Marlot	23	131	Kauw	23
Benoordenhout	23	240	Kauw	44
Duttendel	18	156	Zilvermeeuw	19
Laak				
Laakkwartier oost	27	340	Houtduif	60
Leidschenveen-Ypenburg				
Leidschenveen	27	261	Canadese Gans	55
Leidschenveen Lanen	27	169	Koolmees	20
Ypenburg-noord	49	527	Kauw	80
Loosduinen				
Houtwijk	34	551	Houtduif	54
Kijkduin	31	234	Gierzwaluw	31
Bohemien	32	351	Kauw	60
Scheveningen				
Duinoord	36	588	Gierzwaluw	143
Statenkwartier	12	105	Gierzwaluw	20
Belgisch Park	32	323	Kauw	76
Segbroek				
Regentessekwartier	21	609	Gierzwaluw	87
Bomenbuurt	43	584	Houtduif	108
Vogelwijk	50	578	Gierzwaluw	86
WASSENAAR				
Deyleroord	23	473	Halsbandparkiet	200
Kerkehout	28	240	Kievit	67
LEIDSCHEMENDAM				
De Zijde	31	279	Kauw	45
Raadhuiskwartier	26	246	Kauw	49
De Rietvink	29	218	Kauw	27
VOORBURG				
Voorburg oost	39	298	Kauw	47
Essesteijn/Damsigt	37	348	Merel	52
Voorburg-noord/t Loo	41	464	Kauw	66
Voorburg oud	28	288	Gierzwaluw	58
Voorburg west	27	204	Merel	34
RIJSWIJK ZH				
Cromwijk/Leeuwendaal	33	392	Gierzwaluw	70
Te Werve	20	691	Kauw	304
De Put e.o.	26	321	Wilde Eend	71
Steenvoorde zuidwest	45	300	Houtduif	42

Uit tabel 2b blijkt dat het aantal soorten en getelde exemplaren in vergelijkbare postcodegebieden kan variëren, maar niet al te sterk. De uitzonderingen bij het totaal aantal exemplaren zijn allemaal verklaarbaar door een eenmalige waarneming van een grote groep van dezelfde soort.

Tabel 2b. Aantal soorten en exemplaren per wijk - 2011

	Aantal soorten		Aantal exemplaren	
	2010	2011	2010	2011
DEN HAAG				
Centrum				
Centrum-zuid	15	17	271	516
Stationsbuurt	26	27	283	687
Schilderswijk zuid	23	28	292	366
Zeeheldenkwartier west	17	15	223	186
Archipelbuurt	31	34	316	353
Escamp				
Bouwlust oost	34	39	384	435
Morgenstond west	20	24	256	274
Wateringse Veld	42	30	272	287
Haagse Hout				
Mariahoeve noord	24	27	235	423
Mariahoeve midden	26	31	327	306
Marlot	30	23	143	131
Benoordenhout	20	23	219	240
Duttendel	11	18	104	156
Leidschenveen-Ypenburg				
Leidschenveen	31	27	208	261
Leidschenveen Lanen	36	27	214	169
Ypenburg-noord	49	49	462	527
Loosduinen				
Houtwijk	35	34	369	551
Kijkduin	29	31	237	234
Bohemien	30	32	454	351
Scheveningen				
Duinoord	37	36	553	588
Segbroek				
Regentessekwartier	20	21	513	609
Bomenbuurt	50	43	838	584
Vogelwijk	54	50	753	578
WASSENAAR				
Deyleroord	31	23	671	473
LEIDSCHEMENDAM				
De Zijde	32	31	205	279
Raadhuiskwartier	27	26	314	246
De Rietvink	32	29	250	218
VOORBURG				
Voorburg oost	40	39	302	298
Essesteijn/Damsigt	42	37	454	348
Voorburg-noord/t Loo	35	41	286	464
Voorburg oud	23	28	305	288
RIJSWIJK ZH				
Cromwijk/Leeuwendaal	40	33	520	392
Steenvoorde zuidwest	43	45	262	300

Resultaten per telronde

Zoals al opgemerkt zijn de meeste exemplaren (9.546) gezien in de eerste telronde, gevolgd door de tweede. De minste in de derde ronde (8.506). Deels heeft dit te maken met het feit dat in de tweede en derde ronde in minder postcodegebieden geteld is. Verder is er bij de derde avondtelling bij alle kleine zangvogels minder activiteit zodat ze minder worden opgemerkt. Deze soorten scoren qua aantal zonder uitzondering in die ronde veel lager. Wel is het een feit dat in de eerste telronde extreem veel koolmezen

werden geregistreerd, 601 tegen slechts 375 in de tweede ronde. Ook zilvermeeuwen hadden in de eerste ronde hun top. Soorten met een vroege piek in de zangactiviteit als Tjiftjaf en Heggenmus werden ook het meest gezien/gehoord in de eerste ronde. Zomergasten als Boerenzwaluw, Kleine Karekiet, Tuinfluiter, Grasmus en Nachtegaal bereikten hun piek juist in de tweede telronde. Veruit de meeste Canadese ganzen (201) werden ook in die periode gezien. Wellicht dat er dan veel paren met kleine pulli rondzwemmen. Hetzelfde geldt voor de Huismus die dan zijn jongen van het eerste broedsel al vliegvlug heeft.

Het grootst aantal soorten werd in de tweede ronde gezien: 75 soorten. In de eerste ronde waren dat er 71 en in de derde 66. De Kauw was in alle drie rondes de meest getelde soort. Samen met de Houtduif, Halsbandparkiet en Merel vormde hij in alle drie telronden de top-vijf. In de eerste ronde kwam de Zilvermeeuw daar nog bij, in de tweede de Stadsduif en in de derde. vanzelfsprekend, de Gierzwaluw, want daar ging het in deze derde (avond)telling toch voornamelijk om.

Resultaten per soortgroep

De uitkomsten zijn verder nog onderverdeeld in acht groepen van vogelsoorten die voor het MUS-project in de Haagse regio het meest relevant zijn. Hieronder nog een paar conclusies over deze groepen en enkele afzonderlijke soorten.

In de tabellen 3a, 4a, 4b, 4c, 4d, 5a, en 5b zijn de gegevens van 2011 vermeld, in de tabellen 3b, 5c en 6 is waar mogelijk een vergelijking gemaakt met 2010.

a. watervogels

Watervogels treffen wij vanzelfsprekend aan in stadsdelen die veel waterpartijen bevatten. Verhoudingsgewijs worden derhalve in Escamp, de VINEX-locaties in Leidschenveen en op Ypenburg en in Loosduinen de meeste gezien. Ook in Rijswijk in het postcodegebied "De Put" met de waterpartij van die naam, zijn veel watervogels geteld. In erg stedelijke wijken met relatief weinig water als Centrum, Segbroek en het Laakkwartier zijn juist uiterst weinig watervogels geteld. Veruit de meest getelde watervogel is de wilde eend (727), op ruime afstand gevolgd door de meerkoet (381) en de nijlgans (338). Alle drie soorten werden in

Tabel 3a. Totaal aantal waargenomen exemplaren per soort - 2011

(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Aantal postcodes	Telronde			Maximum aantal
		1	2	3	
Kauw	45	1169	1177	1134	1897
Halsbandparkiet	41	754	663	590	1308
Houtduif	44	675	796	727	1196
Gierzwaluw	35	13	302	1105	1144
Zilvermeeuw	43	785	470	507	949
Stadsduif	33	646	533	338	903
Merel	45	680	615	589	867
Wilde Eend	40	418	429	515	727
Kleine Mantelmeeuw	34	445	324	463	680
Koolmees	45	601	375	157	675
Zwarte Kraai	41	297	309	223	459
Ekster	44	268	290	248	415
Meerkoet	41	232	225	292	381
Nijlgans	39	225	236	157	338
Pimpelmees	34	267	187	78	312
Canadese Gans	19	64	201	88	293
Spreeuw	38	114	126	111	254
Winterkoning	34	222	184	53	249
Huismus	18	122	189	76	220
Tjiftjaf	32	181	109	66	195
Heggenmus	35	131	74	42	149
Kokmeeuw	15	24	32	113	138
Roodborst	33	99	69	33	123
Zwartkop	29	82	91	36	122
Waterhoen	27	69	54	72	110
Turkse Tortel	22	66	68	51	110
Vink	22	51	62	17	94
Scholekster	29	50	48	49	91
Blauwe Reiger	28	38	68	47	91
Zanglijster	24	50	45	37	78
Gaai	24	49	47	26	74
Kievit	4	3	2	72	74
Knobbelzwaan	12	30	50	36	72
Grote Bonte Specht	19	49	34	37	70
Groenling	26	33	55	27	70
Soepeend	12	39	28	43	60
Boomkruiper	17	38	39	18	56
Grauwe Gans	5	22	27	28	50
Putter	14	35	20	20	48
Kuifeend	10	29	21	14	47
Staartmees	10	20	18	21	41
Fuut	14	26	17	23	37
Fitis	16	24	18	12	36
Aalscholver	6	10	12	23	29
Holenduif	8	6	11	13	22
Ooievaar	8	1	18	6	21
Kleine Karekiet	7	11	11	18	21
Boerenzwaluw	3	8	12	7	20
Visdief	6	4	7	8	17
Tuinfluter	5	2	14	4	15
Groene Specht	10	11	7	2	14
Nachtegaal	2	4	9	0	12
Grasmus	6	1	12	0	12
Fazant	5	6	6	4	10

Tabel 3b. Totaal aantal waargenomen exemplaren per soort - 2011

(alleen soorten waarvan in totaal meer dan 10 stuks zijn waargenomen)

		Deel postcodes waarin waargenomen		Deel van het totaal aantal exemplaren		Aantal exemplaren per postcode	
		2010	2011	2010	2011	2010	2011
		%	%	%	%	%	%
1	Kauw	100,0	100,0	12,6	12,2	43,7	42,2
2	Halsbandparkiet	97,1	91,1	7,1	8,4	25,4	31,9
3	Houtduif	94,3	97,8	9,3	7,7	34,2	27,2
4	Gierzwaluw	85,7	77,8	7,9	7,3	32,1	32,7
5	Zilvermeeuw	91,4	95,6	5,5	6,1	20,8	22,1
6	Stadsduif	65,7	73,3	3,9	5,8	20,4	27,4
7	Merel	100,0	100,0	6,3	5,6	21,9	19,3
8	Wilde Eend	91,4	88,9	4,4	4,7	16,9	18,2
9	Kleine Mantelmeeuw	68,6	75,6	3,0	4,4	15,1	20,0
10	Koolmees	97,1	100,0	5,3	4,3	19,1	15,0
11	Zwarte Kraai	94,3	91,1	3,5	2,9	12,9	11,2
12	Ekster	100,0	97,8	2,8	2,7	9,9	9,4
13	Meerkoet	88,6	91,1	2,6	2,4	10,3	9,3
14	Nijlgans	80,0	86,7	1,9	2,2	8,1	8,7
15	Pimpelmees	94,3	75,6	2,0	2,0	7,5	9,2
16	Canadese Gans	37,1	42,2	1,3	1,9	12,0	15,4
17	Spreeuw	71,4	84,4	1,2	1,6	5,9	6,7
18	Winterkoning	82,9	75,6	1,9	1,6	7,9	7,3
19	Huismus	42,9	40,0	1,5	1,4	12,0	12,2
20	Tjiftjaf	77,1	71,1	1,3	1,2	5,9	6,1
21	Heggenmus	80,0	77,8	1,2	1,0	5,3	4,3
22	Kokmeeuw	42,9	33,3	1,0	0,9	8,1	9,2
23	Roodborst	74,3	73,3	0,9	0,8	4,3	3,7
24	Zwartkop	62,9	64,4	0,7	0,8	4,1	4,2
25	Waterhoen	65,7	60,0	0,9	0,7	4,6	4,1
26	Turkse Tortel	51,4	48,9	0,6	0,7	4,1	5,0
27	Vink	51,4	48,9	0,4	0,6	3,0	4,3
28	Scholekster	71,4	64,4	0,8	0,6	3,9	3,1
29	Blauwe Reiger	65,7	62,2	0,6	0,6	3,3	3,3
30	Zanglijster	62,9	53,3	0,7	0,5	3,9	3,3
31	Gaai	74,3	53,3	0,5	0,5	2,2	3,1
32	Kievit	11,4	8,9	0,1	0,5	3,8	18,5
33	Knobbelzwaan	34,3	26,7	0,5	0,5	5,3	6,0
34	Grote Bonte Specht	60,0	42,2	0,5	0,4	2,8	3,7
35	Groenling	37,1	57,8	0,4	0,4	3,9	2,7
36	Soepeend	25,7	26,7	0,3	0,4	4,6	5,0
37	Boomkruiper	45,7	37,8	0,4	0,4	3,0	3,3
38	Grauwe Gans	11,4	11,1	0,2	0,3	7,5	10,0
39	Putter	42,9	31,1	0,4	0,3	3,5	3,4
40	Kuifeend	11,4	22,2	0,2	0,3	5,3	4,7
41	Staartmees	31,4	22,2	0,4	0,3	4,7	4,1
42	Fuut	34,3	31,1	0,3	0,2	2,9	2,6
43	Fitis	34,3	35,6	0,3	0,2	2,6	2,3
44	Aalscholver	34,3	13,3	0,2	0,2	1,9	4,8
45	Holenduif	20,0	17,8	0,1	0,1	1,6	2,8
46	Ooievaar	11,4	17,8	0,1	0,1	3,8	2,6
47	Kleine Karekiet	14,3	15,6	0,1	0,1	2,0	3,0
48	Boerenzwaluw	20,0	6,7	0,1	0,1	1,9	6,7
49	Visdief	22,9	13,3	0,2	0,1	2,8	2,8
50	Tuinfluit	17,1	11,1	0,0	0,1	1,0	3,0
51	Groene Specht	14,3	22,2	0,1	0,1	1,8	1,4
52	Nachtegaal	8,6	4,4	0,2	0,1	7,0	6,0
53	Grasmus	2,9	13,3	0,0	0,1	1,0	2,0
54	Fazant	14,3	11,1	0,1	0,1	2,0	2,0

85% of meer van alle postcodegebieden gezien. De Canadese gans staat op de vierde plaats met 293 exemplaren. Deze wordt vooral in grotere groepen gezien en is slechts in 19 gebieden gezien. Zijn aantal is ten opzichte van 2010 sterk toegenomen; hetzelfde geldt voor de Nijlgans. Ook andere exoten als Brandgans (7 tegen één in 2010), Indische gans, Carolinaeend en Muskuseend werden waargenomen. Inheemse soorten als Fuut en Meerkoet scoorden juist lager dan in 2010.

b. zangvogels

Het overgrote deel van de zangvogels bestond uit Merels (867) en Koolmezen (675), op verre afstand gevolgd door Pimpelmees (312) en Winterkoning (249). Leidschendam en Voorburg zijn rijk aan zangvogels, evenals de Haagse wijken Kijkduin, Bomenbuurt en Vogelwijk. In de overige wijken van Den Haag, Wassenaar en Rijswijk werden minder zangvogels gezien. De meeste zangvogels hebben ten opzichte van 2010 een veer moeten laten; Heggenmus en Zanglijster gingen het meest in aantal achteruit. Daarentegen namen zaadeters als Vink en Groenling juist flink in aantal toe. Ook het aantal Zwartkoppen dat gesignaleerd werd, steeg.

c. kraaiachtigen

Dit betreft maar vier soorten: Kauw, Zwarte Kraai, Ekster en Gaai. De Kauw is veruit de meest algemene soort met 1.897 exemplaren die in alle postcodegebieden werd gezien. Van de Zwarte Kraai werden iets meer exemplaren gezien dan de Ekster, maar wel in iets minder gebieden. Wassenaar scoort bovengemiddeld wat betreft het aantal kraaiachtigen, met name door de waarneming van een grote groep kauwen. Ook in Mariahoeve in het stadsdeel Haagse Hout werden relatief veel kraaiachtigen gezien, evenals in de wijk Belgisch Park. In de echte verstedelijkte centrumwijken (o.a. Centrum-zuid, Stationsbuurt, Zeeheldenkwartier, Regentessekwartier en Laakkwartier) werden weinig kraaiachtigen (lees: Kauwen) gezien. Ten opzichte van 2010 nam de Zwarte Kraai wat in aantal af en de Gaai juist in aantal toe.

d. meeuwen

De Haagse regio en met name Den Haag zelf wordt een echt meeuwenbolwerk. De Zilvermeeuw is nog wel de meest getelde soort met 949 exemplaren,

maar de Kleine Mantelmeeuw is met een sterke opmars bezig en had al 680 exemplaren. Deze soorten nemen al respectievelijk de vijfde en negende plaats in wat betreft het totaal aantal waargenomen exemplaren. De Zilvermeeuw werd in 43 en de Kleine Mantelmeeuw in 34 wijken vastgesteld. Concentraties van meeuwen bevinden zich vooral in centrumwijken en het Regentessekwartier; zilvermeeuwen bovendien in het Benoordenhout, Morgenstond, Leyenburg en Te Werve in Rijswijk, kleine mantelmeeuwen daarnaast ook in Bouwlust-oost. In beide postcodegebieden in Wassenaar en Leidschendam werden minder meeuwen geteld.

Kokmeeuwen worden voornamelijk in grotere groepen gezien maar op een beperkt aantal plaatsen. De soort staat 22ste op de ranglijst met 149 stuks in 15 gebieden. Ze werden vooral in Ypenburg, Leidschenveen en Voorburg gezien, maar minder in Den Haag zelf.

e. duiven

Den Haag is een typische houtduivenstad. Voor het stedelijk gebied ligt de populatie zeer hoog: met 1.196 staat hij derde op de ranglijst van meest getelde soorten en is hij in op één na alle postcodegebieden gezien. Daarmee wint hij het ruim van de stadsduif waarvan er 903 werden geteld in slechts 33 wijken.

Veruit de meeste stadsduiven worden in de echte centrumwijken, het Regentessekwartier, het Zeeheldenkwartier en de Stationsbuurt gezien. In Voorburg en Rijswijk waren er concentraties in wijken waarin een duiventil staat zoals in Voorburg Noord en Te Werve.

Veel houtduiven werden geturfd in de Bomenbuurt (108), Laakkwartier-oost (60) en Houtwijk (54). In het Benoordenhout vliegen ook veel houtduiven rond. In Wassenaar worden daarentegen relatief weinig houtduiven gezien.

Er werden 110 Turkse Tortels gezien, verspreid over 22 wijken. Hierbij valt op dat maar liefst 16 hiervan zijn gelegen in de buurgemeenten van Den Haag en in de VINEX-locaties in de periferie zoals Leidschenveen, Ypenburg en het Wateringse Veld. De meeste per wijk werden echter gezien in twee groene wijken in Den Haag zelf, de Vogelwijk en Houtwijk.

Tabel 4a. Totaal aantal exemplaren per postcodegebied - 2011

(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Den Haag										
	Centrum						Segbroek			Laak	
	Centrum	Centrum-zuid	Stationsbuurt	Schilderswijk-zuid	Zeeheldenkwartier oos	Zeeheldenkwartier wes	Archipelbuurt	Regentessekwartier	Bomenbuurt	Vogelwijk	Laakkwartier oost
Fuut	-	-	-	3	-	-	1	-	-	4	-
Aalscholver	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blauwe Reiger	-	-	-	-	1	-	1	2	1	2	3
Ooievaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	-	-	-	-	5	2	-	-	1	5	-
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13
Canadese Gans	-	-	-	-	-	-	41	-	6	2	2
Nijlgans	2	3	1	6	6	3	4	2	4	20	3
Wilde Eend	-	9	-	9	15	2	8	-	16	17	13
Soepeend	-	-	-	-	2	-	1	-	1	-	-
Kuifeend	-	-	-	-	10	-	-	-	-	2	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	-	-	-	12	-	-	-	-	2	3	1
Meerkoet	2	2	1	9	10	-	4	-	12	7	11
Scholekster	-	-	-	-	-	-	-	2	6	3	4
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	2	-	-	-	-	-	3	-	-	5	-
Kleine Mantelmeeuw	5	126	46	-	6	-	8	86	15	13	29
Zilvermeeuw	53	45	16	42	14	20	24	71	12	3	27
Visdief	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Stadsduif	195	155	103	18	21	45	-	57	5	6	-
Holenduif	-	-	-	6	-	-	-	-	-	1	-
Houtduif	11	21	28	18	9	17	28	56	108	39	60
Turkse Tortel	-	-	-	6	-	-	-	-	6	11	-
Halsbandparkiet	3	68	331	18	101	15	37	35	23	18	20
Gierzwaluw	-	23	52	20	10	27	21	87	66	86	44
Groene Specht	-	-	-	-	-	-	-	-	2	2	-
Grote Bonte Specht	-	-	-	-	-	-	3	-	12	12	-
Boerenzwaluw	-	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	-	-	3	5	-	-	8	-	14	23	1
Heggenmus	1	-	11	8	1	3	1	5	10	6	-
Roodborst	-	-	1	5	-	-	3	-	13	16	1
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4	-
Merel	4	6	10	20	14	5	21	26	36	36	12
Zanglijster	-	-	-	5	-	-	4	-	10	17	-
Kleine Karekiet	-	-	4	-	-	-	-	-	-	1	-
Grasmus	-	-	-	-	-	-	-	-	1	2	-
Tuinfluitier	-	-	-	-	-	-	3	-	-	1	-
Zwartkop	-	-	1	-	-	-	4	-	12	14	1
Tjiftjaf	-	-	3	9	2	-	3	-	14	15	1
Fitis	-	-	-	-	-	-	1	-	3	3	-
Staartmees	-	-	-	6	-	-	-	-	5	5	-
Pimpelmees	-	12	9	9	2	-	7	24	27	14	6
Koolmees	2	9	10	9	5	11	16	36	29	30	16
Boomkruiper	-	-	-	-	1	-	1	-	6	11	2
Gaai	-	-	2	-	-	-	5	6	6	7	1
Ekster	1	9	7	12	2	5	13	6	15	14	8
Kauw	26	11	7	11	7	30	55	32	52	49	24
Zwarte Kraai	26	12	11	18	7	-	16	14	14	18	10
Spreeuw	7	3	13	50	1	2	1	2	1	1	2
Huismus	-	5	12	27	-	-	-	60	-	-	25
Vink	-	-	-	3	-	-	-	-	4	6	-
Groenling	-	-	2	-	2	-	-	-	8	12	-
Putter	-	-	1	-	-	-	-	3	2	6	-

Tabel 4b. Totaal aantal exemplaren per postcodegebied - 2011

(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Den Haag										
	Loosduinen			Escamp					Leidscheveen / Ypenburg		
	Houtwijk	Kijkduin	Bohemien	Bouwlust-oost	Bouwlust west	Morgenstond-west	Leyenburg west	Wateringse Veld	Leidscheveen	Leidscheveen Lanen	Ypenburg-noord
Fuut	6	-	-	-	-	-	-	4	1	-	6
Aalscholver	11	5	-	-	-	-	-	-	-	1	4
Blauwe Reiger	-	1	3	2	4	4	1	9	1	-	1
Ooievaar	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	14	-	3	-	-	-	-	5	11	-	4
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	14
Canadese Gans	10	-	21	48	-	9	1	8	55	-	5
Nijlgans	30	1	18	28	19	23	4	2	-	-	7
Wilde Eend	51	2	12	25	31	15	12	20	29	3	17
Soepeend	2	-	-	4	-	-	-	-	-	9	-
Kuifeend	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-	14
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	4
Waterhoen	22	-	5	4	4	2	1	4	1	3	1
Meerkoet	26	6	11	13	13	21	4	22	8	4	11
Scholekster	3	2	5	12	2	4	1	2	7	6	5
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kokmeeuw	-	-	2	1	-	4	-	1	13	9	10
Kleine Mantelmeeuw	21	4	-	39	5	24	21	30	13	-	12
Zilvermeeuw	32	30	21	25	16	42	50	4	3	11	16
Visdief	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-
Stadskuif	7	22	3	12	17	19	6	-	-	13	-
Holenduif	-	-	-	3	1	-	1	-	4	-	-
Houtduif	54	-	26	26	10	46	19	18	4	6	18
Turkse Tortel	10	-	-	4	-	-	-	1	3	5	2
Halsbandparkiet	11	-	6	21	-	6	27	5	1	4	30
Gierzwaluw	39	31	39	2	-	3	45	11	-	-	2
Groene Specht	-	-	2	1	-	-	-	-	-	-	1
Grote Bonte Specht	1	1	2	1	-	-	1	1	-	-	4
Boerenzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	12	4	18	7	1	1	3	8	-	-	10
Heggenmus	4	2	2	4	1	-	1	11	-	2	6
Roodborst	6	1	2	3	-	1	1	1	-	4	2
Nachtegaal	-	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	26	19	26	23	10	10	12	12	8	2	25
Zanglijster	3	-	2	2	1	-	1	-	-	-	1
Kleine Karekiet	-	4	-	-	-	-	-	1	1	-	4
Grasmus	-	5	-	-	-	-	-	1	-	-	-
Tuinfluit	-	7	3	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwartkop	8	-	3	3	1	1	2	2	-	-	1
Tjiftjaf	6	4	6	7	-	-	3	6	-	2	5
Fitis	1	1	-	-	-	-	-	2	-	-	4
Staartmees	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-
Pimpelmees	13	-	5	10	-	1	-	7	3	12	22
Koolmees	20	13	17	11	4	2	7	12	24	20	19
Boomkruiper	-	4	-	8	-	-	-	-	-	-	1
Gaai	8	1	2	3	-	1	1	-	-	-	-
Ekster	22	13	12	8	13	10	5	3	13	14	7
Kauw	33	7	60	28	29	8	31	19	7	11	80
Zwarte Kraai	15	17	11	29	7	17	6	29	8	10	14
Spreeuw	23	1	8	4	14	-	1	5	27	4	4
Huismus	-	2	-	-	-	-	-	-	9	-	-
Vink	-	13	-	-	-	-	-	2	-	4	-
Groenling	-	-	-	1	-	-	-	6	-	-	5
Putter	-	-	3	3	-	-	-	6	-	3	5

Tabel 4c. Totaal aantal exemplaren per postcodegebied - 2011

(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Den Haag									Wassenaar	
	Haagse Hout						Scheveningen			Deylroord	Kerkehout
	Mariahoeve-noord	Mariahoeve-midden	Bezuidenhout oost	Marlot	Benoordenhout	Duttendel	Duinoord	Statenkwartier	Belgisch Park		
Fuut	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-	1
Aalscholver	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Blauwe Reiger	6	4	-	1	-	-	2	-	-	3	1
Ooievaar	2	7	-	3	-	-	-	-	-	-	-
Knobbelzwaan	-	-	-	-	-	-	12	-	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Canadese Gans	-	2	3	16	-	-	4	-	7	-	-
Nijlgans	5	2	-	11	2	6	21	-	4	-	13
Wilde Eend	48	16	16	11	2	-	51	-	8	29	4
Soepeend	-	-	-	-	-	17	4	-	-	-	-
Kuifeend	-	3	-	-	-	-	-	-	2	1	-
Fazant	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Waterhoen	11	2	-	-	1	2	3	-	-	-	-
Meerkoet	17	7	1	4	6	2	10	-	2	7	3
Scholekster	5	2	-	-	1	-	4	-	1	1	1
Kievit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	67
Kokmeeuw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kleine Mantelmeeuw	6	16	15	-	2	-	16	9	8	-	-
Zilvermeeuw	9	17	11	3	30	19	26	13	36	12	-
Visdief	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Stadsduif	3	8	6	-	14	8	44	3	9	-	-
Holenduif	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-	-
Houtduif	14	34	13	7	35	7	34	15	13	21	16
Turkse Tortel	-	-	-	-	2	-	-	-	-	3	4
Halsbandparkiet	35	10	9	1	14	-	27	-	12	200	4
Gierzwaluw	-	-	15	7	20	16	143	20	15	-	-
Groene Specht	-	-	-	-	1	-	1	-	-	-	1
Grote Bonte Specht	6	-	1	3	-	1	7	-	1	1	1
Boerenzwaluw	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7
Winterkoning	2	8	8	4	11	-	10	1	9	7	7
Heggenmus	3	3	-	1	-	-	6	-	1	1	3
Roodborst	3	5	5	-	1	6	5	-	9	-	5
Nachtegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	29	18	11	8	24	12	18	12	11	36	12
Zanglijster	3	2	-	-	1	2	4	-	3	-	1
Kleine Karekiet	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grasmus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tuinfluit	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zwartkop	-	6	-	1	1	-	11	-	2	-	4
Tjiftjaf	-	8	5	-	-	-	11	8	10	4	8
Fitis	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	-
Staartmees	-	2	-	-	-	-	5	-	-	-	-
Pimpelmees	5	8	5	-	-	-	10	3	16	7	-
Koolmees	15	10	21	7	8	12	15	7	17	29	9
Boomkruiper	-	1	-	-	-	-	4	-	1	-	-
Gaai	3	-	-	1	2	-	-	-	2	1	-
Ekster	12	18	4	-	8	17	6	5	10	3	3
Kauw	153	68	15	23	44	18	45	9	76	99	43
Zwarte Kraai	14	9	4	8	5	1	8	-	10	-	5
Spreeuw	3	6	-	1	-	5	6	-	-	-	7
Huisms	9	-	4	-	-	-	-	-	22	-	1
Vink	-	2	3	7	-	-	-	-	1	3	5
Groenling	-	2	-	-	-	-	8	-	-	3	-
Putter	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Tabel 4d. Totaal aantal exemplaren per postcodegebied - 2011

(alleen soorten waarvan in totaal 10 of meer stuks zijn waargenomen)

	Rijswijk				Leidschendam			Voorburg				
	Cromwijk/Leeuwendaal	Te Werve	De Put e.o.	Steenvoorde-zuidwest	De Zijde	Raadhuiskwartier	De Rietvink	Voorburg-oost	Essesteijn/Damsigt	Voorburg-noord/t Loo	Voorburg-oud	Voorburg west
Fuut	1	-	3	1	-	-	2	1	-	-	-	-
Aalscholver	-	-	-	-	-	-	-	-	3	2	-	-
Blauwe Reiger	2	1	6	4	1	-	1	11	-	1	-	-
Ooievaar	-	4	2	-	-	-	-	-	3	1	-	-
Knobbelzwaan	-	-	-	3	8	-	-	-	-	-	-	-
Grauwe Gans	-	-	6	2	3	-	-	-	-	-	-	-
Canadese Gans	-	15	39	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Nijlgans	5	22	12	3	5	2	7	5	10	11	-	1
Wilde Eend	11	48	71	27	20	2	16	9	12	15	2	2
Soepeend	-	-	6	-	-	-	-	7	2	-	-	5
Kuifeend	-	6	3	1	-	-	-	-	-	-	-	-
Fazant	-	-	3	1	-	-	1	-	-	-	-	-
Waterhoen	-	-	3	4	-	-	3	3	2	4	1	1
Meerkoet	11	24	24	13	8	-	9	3	13	8	7	7
Scholekster	-	2	-	2	-	-	2	-	1	4	-	1
Kievit	-	-	-	2	-	-	-	-	-	-	-	-
Kokmeeuw	2	-	-	-	28	-	-	3	2	36	-	-
Kleine Mantelmeeuw	13	-	24	11	4	-	2	2	11	31	1	-
Zilvermeeuw	30	75	6	2	13	-	2	6	4	25	26	7
Visdief	2	-	-	-	-	-	-	-	4	5	-	-
Stadsduif	8	35	3	-	3	-	2	5	1	48	-	-
Holenduif	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Houtduif	35	19	23	42	19	42	24	29	41	25	28	31
Turkse Tortel	4	7	-	5	-	7	6	8	3	2	2	1
Halsbandparkiet	48	36	12	11	5	10	5	32	7	13	22	16
Gierzwaluw	70	40	-	3	11	14	-	7	43	26	58	14
Groene Specht	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	-	-
Grote Bonte Specht	1	1	2	2	-	1	-	1	-	1	2	-
Boerenzwaluw	-	-	-	7	-	-	-	-	-	-	-	-
Winterkoning	4	-	-	10	19	6	8	2	4	9	5	-
Heggenmus	2	-	-	9	1	8	2	7	1	10	3	7
Roodborst	1	-	-	1	1	4	3	2	3	2	4	2
Nachttegaal	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Merel	19	23	33	22	16	26	20	20	52	21	29	34
Zanglijster	-	-	-	1	3	5	1	2	-	3	1	-
Kleine Karekiet	-	-	-	2	3	-	-	-	-	-	-	-
Grasmus	-	-	-	2	-	-	-	-	-	1	-	-
Tuinfluitier	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Zwartkop	1	-	-	9	7	2	1	2	6	6	2	2
Tjiftjaf	2	-	-	7	9	4	4	2	2	10	7	5
Fitit	-	-	-	3	-	-	2	1	1	3	2	6
Startmees	2	-	-	-	-	-	-	7	-	6	1	-
Pimpelmees	20	-	2	5	3	5	-	3	14	9	8	10
Koolmees	28	5	5	19	15	25	21	10	21	19	24	12
Boomkruiper	4	-	2	1	5	-	-	2	-	3	-	-
Gaai	4	-	-	3	1	-	-	6	-	2	-	4
Ekster	2	11	5	20	7	11	8	17	18	10	8	1
Kauw	34	304	24	10	45	49	27	47	33	66	34	16
Zwarte Kraai	7	13	-	11	7	5	8	9	10	8	5	4
Spreeuw	7	-	2	3	4	4	2	8	9	7	1	4
Huismus	2	-	-	5	-	1	25	7	1	2	-	-
Vink	-	-	5	3	4	5	4	5	3	3	1	8
Groenling	5	-	-	2	-	4	-	1	3	2	1	1
Putter	4	-	-	3	-	-	-	3	2	3	-	-

f. gebouwbroeders

Hier vallen vier soorten onder: Zwarte Roodstaart, Gierzwaluw, Spreeuw en Huismus.

De Zwarte Roodstaart blijft verder buiten beschouwing; slechts een enkel exemplaar werd hier en daar opgemerkt. Bij de Spreeuw de kanttekening dat niet alle spreeuwen in of aan gebouwen behoeven te broeden, maar dat een aantal ook een nest in natuurlijke boomholten kan hebben.

De stadsdelen Escamp, Haagse Hout en Ypenburg/Leidschenveen zijn opvallend arm aan gebouwbroeders, vermoedelijk wegens gebrek aan geschikte nestgelegenheid. Alleen in de Escamp-wijk Leyenburg-west met wat laagbouw treffen we ze aan. Hoge concentraties gebouwbroeders bevinden zich in de Schilderswijk-zuid, Laakkwartier oost, Duinoord en het Regentessekwartier. In de randgemeenten vallen eigenlijk alleen de oudere wijken Voorburg-oud en Cromwijk/Leeuwendaal in

Gierzwaluw

Rijswijk in positieve zin op.

De Gierzwaluw was op drie na de meest getelde soort met 1.144 exemplaren. Hij werd in 35 van de 45 postcodegebieden gezien. Ten opzichte van 2010 was er een lichte vooruitgang te bespeuren in vergelijkbare gebieden. Duinoord (143), Regentessekwartier (87), Vogelwijk (86) en Bomenbuurt (66), waren rijk aan gierzwaluwen. Ook de Rijswijkse wijk Cromwijk/Leeuwendaal (70) en Voorburg-oud (58) zijn goede gierzwaluwlocaties. Opvallend is dat, op het Regentessekwartier en op twee stuks in Rijswijk na, in de top-wijken voor gierzwaluwen, geen huismussen werden vastgesteld. De Schilderswijk-zuid heeft het grote aantal gebouwbroeders vooral te danken aan een groot

aantal spreeuwen; alleen in Leidschenveen en Houtwijk komen verder aantallen spreeuwen van betekenis voor. In voor deze soort potentieel geschikte wijken als het Regentessekwartier, de Vogelwijk en Voorburg-oud komt hij nauwelijks voor. Toch zijn er in 2011 aanzienlijk meer spreeuwen gezien dan in 2010 en ook in meer postcodegebieden; in totaal was hij in ruim 84% van de getelde gebieden present.

De Spreeuw wint het hierbij op alle fronten dan ook van de Huismus. Van de Huismus daalde namelijk ten opzichte van 2010 zowel het aantal exemplaren als het aantal postcodegebieden waarin hij werd gezien, weer relatief iets. Hij werd maar in 18 van de 45 postcodegebieden geturfd. Van de 220 getelde huismussen (slechts 1,4% van het totaal aantal getelde vogels!) zaten er 60 (ruim 27%) in het Regentessekwartier. Andere wat grotere groepjes werden aangetroffen in de Schilderswijk-zuid (27), Laakkwartier-oost (25), De Rietvink in Leidschendam (25), Belgisch Park (22) en de Stationsbuurt (12). Dit waren tevens de enige wijken waarin groepjes van meer dan 10 stuks werden gezien. In de meeste andere wijken waar de Huismus werd waargenomen, bleef het aantal slechts tot één of twee beperkt. De getelde postcodegebieden in de stadsdelen Loosduinen en Escamp (globaal Den Haag- zuid) waren op 2 stuks na in Kijkduin geheel huismusloos.

g. halsbandparkiet

De Halsbandparkiet is een typisch Haagse exoot (ca. 40% van de landelijke populatie broedt in de Haagse regio). Hij heeft een grote slaapplek in het Centrum van enkele duizenden exemplaren waar alle exemplaren uit de verre omgeving zich in de avond verzamelen. De 1.308 vogels die in het MUS-project geteld zijn vormen slechts een fractie daarvan. De grote groepen in de Stationsbuurt (331 stuks), Deijlroord in Wassenaar (200) en het Zeeheldenkwartier-oost (101) zijn groepen die op voorverzamelplaatsen bijeenkomen om dan en masse naar de hoofdslaapplek te vliegen. Hij is in 41 wijken gezien. Met name in de wijken in de periferie zijn nauwelijks of geen halsbandparkieten gezien. Ten opzichte van vergelijkbare wijken in 2010 is het aantal met ca. 25% toegenomen ten opzichte van 2010.

h. overige soorten

Deze groep omvat voornamelijk een aantal

Tabel 5a. Percentage soortgroepen Den Haag per wijk - 2011

	Totaal	Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbroeders 1)	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
DEN HAAG	10842	15	19	16	13	16	11	8	2	100
	%									
Centrum	2716	7	11	11	15	25	10	21	0	100
Centrum	342	1	2	15	18	60	2	1	0	100
Centrum-zuid	518	3	5	6	33	34	6	13	0	100
Stationsbuurt	687	0	8	4	9	19	11	48	0	100
Schilderswijk zuid	367	11	21	11	11	13	28	5	0	100
Zeeheldenkwartier oost	261	21	10	6	8	11	4	39	0	100
Zeeheldenkwartier west	188	5	10	19	11	33	15	8	0	100
Archipelbuurt	353	17	22	25	10	8	7	10	1	100
Escamp	1468	25	15	17	18	13	6	4	2	100
Bouwlust oost	436	30	19	16	15	11	2	5	3	100
Bouwlust west	203	35	9	24	10	14	7	0	1	100
Morgenstond west	274	27	6	13	26	24	1	2	1	100
Leyenburg west	268	9	11	16	26	10	17	10	1	100
Wateringse Veld	287	26	28	18	12	7	6	2	2	100
Haagse Hout	1434	17	21	30	10	11	6	5	1	100
Mariahoeve noord	426	20	14	43	5	4	3	8	3	100
Mariahoeve midden	306	14	25	31	11	14	2	3	1	100
Bezuidenhout oost	177	11	33	13	15	11	11	5	1	100
Marlot	131	37	21	24	2	5	6	1	3	100
Benoordenhout	239	5	20	25	13	22	8	6	1	100
Duttendel	155	20	21	23	12	10	13	0	1	100
Laak	340	14	12	13	16	18	21	6	1	100
Laakkwartier oost	340	14	12	13	16	18	21	6	1	100
Leidschenveen-Ypenburg	958	26	23	17	11	8	7	4	4	100
Leidschenveen	262	41	14	11	11	4	14	2	4	100
Leidschenveen Lanen	169	12	32	21	12	14	2	2	5	100
Ypenburg-noord	527	23	25	20	11	7	5	6	4	100
Loosduinen	1136	23	24	18	10	11	13	1	1	100
Houtwijk	548	31	18	14	10	13	11	2	0	100
Kijkduin	235	7	37	16	14	9	15	0	2	100
Bohemien	353	20	24	24	7	8	13	2	2	100
Scheveningen	1017	13	22	17	11	12	20	4	2	100
Duinoord	588	18	18	10	7	14	25	5	2	100
Statenkwartier	106	0	29	14	22	16	19	0	0	100
Belgisch Park	323	8	26	30	14	7	11	4	1	100
Segbroek	1773	6	29	13	12	16	17	4	2	100
Regentessekwartier	611	0	15	9	26	18	25	6	0	100
Bomenbuurt	584	7	34	15	5	20	11	4	4	100
Vogelwijk	578	11	39	15	4	10	15	3	3	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

weidevogels, enkele roofvogels, Fazant, Visdief, enkele spechtensoorten en Koekoek. Qua aantal de belangrijkste soort hiervan is de Scholekster (91 stuks). De meeste hiervan betreffen vermoedelijk dakbroeders en hadden met even veel recht onder de groep 'gebouwbroeders' gerekend kunnen worden. De vogels in Leidschenveen en Ypenburg (samen 18 stuks) en mogelijk ook die in enkele andere wijken aan de rand van het buitengebied, zijn dit echter wellicht niet. De meeste zijn gezien in Bouwlust-oost (12), een wijk met veel platte daken en de Bomenbuurt (6). Ten opzichte van 2010 heeft de Scholekster de landelijke trend van afname gevolgd (18% minder dan in 2010). Op de tweede plaats qua aantal staat de Kievit met 74 exemplaren; deze heeft die alleen te danken aan een groep van 67 stuks op een telpunt in Kerkehout, een wijk in Wassenaar die aan een groot weidegebied grenst.

De 70 Grote Bonte Spechten zijn verspreid in 26 wijken gezien, waarbij het in de helft van de gevallen om slechts een exemplaar per wijk ging. Alleen in de Bomenbuurt en de Vogelwijk, twee groene wijken, werden er in elk 12 gezien.

Spreeuw

Tabel 5b. Percentage soortgroepen rand(deel)gemeenten per wijk - 2011

	Totaal	Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbroeders 1)	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
	%									
WASSENAAR	715	9	21	22	2	6	2	29	10	100
Deyleroord	474	8	19	22	3	5	0	42	1	100
Kerkehout	241	10	24	21	0	8	6	2	29	100
LEIDSCHENDAM	743	12	33	23	7	14	8	3	1	100
De Zijde	278	16	31	22	16	8	5	2	0	100
Raadhuiskwartier	247	2	38	26	0	20	8	4	2	100
De Rietvink	218	17	30	20	2	15	12	2	1	100
VOORBURG	1602	10	29	19	10	14	12	6	1	100
Voorburg oost	298	13	23	27	4	15	7	11	0	100
Essesteijn/Damsigt	348	13	32	18	5	13	15	2	2	100
Voorburg-noord/'t Loo	464	9	24	19	20	16	8	3	2	100
Voorburg oud	288	4	31	16	9	11	20	8	1	100
Voorburg west	204	9	43	12	3	16	9	8	0	100
RIJSWIJK ZH	1707	22	16	26	10	11	8	6	1	100
Cromwijk/Leeuwendael	393	8	23	12	12	12	20	12	1	100
Te Werve	691	17	4	47	11	9	6	5	0	100
De Put e.o.	323	54	14	9	9	8	1	4	2	100
Steenvoorde zuidwest	300	19	33	15	4	16	6	4	3	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

Tabel 5c. Percentage soortgroepen totaal - 2011

	Totaal	Watervogels	Zangvogels	Kraaiachtigen	Meeuwen	Duiven	Gebouwbroeders D31	Halsbandparkiet	Overige soorten	Totaal
	%									
DEN HAAG										
2010	8189	15	23	18	11	15	11	5	2	100
2011	10842	15	19	16	13	16	11	8	2	100
Centrum										
2010	1385	8	19	16	15	23	11	8	1	100
2011	2716	7	11	11	15	25	10	21	0	100
Escamp										
2010	912	30	19	13	10	19	2	5	3	100
2011	1468	25	15	17	18	13	6	4	2	100
Haagse Hout										
2010	1028	15	23	28	10	13	6	3	1	100
2011	1434	17	21	30	10	11	6	5	1	100
Laak										
2010	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2011	340	14	12	13	16	18	21	6	1	100
Leidschenveen/Ypenburg										
2010	884	30	23	18	13	4	5	2	5	100
2011	958	26	23	17	11	8	7	4	4	100
Loosduinen										
2010	1061	17	24	17	12	10	14	5	2	100
2011	1136	23	24	18	10	11	13	1	1	100
Scheveningen										
2010	553	19	21	18	7	10	14	9	2	100
2011	1017	13	22	17	11	12	20	4	2	100
Segbroek										
2010	2366	7	27	16	9	18	15	5	2	100
2011	1773	6	29	13	12	16	17	4	2	100
WASSENAAR										
2010	1065	7	14	38	4	5	4	26	1	100
2011	715	9	21	22	2	6	2	29	10	100
LEIDSCHENDAM										
2010	769	16	34	15	5	13	13	3	1	100
2011	743	12	33	23	7	14	8	3	1	100
VOORBURG										
2010	1347	12	29	18	8	14	12	6	2	100
2011	1602	10	29	19	10	14	12	6	1	100
RIJSWIJK ZH										
2010	788	10	24	20	8	14	13	9	2	100
2011	1707	22	16	26	10	11	8	6	1	100
TOTAAL										
2010	12158	14	24	19	10	14	11	7	2	100
2011	15609	15	21	18	11	14	11	8	2	100

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huismus en Spreeuw

Tabel 6. Indexen van soortgroepen en soorten - 2011
(in vergelijkbare postcodegebieden)

	2010	2011
Totaal aantal exemplaren	100	105
Aantal exemplaren per groep		
watervogels	100	103
zangvogels	100	99
kraaiachtigen	100	101
meeuwen	100	118
duiven	100	103
gebouwbroeders 1)	100	109
halsbandparkiet	100	126
overige vogelsoorten	100	94
Aantal exemplaren per soort 2)		
Blauwe Reiger	100	96
Knobbelzwaan	100	106
Canadese Gans	100	145
Nijlgans	100	114
Wilde Eend	100	95
Waterhoen	100	97
Meerkoet	100	91
Scholekster	100	82
Kokmeeuw	100	111
Kleine Mantelmeeuw	100	155
Zilvermeeuw	100	99
Stadsduif	100	130
Houtduif	100	88
Turkse Tortel	100	134
Halsbandparkiet	100	126
Gierzwaluw	100	105
Grote Bonte Specht	100	114
Winterkoning	100	99
Heggenmus	100	91
Roodborst	100	94
Merel	100	96
Zanglijster	100	85
Zwartkop	100	121
Tjiftjaf	100	99
Pimpelmees	100	113
Koolmees	100	93
Boomkruiper	100	108
Gaai	100	119
Ekster	100	102
Kauw	100	103
Zwarte Kraai	100	91
Spreeuw	100	149
Huisemus	100	96
Vink	100	140
Groenling	100	131

1) Gierzwaluw, Zwarte Roodstaart, Huisemus en Spreeuw

2) Alleen soorten met in 2011 50 of meer exemplaren

Diverse activiteiten van anderen

In en rond het werkgebied van de Haagse Vogelbescherming zijn ook diverse andere groeperingen actief met het inventariseren en beschermen van vogels. Hieronder een verslag van hun activiteiten. Op hun website is nadere informatie daarover beschikbaar.

Vogelwerkgroep Solleveld

www.vogelsinhetwestland.nl

Oppervlakte: ca. 350 ha

Contactpersoon: Ton van Schie

Telling: BMP-methode

Na een vroeg invallende winter met veel sneeuw was deze winter met de sneeuw al weer even snel verdwenen, en beleefden wij een relatief warm en droog voorjaar, waarbij alles zich in recordsnelheid ontwikkelde.

Wederom is het gehele gebied met de BMP-¹ bijgesteld worden, wat wel even wennen is.

Wat broedvogels betreft was een broedterritorium van de Roerdomp nieuw voor ons.

De Aalscholverkolonie groeide door naar 45 getelde nesten en als incidentele broedvogels waren dit jaar aanwezig: de Waterral, Wielewaal en de Appelvink.

De eens zo talrijke Veldleeuwerik liet dit keer niets meer van zich horen, evenals vele andere open duinsoorten alweer bijna vergeten zijn.

Een aantal soorten van het open duin zoals Graspieper, Roodborsttapuit en Kneu deed het op zichzelf best wel goed; die soorten staan in het N2000-beheerplan te boek als indicatoren van rust en het leeuwendeel broedt dan ook in de rustigste terreingedeelten, maar daar komt verandering in.

De Provincie legt momenteel fietspad 370 aan - in totaal 11km - door de nu nog rustige gedeelten. Deze ontwikkeling baart ons grote zorgen.

Verstoringinvloed kent twee gezichten: in het eerste geval blijven de

vogels weg door verstoring, wat dan heel duidelijk waarneembaar is in de verspreiding, in het tweede geval blijven de vogels broedpogingen ondernemen, maar de reproductie blijft te laag om de populatie in stand te houden.

Dit zijn sluipende processen die vaak te laat herkend worden, als oorzaak van het verdwijnen van een soort en de versnippering van het leefgebied doet daar een schepje bovenop. Dit geeft aan dat, ondanks het schijnbaar zware beschermingsregime van N2000, de vogelstand bepaald niet in veilige haven is, zeker nu de minimumdoelstellingen tot het maximum zijn uitgeroepen door onze regering. Ons gebied staat zwaar onder druk en voor bijna alle deelgebieden zijn er kwesties die gevolgen kunnen hebben voor de vogelstand.

**Kavelindeling
Vogelonderzoek Solleveld**

Inventarisatie Vogelwerkgroep Solleveld in 2011

	kavel 1	kavel 2	kavel 3	kavel 4	kavel 5	kavel 6	kavel 7	kavel 8	kavel 9	kavel 10	kavel 11	Totaal 2011	Totaal 2010	Reserveaat
Fuut			1		1							2	3	
dodaars			2									2	2	
Aalscholver					45							45	11	
Roerdomp			1									1	-	
Blauwe Reiger												-	-	9
Knobbelzwaan			1									1	1	
Grauwe Gans			2		1				1			4	1	
Canadese Gans			1									1	3	
Nijlgans								1			2	4	3	
Krakeend			5		9							14	7	
Wilde Eend			4		3			1	1	1	1	11	12	
Soepeend												-	2	
Zomertaling												-	-	
Slobeend												-	-	
Tafeleend												-	1	
Kuifeend			15		5							20	16	
Havik					1			1				2	1	
Buizerd			1		1							2	1	1
Fazant	1	2	3		2	1						9	10	
Waterral			1									1	-	
Waterhoen					1					2	1	4	8	1
Meerkoet			5		10		1		1	1	3	21	29	1
Scholekster												-	-	
Kievit			2									2	1	
Bosuil											1	1	4	
Holenduif					6			2	1	2	6	17	12	1
Houtduif	3	3	3	2	4	3	9	5	4	9	19	64	62	7
Turkse Tortel												-	-	
Halsbandparkiet					1			1	2	9	13	26	25	2
Groene Specht			1	1	1			2	1		1	7	11	1
Grote Bonte Specht				6	5			12	11	5	10	49	49	3
Kleine Bonte Specht			0						2	1		3	6	
Koekoek			1									1	1	
Veldleeuwerik												-	1	
Boompieper					1			0				1	2	
Graspieper	9	20	7		4	4	2					46	43	
Witte Kwikstaart			1									1	2	
Winterkoning	2	2	4	3	6	1	9	12	8	13	21	81	91	8
Heggemus	10	8	5	1	2	8	12	1	1	4	5	57	66	1
Roodborst			2	6	2			13	3	4	16	46	56	4
Nachtegaal	4	10	7		5	9	11	2	1			49	46	
Zwarte Roodstaart			1									1	-	
Gekraagde Roodstaart				3	1			2				6	6	
Blauwborst			2									2	-	
Roodborsttapuit	5	6	7		5	5	2					30	23	
Tapuit												-	-	
Merel	5	3	15	6	13	7	7	12	6	5	20	99	93	7
Zanglijster			1	2	3	1	1	3	2	1	4	18	16	2
Spotvogel												-	1	
Sprinkhaanzanger		3	2		4		1					10	12	
Rietzanger			7		2							9	5	
Bosrietzanger			2		1	1						4	6	
Kleine Karekiet			23		15		1					39	40	
Braamsluiper	2	3	2		2	5	3					17	14	
Grasmus	10	15	17	1	10	17	19				1	90	68	
Tuinfluit	1		2		2		3	2				10	11	
Zwartkop	1	1	4	4	4		4	8	7	4	12	49	57	4
Tijftjaf			5	4	7		6	11	3	1	11	48	52	7
Fitis	19	13	16	1	10	14	17	7		1		98	79	
Goudhaan					1							1	1	
Staartmees	1		1	1	3		2	3	1		4	16	11	1
Kuifmees					1							1	4	
Glanskopmees								2	2			4	5	
Pimpelmees		1	5	8	5	1	3	21	11	9	17	81	95	6
Koolmees	2		5	5	8	2	6	14	6	12	14	74	89	5
Boomklever								1	1	1	5	8	6	
Boomkruiper				4	1			4	2	1	9	21	21	2
Gaai			4		3	1	1	3	1	1	2	16	31	1
Ekster	1	2	2		3	4	3				1	16	10	1
Kauw			1		2					16	50	69	74	3
Zwarte Kraai	1	2	2		5	8	2	2	-	1	1	24	15	1
Wielewaal	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1	-	
Spreeuw	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	
Huisemus	-	-	-	-	-	-	5	-	-	-	-	5	3	
Ringmus	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1	
Groenling	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Appelvink	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	
Vink	-	-	2	3	2	-	-	5	1	1	-	14	9	
Putter	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	1	2	
Kneu	6	10	5	-	2	7	5	-	-	-	-	35	33	
Rietgors	-	-	3	-	2	-	-	-	-	-	-	5	5	
Aantal soorten	18	18	50	18	50	19	25	30	26	24	27	69	67	24
Aantal territoria	83	105	212	61	234	99	135	154	81	105	250	1519	1487	79

- reserveaat Ockenburgh niet in totalen meegeteld

Weidevogelwerkgroep Nootdorp-Leidschendam

Oppervlakte: ca. 577 ha
 Contactpersoon: Martin van de Reep
 Url: www.wgnl.nl

Deze werkgroep maakt formeel deel uit van de Stichting Werkgroep Groenbeheer Nootdorp-Leidschendam en bestaat uit ca. vijftig vrijwilligers, die van medio maart tot eind juni enkele uren per week het weiland in gaan. In het werkgebied werken boeren samen met deze vrijwilligers om de nesten van weidevogels te beschermen. In overleg met de boer wordt besloten wat gedaan moet worden om de nesten te beschermen, zoals merkstukken of nestbeschermers plaatsen of nesten verleggen. Meer informatie over de activiteiten van deze werkgroep is te vinden op de website.

Seizoenoverzicht

Op 10 februari vliegen de eerste Grutto's over, ook vliegen er al weer groepen ganzen naar het noorden. Het weidevogelseizoen is in aantocht! Op 5 maart regent het de gehele dag, bah! Gelukkig is het 6

en 7 maart weer stralend weer. Een groot deel van de agrariërs heeft zich de laatste dagen gestort op de bemesting van de percelen. De agrariërs die wat lager gelegen land hebben of gewoon laat zijn gestart, moeten nog wat geduld hebben en kunnen op 16 maart na een aantal natte dagen het werk pas afronden. Maar de meeste agrariërs zijn medio maart klaar met hun activiteiten. Laat het seizoen maar beginnen! Door de gespreide bemesting en de lage temperatuur in het voorseizoen zal het maaien ook aardig gefaseerd verlopen. Samen met de percelen uitgesteld maaien geeft dit een goede spreiding voor de opgroeiende jonge weidevogels.

Door de droogte zijn er begin mei nog veel paren die niet aan de leg zijn; het voedsel is voor de Grutto, Tureluur en Scholekster moeilijk bereikbaar geworden, omdat de wormen en emelten dieper de grond in trekken. De vroege Kieviten zijn wel aan de leg gegaan, maar lopende het seizoen zitten er nog steeds Kieviten op plekken waar ze niet thuishoren.

De eerste nestvondsten

Wel wat laat dit jaar, worden op 20 maart bij veel bedrijven de eerste kievitseieren gevonden. Op 1 april werd een bijzonder vroeg nest van een Tureluur

Gevonden legsels per soort

Legsels per soort											
Soort	Totaal	Bekend	Uit	Niet uit	% uit	Pred.	Bew.	Werk.	Verl.	Ov.	Onb.
Bergeend	1	1	1	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Canadese gans	15	8	7	1	87.50	0	1	0	0	0	0
Grauwe gans	1	1	0	1	0.00	1	0	0	0	0	0
Grutto	105	101	88	13	87.13	10	1	1	0	0	1
Kievit	473	435	276	159	63.45	75	7	1	14	0	62
Kleine plevier	2	1	1	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Knobbelzwaan	1	0	0	0	0.00	0	0	0	0	0	0
Krakeend	6	6	5	1	83.33	0	0	1	0	0	0
Kuifeend	5	5	5	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Meerkoet	44	44	38	6	86.36	4	0	0	0	0	2
Scholekster	88	77	55	22	71.43	9	1	0	4	0	8
Slobeend	10	9	8	1	88.89	1	0	0	0	0	0
Tureluur	38	37	33	4	89.19	3	0	0	1	0	0
Visdief	1	1	1	0	100.00	0	0	0	0	0	0
Waterhoen	2	0	0	0	0.00	0	0	0	0	0	0
Wilde eend	27	19	18	1	94.74	0	0	0	1	0	0
Totaal	819	745	536	209	71.95	103	10	3	20	0	73
Percentage van bekend resultaat			71.95	28.05		13.83	1.34	0.40	2.68	0.00	9.80

Bovenstaand een overzicht van het totaal aan gevonden legsels over het afgelopen beschermingsjaar

gevonden gevolgd door het eerste gruttonest op 2 april. Het eerste scholeksterei werd gevonden op 4 april. Voor het eerst sinds jaren is er weer een nest van een Visdief gevonden in de polder. Voor de overige nestvondsten zie www.wgnl.nl onder 'melding 1e-ei'

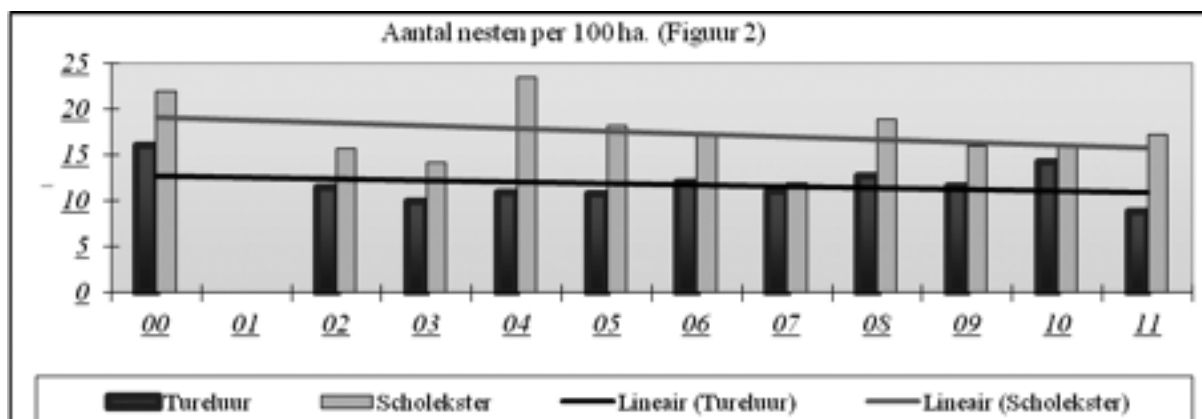
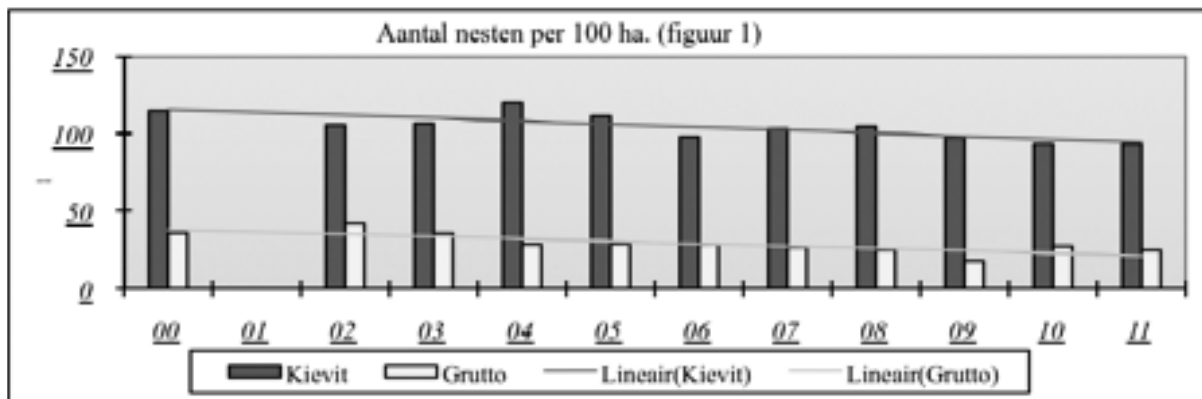
Uit de landelijke gegevens blijkt dat er een lichte afname van het aantal gevonden broedsels van de Grutto is waar te nemen van -1,1%. Mogelijk als gevolg van de droogte in het voorseizoen, maar zeker ook doordat er niet meer wordt gezocht in de percelen met uitgestelde maaidata. Ook bij ons zijn deze effecten, zij het in iets lichtere maten, merkbaar. Ook het wegvallen van gegevens van percelen waar dit jaar geen vrijwilligers ingezet konden worden, is hier

Beschermingsactiviteit per soort en gewastype

<u>Soort</u>	<u>AA</u>	<u>BM</u>	<u>GB</u>	<u>NB</u>	<u>OM</u>	<u>OV</u>	<u>PE</u>	<u>RS</u>
Canadese gans		1						
Grauwe gans		1						
Grutto		6		1	1			
Kievit		48		27		1	30	30
Krakeend		2						
Kuifeend		2						
Meerkoet		7					3	3
Scholekster		7		7	4		1	1
Slobeend		1						
Tureluur		4		1				
Wilde eend		2					1	1
Totaal		81		36	5	1	35	35
% van totaal		35.53		15.79	2.19	0.44	15.35	15.35

debet aan.

Hoewel uit het verschenen rapport "Het jaar van de Scholekster" blijkt dat het aantal Scholeksters sinds 1990 jaarlijks met 3% terugloopt, blijft het aantal bij ons in de polder redelijk stabiel. Het aantal gevonden legsels van de Tureluur is dit jaar -2,6% lager dan het landelijk gemiddelde! Hier lijkt dus iets anders aan de hand. Zeker ten opzichte van het vorig jaar zijn er beduidend minder nesten

gevonden. Vooral nog lijkt dit te zijn veroorzaakt door een lagere zoekinspanning in de perioden dat de tureluurnesten goed zijn te vinden.

Waren er vorig jaar nog 449 beschermde legsels, dit jaar is de teller op 228 blijven staan. Omdat in het gebied, waar veelal nestbescherming bij werkzaamheden noodzakelijk is, een vos actief was, zijn er haast geen legsels die bescherming noodzakelijk maken. De bedrijven lagen aaneengesloten en hadden predatieverliezen van 50, 62, 67 en 96%. Het niet betreden van de percelen en het uitsluitend observeren van de nesten vanaf de perceelsrand verbeterde de verliezen door

predatie niet. Ook was er aan de andere zijde van ons gebied nog een perceel met een predatie verlies van 21% door de aanwezigheid van een hermelijn. Ook het aantal geplaatste nestbeschermers is dit jaar bijzonder laag. Vermoedelijk zijn meerdere beschermingsactiviteiten niet genoteerd.

Bescherming van nesten op percelen waar agrarische werkzaamheden plaatsvinden blijft noodzakelijk!!! Dus als u vrijwilligerswerk wilt doen in de polder en u daar ten minste 4 uur per week aan wilt besteden tussen 15 maart en eind juni bent u bij ons van harte welkom.

Vogelringstation Meijndel

Contactpersoon: Vincent van der Spek
Volledige verslag op: www.haagsevogels.nl
Jaaroverzicht aantallen: <http://trektellen.nl/totalen.asp?s=0&telpost=403&site=0&land=1&taal=1&jaar=2011>

Het vogelringstation Meijndel levert een belangrijke bijdrage aan de wetenschappelijke gegevens van trekvogels langs de kust. De gegevens worden actueel bijgehouden op de website trektellen.nl. 2011 was een productief jaar. Tijdens 490 uren aanwezigheid werden 4835 vogels gevangen, waarvan er 4571 werden geringd en 264 al eens eerder in het net gevonden waren. Veel doortrekkers, de top ligt tijdens de nazomer. Veel zangvogels, maar ook enkele sperwers, draaihalzen en een kerkuil lieten zich in de klapnetten vangen. Een zeer actieve bijdrage aan vogelonderzoek.

Vogelwerkgroep Meijndel

Contactpersoon: Adri Remeus
www.vwg-m.nl/werkgroep/?id=154&titel=rapporten

Vogelwerkgroep Meijndel monitort jaarlijks in het duingebied tussen de Haagse Van Alkemadelaan en de Wassenaarse Slag. De dekking van het gebied beslaat ongeveer de helft van het aantal kavels (zie kaartje witte gebieden), waarbij het accent voornamelijk ligt in het open duingebied langs de kust en rond de infiltratieplassen. Met deze

monitoring levert de werkgroep al meer dan vijfenvijftig jaar wetenschappelijke gegevens als indicatie voor het terreinbeheer van het drinkwaterbedrijf.

Met ingang van 2009 is VWG-M als eerste vogelwerkgroep overgegaan op het invoeren van de telgegevens in het SOVON autoclusterprogramma. Daarmee worden de in het veld waargenomen territoria door de computer samengevat, waarbij automatisch rekening wordt gehouden met alle kenmerkende eigenschappen voor de soorten. Inmiddels wordt deze computertool ook elders in het land door de vogelaars gebruikt.

De jaarverslagen van VWG-M zijn beschikbaar via de eigen website van de werkgroep. Jaarverslag 2011 wordt binnenkort toegevoegd.

Papewegse- en Zuidwijkse polder

Oppervlakte: ca 256 ha
Contactpersoon: Adri Remeeus
Volledige verslag op: www.haagsevogels.nl

In het voorjaar van 2011 is het grasland in de Papenwegse & Zuidwijkse polder, alsmede een gedeelte van de Oranjepolder en het restant van de Stevenshofjespolder, gelegen tussen de Rijksstraatweg (A44), de wijk Stevenshof, de spoorlijn Den Haag – Leiden en de Papeweg, door de samensteller van dit rapport volgens de BMP-methode van SOVON geïnventariseerd op broedvogels. Deze inventarisatie gebeurde in opdracht van de Stichting Twickel als onderdeel van de jaarlijkse monitoring van deze polder. De polder vormt samen met de zuidelijker gelegen Duivenvoordse-Veenzijdse Polder een vrijwel aaneengesloten weidegebied, waarbij het oorspronkelijke landschapspatroon, vastgelegd door Floris Balthasars op een kaart in het begin van de 17e eeuw, nog vrijwel intact is gebleven. De totale oppervlakte grasland in de Papenwegse & Zuidwijkse polder bedraagt 256 hectare.

Het gebied bestaat uit graslandpercelen met een groot aantal sloten, twee brede weteringen, te weten de Veenwatering en de Dobbewatering, een aantal boerderijen en maneges en de buitenplaatsen Zuidwijk en Santhorst. De laatste twee beboste terreinen zijn, net zoals de erven van de boerderijen en de maneges niet in dit onderzoek meegenomen. Wel is er in het hele gebied een nagenoeg volledige inventarisatie van de Huiszwaluw uitgevoerd. Hierbij werden alle potentiële nestplekken bij boerderijen en stallen bezocht en het aantal nesten geteld. Santhorst wordt overigens sinds 1992 door Wim ter Keurs c.s. op broedvogels geïnventariseerd. In een groot deel van het gebied wordt weidevogelbeheer uitgevoerd. Dit beheer kenmerkt zich door uitgestelde maaidata of nestbescherming. In de graslandpercelen en langs de infrastructuur werden in totaal 26 vogelsoorten (inclusief Huiszwaluw) vastgesteld. Van deze soorten staan er zes op de Rode Lijst van bedreigde en/of kwetsbare vogelsoorten, te weten: Slobeend, Grutto, Tureluur, Visdief, Huiszwaluw en Gele Kwikstaart. De

Kemphaan

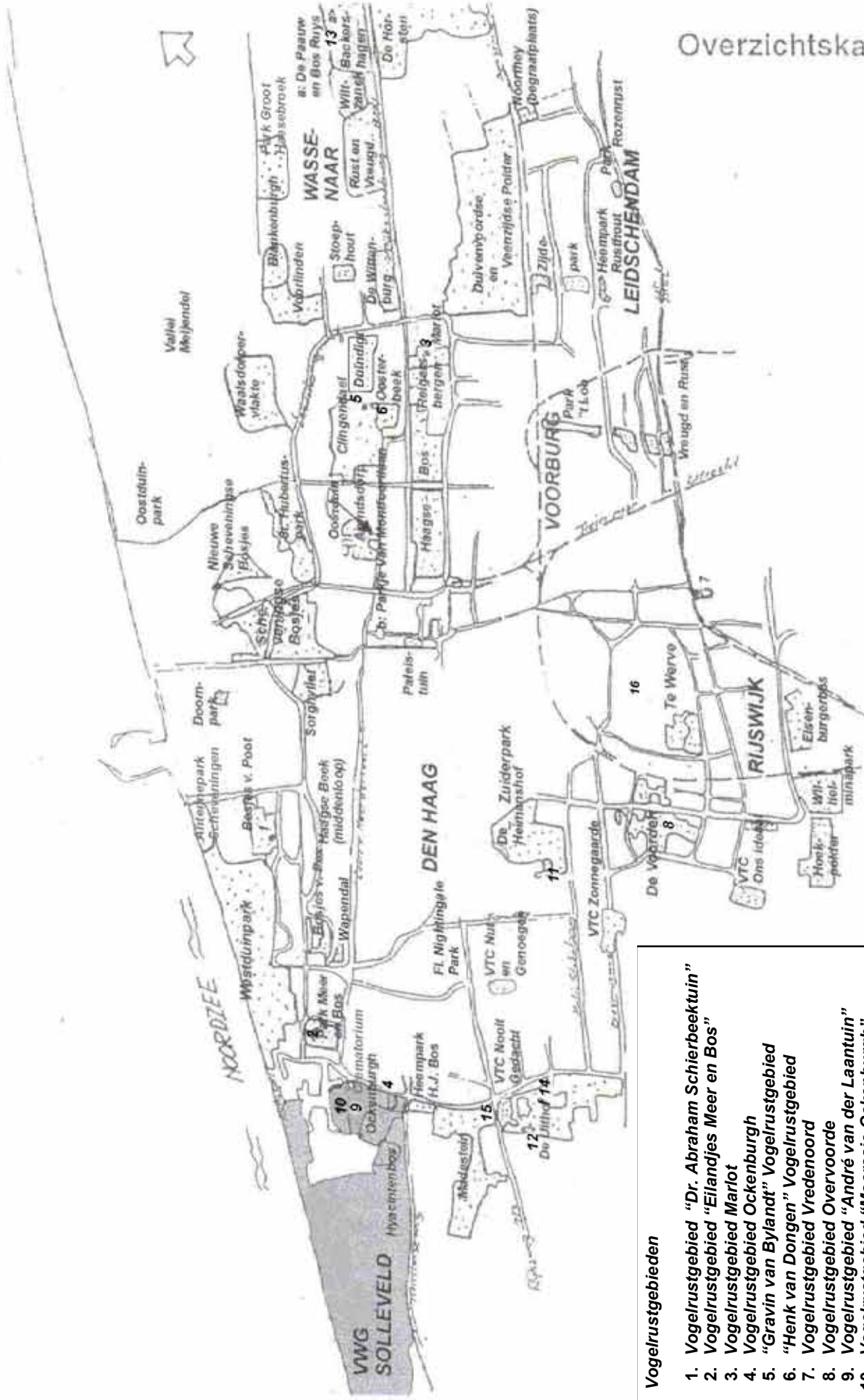
Boerenzwaluw van de erven en stallen komt daar als zevende Rode Lijstsoort bij. De Rode Lijstsoorten Wintertaling, Zomertaling en Graspieper werden in tegenstelling tot eerdere inventarisaties dit jaar niet als broedvogel waargenomen. Op de erven broeden jaarlijks de Rode Lijstsoorten Spotvogel en Huismus en zo nu en dan de Ransuil. Tevens werd aan de rand van de polder een nest van de Boomvalk gevonden.

Er werden in de periode half april - begin juli op verschillende dagdelen 12 bezoeken gebracht, waarbij dezelfde methode als de afgelopen jaren werd gevolgd. Elke bezoeker werd volgens een vaste route afgelegd, die niet afweek van de voorgaande drie inventarisaties (zie figuur 2 voor de gevolgde route). Met de verrekijker werden vanaf een aantal vaste punten in het terrein (territoriumindicerende) waarnemingen geregistreerd van alle voorkomende vogelsoorten.

In totaal is er 46,15 uur aan veldwerk besteed. Dit komt neer op een gemiddelde onderzoeksintensiteit van 18,03 minuten per ha. De eerste twee weken van april zijn het best om het aantal territoria van Wilde Eend en Kievit, de twee talrijkste soorten, te bepalen. Waarnemingen van oudervogels met jongen mogen bij het BMP-onderzoek niet meegenomen worden als geldige waarneming, omdat de vogels zich over een grote afstand kunnen verplaatsen en het dus geen indicatie hoeft te zijn voor een broedgeval in het doelgebied..

Het droge en rustige weer tijdens het veldwerk was erg gunstig voor het karteren van de vogelsoorten. Net als in 2007 had de droogte van 2011 een licht negatief effect op het aantal vastgestelde territoria, maar een groter effect op de broedresultaten van de weidevogels.

Overzichtskaart

- Vogelrustgebieden**
1. Vogelrustgebied "Dr. Abraham Schierbeektuin"
  2. Vogelrustgebied "Eilandjes Meer en Bos"
  3. Vogelrustgebied Marlot
  4. Vogelrustgebied Ockenburgh
  5. "Gravin van Bylandt" Vogelrustgebied
  6. "Henk van Dongen" Vogelrustgebied
  7. Vogelrustgebied Vredenoord
  8. Vogelrustgebied Overvoorde
  9. Vogelrustgebied "André van der Laantuin"
  10. Vogelrustgebied "Moerasje Ockenburgh"
  11. Eendenkooi Zuiderpark
  12. Vogelrustgebied De Uithof
  13. Vogelrustgebied "Paroussia"
  14. Vogelrustgebied "De Uithofwal"
  15. Vogelrustgebied "Witte Vlek Madestein"
  16. Vogelrustgebied "Eiland Den Burgh"